

ДОН ДЕЛИЛО

НУУЛА

ОБСИДИАН

ДОН ДЕЛИЛО НУЛА К

chitanka.info

АВТОРЪТ НА „БЯЛ ШУМ“ И „КОСМОПОЛИС“

НОСИТЕЛ НА НАЦИОНАЛНАТА ЛИТЕРАТУРНА НАГРАДА НА САЩ

Рос Локхарт е баснословно богат финансист на шейсет и няколко години с по-млада съпруга, която е неизлечимо болна. Той се надява, че милиардите му ще успеят да я спасят. Артис ще бъде криогенно консервирана до момента, когато ще могат да я съживят и излекуват. Ето защо Рос е най-големият инвеститор в авангарден проект, който се осъществява в затворен комплекс в неназована пустиня. Неговият син Джеф пристига там, за да се сбогува с втората му съпруга. Внезапно Рос, все още съвсем здрав, решава да последва Артис в криогенната камера.

Не сме родени по свой избор. По същия начин ли трябва умрем? Но ако новите технологии ни правят безсмъртни, какво ще стане с нашите стремежи? Какво ще стане с историята? Какво ще стане с Бог? Не прави ли смъртта по-ценен живота ни? Тези въпроси вълнуват Джеф, докато обикаля из призрачния комплекс.

Дон ДеЛило противопоставя мрака на света — войни, тероризъм, природни бедствия — на красотата и хуманността на всекидневния живот.

„Боговете са дали на Дон ДеЛило сетивата на визионер.“

Марин Еймис

„Най-великият жив автор на Америка.“

Обзървър

ЗА АВТОРА

Дон ДеЛило е автор на петнайсет романа, един сборник с разкази и три пиеси. Сред най-известните му творби са „Подземен свят“, „Бял шум“ и „Космополис“. Носител е на множество награди и отличия в

САЩ и в чужбина, последното от които е Медалът за изключителни заслуги към американската книжовност на Националната фондация за книги. Дон ДеЛило е един от най-големите романисти на Америка, писател със статута на жив класик.

На Барбара

ПЪРВА ЧАСТ
ВЪВ ВРЕМЕТО НА ЧЕЛЯБИНСК

Всеки иска да притежава края на света.

Така каза баща ми, застанал до прозореца на кабинета си в нюйоркския офис, откъдето управляваше лични финанси, семейни фондове и нововъзникващи пазари. Моментът беше особен, съзерцателен и се допълваше от неговите маркови слънчеви очила, които приканваха вътре нощта. Разглеждах картините по стените, разни абстракции, и постепенно започнах да осъзнавам, че проточилото се след думите на баща ми мълчание не принадлежи на нито един от нас. Мислех си за втората му съпруга, археоложката, чието съзнание и отпаднало тяло скоро щяха да напуснат този свят съгласно графика.

Този момент изникна в ума ми няколко месеца по-късно на другия край на света. Седях закопчан с предпазен колан в бронирана кола със затъмнени стъкла, през които не се виждаше нищо нито отвътре, нито отвън. Отделеният с преграда шофьор беше облечен с футболна фланелка и клин, а издутината на хълбока му подсказваше, че е въоръжен. След около час каране по изровени пътища той спря и каза нещо в закачения на фланелката му микрофон. После извърна глава на четирийсет и пет градуса към дясната задна седалка. Приех го като знак, че е време да разкопчая колана и да слеза.

Пътуването с тази кола беше последният етап от изтощителен маратон. Отдалечих се на няколко крачки и спрях, замаян от жегата; стоях със сака в ръка и усещах как тялото ми се отпуска. Чух, че двигателят заработи, и се обърнах да погледна колата, която потегли обратно към частното летище; нищо друго не помръдваше наоколо и не след дълго тя щеше да бъде погълната от терена, от гаснещата светлина или самия хоризонт.

Довърших завъртането си, оглеждайки бавно каменистата пустош, побеляла от сол, сред която се издигаха само няколко ниски сгради, навярно свързани помежду си. Те едва се забелязваха на

прежурения от слънцето пейзаж. Наоколо нямаше нищо друго. Не бях осведомен предварително къде отивам, освен че мястото е далече. Не беше трудно да се сетя, че когато баща ми изрече онези думи, застанал до прозореца в кабинета си, си е представял тази гола земя и сливащите се с нея четвъртити постройките.

Сега той беше тук, и двамата бяха тук — баща ми и мащехата ми, — а аз бях дошъл на съвсем кратко посещение за изпълнено с неяснота сбогуване.

От близката ми позиция трудно можех да определя броя на сградите. Две, четири, седем, девет? Или само една — централен корпус с разклоняващи се крила. Представях си, че това е град, който бъдещите поколения ще открият някой ден — изоставен, но добре запазен безименен град, построен от неизвестна номадска цивилизация.

Имах чувството, че се разкапвам от горещината, но исках да остана и да погледам още малко. Това бяха криещи се, затворени постройките, предизвикващи агорафобия. Слепи, смълчани и мрачни сгради с невидими прозорци, помислих си, сгради, които ще се сгънат и приберат една в друга, когато филмът стигне до мига на дигиталния срив.

Поех по каменна алея към широк портал, където стояха на пост двама мъже. И те бяха с футболни фланелки и със същите издутини на хълбоците. Пред тях имаше редица бетонни прегради, които да не позволяват на колите да стигат близо до сградите.

Забелязах два странни силуета в чадори, забулени жени, които стояха неподвижно в другия край на алеята.

Баща ми си беше пуснал брада. Изненадах се. Тя беше малко по-прошарена от косата и подчертаваше очите му, изостряше погледа му. Дали това беше брада, която си пуска човек, стремящ се да пристъпи в нови измерения на вярата?

— За кога е планирано? — попитах.

— Уточняваме деня, часа, минутата. Скоро ще е — отговори той.

Рос Локхарт, баща ми, беше прехвърлил шейсет и пет, но все още беше широкоплещест и енергичен. Слънчевите му очила лежаха на бюрото пред него. Бях свикнал да се срещаме в кабинетите му на едно или друго място. Този тук беше обзаведен набързо — няколко екрана, клавиатури и други устройства. Знаех, че баща ми е вложил големи суми в това предприятие, в това начинание, наречено Конвергенцията, и кабинетът беше любезен жест, който му позволяваше да поддържа връзка с мрежата си от фирми, представителства, фондове, тръстове, фондации, сдружения, общности и клубове.

— Как е Артис?

— Напълно готова. Няма и следа от колебание или съмнение.

— Не става дума за вечния живот на душата. А за тялото.

— Тялото ще бъде замразено. Това ще е временно криогенно консервиране — отвърна той.

— И в един бъдещ момент...

— Да, ще настъпи момент, в който ще има начини да се противодейства на болестите ѝ. Съзнанието и тялото ѝ ще се възстановят, ще се върнат към живот.

— Тази идея не е нова, нали?

— Идеята не е нова, но сега е близо до пълното си осъществяване.

Чувствах се дезориентиран. Беше първият ми ден тук и от другата страна на бюрото стоеше баща ми, но за мен нямаше нищо познато нито в обстановката, нито в обстоятелствата, нито в брадатия мъж. Щях да потегля обратно към къщи, преди да съм успял да схвана какво се случва.

— И ти си напълно сигурен в този проект, така ли?

— Напълно. От медицинска, технологична и философска гледна точка.

— Хората записват домашните си любимци.

— Не и тук. Тук няма нищо спекулативно. Няма самозалъгване и плъзгане по повърхността. Има мъже и жени. Живот и смърт.

Гласът му беше предизвикателно равен и монотонен.

— Може ли да видя мястото, където се извършва всичко това?

— Много малко вероятно — отвърна той.

Артис, съпругата му, страдаше от няколко тежки заболявания. Знаех, че влошаването на състоянието ѝ се дължи най-вече на множествената склероза. Баща ми беше тук като посветен свидетел на нейното отпътуване от този свят, а едновременно с това и в ролята на наблюдател, запознат с наличните първоначални методи, благодарение на които тялото ѝ щеше да бъде запазено до настъпването на десетилетието, годината, деня, когато ще е безопасно да бъде съживено.

— При пристигането ми ме посрещнаха двама въоръжени мъже. Преведоха ме през охраната, показаха ми стаята, но не казаха нищо. Нищо не знам. Освен името, което звучи религиозно.

— Технология, основана на вяра. Ето това е. Друг бог. Не толкова различен, оказва се, от някои от предишните. Само че е истински, реален, изпълнява обещанията си.

— Живот след смъртта.

— Накрая, да.

— Конвергенцията.

— Да.

— Има такъв термин в математиката.

— Има го и в биологията. И във физиологията. Не задълбавай.

Майка ми умря у дома, докато седях до леглото ѝ, а на прага, подпряна на проходилка, стоеше една нейна приятелка. Ето така си представям и винаги ще си представям онзи момент, стеснен до жената в леглото, жената на прага, самото легло, металната проходилка.

Рос каза:

— В отделението долу, което е нещо като хоспис, понякога се спирам при хората, подготвени за процедурата. Готовност и страхопочитание, смесени в едно. Много по-доловими от

притеснението и несигурността. Усещат се някакво благоговение и удивление. Заедно са в това, което им предстои. То е нещо много позначимо, отколкото са си мислили. Имат усещането за споделена цел, за обща мисия. И аз се улавям как се мъча да си представя едно подобно място преди векове. Приют, подслон за пътници. За пилигрими.

— Пилигрими, значи. Връщаме се към старата религия. Дали е възможно да посетя хосписа?

— Едва ли — отвърна той.

Даде ми малък диск, прикрепен към каишка за носене на китката. Каза ми, че е подобен на гривните на пуснатите под гаранция обвиняеми, с които полицаите следят къде се намират, докато дойде време за процеса. Щял съм да имам достъп до определени зони на това, горното ниво, и никъде другаде. Нямало как да сваля гривната, без охраната да разбере.

— Не бързай да си вадиш заключения от чутото и видяното. Това място е създадено от сериозни хора. Покажи уважение към идеята. Покажи уважение към начина, по който е оформено самото пространство. Артис твърди, че трябва да го възприемаме като постоянно усъвършенствано произведение, създадено от земя, един вид ландшафтно изкуство. Сътворено от земята и сливащо се с нея. Място с ограничен достъп. Подчинено на идеята за покой на човека и на природата. Леко напомнящо на гробница. Земята е водещият принцип. Завръщане в земята, въздигане от земята.

Известно време обикалях по коридорите. Те бяха пусти, срещнах само трима души, кимнах на всеки от тях и в отговор получих по един навъсен поглед. Стените бяха в различни нюанси на зеленото. Извървах широк коридор, завих по друг. Навсякъде голи стени без прозорци и затворени врати на голямо разстояние една от друга. И те бяха в сходни цветове и аз се запитах дали в избора на тези ивици от спектъра е вложен някакъв смисъл. Така правех всеки път, когато попаднеш в нова среда. Опитвах се да вложа смисъл, да направя мястото разбираемо или най-малкото да разположа себе си в него, да утвърдя притесненото си присъствие.

В дъното на последния коридор от ниша в тавана се подаваше екран, широк от стена до стена. Той започна да се спуска и стигна почти до пода. Приблжих се бавно. Първоначално видях само изображения на вода. Лееща се през гора и напиреща да прехвърли диги. Картини на проливен дъжд над терасирани ниви, неспирен дъжд, нищо друго освен дъжд, след това бягащи хора, други, безпомощни, в малки, подскачащи по бързеи лодки. Наводнени храмове, свличащи се по склон къщи. Пред очите ми водната стихия нахлуваше по улиците на някакъв град, поглъщаше коли и шофьори. Големината на екрана усилваше въздействието. Той се извисяваше заплашително, а кадрите се задържаха по-дълго, отколкото телевизионните новини. Бяха пред мен, на моето ниво, с образи в реални размери. Жена, седнала на килнат стол в пометена от свлачище къща. Мъж с лице под водата се взираше в мен. Накара ме да отстъпя, но едновременно с това прикова погледа ми още по-здраво. Не можех да откъсна очи от екрана. Накрая се озърнах през рамо, очаквайки да се появи някой, друг свидетел, човек, който да застане до мен, докато образите се вливаха в съзнанието ми.

Нямаше звук.

3

Артис беше сама в апартамента, в който бяха настанени с Рос. Седеше във фотьойл по халат и пантофи и изглеждаше заспала.

Какво да кажа? Как да започна?

Красива си, помислих си и наистина беше така, тъжно красива, отслабнала от болестта, с изпито лице, пепеляворуса разрошена коса и бледи ръце, скръстени в скута. Наричах я Втората съпруга, после Мащехата и накрая Археоложката. Последният етикет не беше толкова принизяващ, най-вече защото напоследък бях започнал да я опознавам. Харесваше ми да си я представям като учен аскет, живеещ за дълги периоди в примитивни лагери, човек, който може лесно да се приспособи към суровите условия.

Защо баща ми ме помоли да дойда тук?

Искаше да бъде с него, когато Артис умре.

Седнах на канапето, наблюдавах я, чаках и скоро мислите ми се отклониха от неподвижната фигура във фотьойла. Появи се той, появихме се двамата, аз и Рос, в някакво миниатюрно кътче на съзнанието ми.

Той беше човек, оформен от парите. Рано си беше създал име с изследвания за влиянието на природните бедствия върху печалбата. Обичаше да ми говори за парите. Майка ми казваше: „Обясни му за секса, по-полезно ще му е“. Езикът на парите беше сложен. Баща ми даваше определения на понятия, чертаеше диаграми, като че ли живееше в постоянно извънредно положение, оставаше в кабинета си по десет-дванайсет часа всеки ден или пък препускаше към летища, или се готвеше за конференции. Заставаше пред голямото огледало у дома и репетираше изказванията си за управлението на рисковете и офшорното право, доизпипваше жестовете и израженията си. Имаше връзка с една своя стажантка. Участваше в Бостънския маратон.

А аз какво правех? Мънках, влачех си краката, обръснах една пътечка през косата си от челото до тила, бях неговият личен антихрист.

Той ни напусна, когато бях на тринайсет. Съобщи ми го, докато си пишех домашното по тригонометрия. Седна срещу малкото ми бюро, където винаги подострените ми моливи стърчаха от стар буркан за сладко. Баща ми говореше, а аз си решавах задачите. Поглеждах формулите в учебника и пишех в тетрадката: синус, косинус, тангенс. Отново и отново.

Защо баща ми напусна майка ми?

Никой от двамата не ми каза.

Години след това живеях в стая и половина под наем в Горен Манхатън. Една вечер мярнах баща ми по телевизията по някакъв треторазреден канал с лошо качество на изображението, Рос в Женева, почти двоен размазан образ. Говореше на френски. Знаех ли, че баща ми говори френски? Сигурен ли бях, че този човек е самият той? Спомена нещо за „екологията на безработицата“, както разбрах от субтитрите. Гледах го, застанал прав пред телевизора.

А сега Артис щеше да бъде консервирана в това извънземно място, подобно на пустинен мираж, и да се превърне в ледено тяло в масивна погребална камера. А после невъобразимо бъдеще. Струваше си човек да се замисли над думите *време, съдба, шанс, безсмъртие*. И на фона на тях моето обикновено минало, моята невзрачна история с миговете, които не мога да излича, защото са мои, не мога да не ги видя и усетя, докато изпълзяват от стените наоколо.

Веднъж, беше Пепелна сряда, влязох в една църква и се наредих на опашката. Оглеждах статуите, мозайките, колоните, витражите, а когато стигнах до олтара, коленичих. Свещеникът се приближи и ме беляза, петно от свещена пепел, отпечатано с палец на челото ми. „Защото пръст си.“ Не бях католик, родителите ми не бяха католици. Не знаех какви сме. Ние бяхме „яж и заспивай“. Ние бяхме „занеси костюма на баща ти на химическо“.

Когато той замина, реших да си мисля, че съм изоставен или поне наполовина изоставен. С майка ми се разбирахме и си вярвахме. Преместихме се да живеем в Куинс, в малък блок с двор, до който нашият апартамент нямаше достъп. Това ни устройваше и двамата. Оставих косата ми да израсне върху аборигенски обръснатото ми теме. С майка ми излизахме да се разхождаме заедно. Кой е виждал майка и петнайсетгодишният ѝ син да се разхождат заедно в Съединените американски щати? Тя не ми се караше, освен в много редки случаи, за

моите залитания от привидната нормалност. Ядохме безвкусна храна и си подмятахме топката на безплатния тенискорт в парка.

Пред очите ми е свещеникът с расото и лекото бръсване на палеца му при белязването с пепелта. „И в пръст ще се върнеш.“ Обикалях по улиците, търсех хора, които да ме погледнат. Спирах пред витрините и разглеждах отражението си. Не знаех какво е това. Някакъв странен жест на почит? Или подигравка със Светата църква? Или просто се опитвах да си придам смислен вид? Исках петното да издържи дни, седмици. Когато се прибрах, майка ми се отдръпна леко, сякаш за да ме огледа по-добре. Най-кратката оценка. Помъчих се да съдържа усмивката си — имах усмивка на гробар. Тя подхвърли нещо за скучната природа на срядата в този свят. Малко пепел, на никаква цена, и тук-там някоя сряда се превръща в нещо запомнящо се.

В крайна сметка с баща ми поотхлабихме обтегнатите отношения, които ни държаха на разстояние, и аз приех той да се погрижи за образованието ми, но не проявих никакъв интерес към компаниите, които притежаваше.

Години по-късно, сякаш в един друг живот, започнах да опознавам жената, която сега седеше срещу мен, отпусната на една страна под светлината на настолната лампа.

И в един друг живот, нейния, тя отвори очи и ме видя да седя срещу нея.

— Джефри.

— Пристигнах късно снощи.

— Рос ми каза.

— Не те е излъгал.

Хванах я за ръката. Като че ли нямаше какво повече да си кажем, а говорихме около час. Гласът ѝ беше почти шепот, моят също, в съзвучие с обстоятелствата или пък със самата обстановка, с дългите притихнали коридори, усещането за изолация и усамотение, нов вид ландшафтно изкуство с човешки тела в състояние на временна безжизненост.

— Откакто сме тук, установих, че вниманието ми се съсредоточава върху разни дреболии, все по-малки дреболии. Мисълта ми се отпуска, разхлабва, размотава. Сещам се за подробности отпреди години. Виждам моменти, които навремето съм пропускала или съм ги смятала твърде незначителни, за да ги запомня. От състоянието ми е,

разбира се, или от лекарствата. Имам усещане за затваряне, приключване.

— Временно.

— Трудно ли ти е да го повярваш? За мен не е. Проучила съм всичко — каза тя.

— Знам, че си го проучила.

— Проявяваш скептицизъм, което е естествено. Той е необходим. Но в някакъв момент започваме да осъзнаваме, че има нещо по-голямо, по-дълготрайно.

— Един простичък въпрос. Практичен, не скептичен. Защо не си в хосписа?

— Рос иска да съм край него. Лекарите минават да ме наглеждат регулярно. — Последната дума я затрудни и оттук нататък тя продължи по-бавно. — Или ме бутат с количка по коридори и в тъмни кабинки, които се движат нагоре-надолу или пък напред-назад, или настрани. Така или иначе, закарват ме на прегледи, изследват ме, преслушват ме, но не казват нищо, мълчат. Някъде в апартамента има болногледач или болногледачка, може и да са няколко. Говорим си с нея или с него на мандарин.

— Мислила ли си в какъв свят ще се върнеш?

— Мисля си за водните капки.

Замълчах в очакване тя да продължи.

— Мисля си за водните капки — повтори Артис. — Как стоя под душа и гледам една капчица да се спуска от вътрешната страна на прозрачната завеса. Взирам се в нея, малка капчица, мънисто от вода, чакам да се плъзне по гънките и да се преобрази, а струята ме бие косо по главата. Откога е този спомен? Отпреди двайсет, трийсет години, от по-отдавна? Не знам. Какво съм си мислела тогава? Може би съм приписвала някакъв живот на водната капка. Одушевила съм я, представяла съм си я като в анимационен филм. Не знам. По-скоро само съм я съзерцавала. Шуртящата върху главата ми вода е ледена, но не посягам да я направя по-топла. Трябва да гледам капката, да видя как започва да се удължава, утаява. Не, твърде бистра и прозрачна е, за да се утаява. Стоя под плющящата струя и си мисля, че думата не е утаява. Утаява се тиня или кал, пластове на океанското дъно, които се състоят главно от микроскопични морски същества.

Артис говореше на някакъв странен език, спираше, мислеше, мъчеше се да се сети за едно или друго и когато се върна в настоящето, в стаята, трябваше да се опомни, да ме намести — Джефри, сина, седнал срещу нея. Бях Джеф за всички освен за нея. Тази допълнителна сричка, изречена с нежния й глас, ме караше да гледам на себе си по различен начин, да виждам една по-симпатична личност, мъж, на когото може да се разчита и който крачи напред с изпъчени гърди, чиста измислица.

— Понякога си затварям очите в тъмното — казах аз. — Влизам в някоя стая и стисвам очи. Или пък в спалнята, където изчаквам да стигна до лампата на скрина. И тогава затварям очи. Предавам се на мрака. Не знам защо го правя. За да привикна с него ли? Да оставя той да диктува условията? Какво е това? Звучи като игра на някое смахнато хлапе. Каквото бях аз навремето. Само че и сега продължавам да го правя. Влизам в тъмна стая, спирам на прага и затварям очи. На изпитание ли се подлагам, като удвоявам мрака? Помълчахме малко.

— Правим неща, които после забравяме — рече тя.

— Не ги забравяме. Хората като нас не забравят.

Приятно ми беше да го изрека. Хората като нас.

— Неравностите на характера, така казва Рос. Твърди, че за него съм непознатата територия. Взирам се в дреболии, все по-незначителни дреболии — ето до това се е свело моето състояние.

— Пристъпвам към скрина в тъмната спалня, опитвам се да отгатна къде е настолната лампа, напипвам абажура и след това бръквам отдолу за копчето, което ще пусне светлината.

— И тогава отваряш очи.

— Дали? Смахнатото хлапе може и да продължи да мижи.

— Но само в понеделник, сряда и петък — отвърна тя, като едва успя да изреди познатата поредица от дните на седмицата.

От съседната стая се показва жена със сив работен гащеризон, тъмна коса, тъмно лице, делово изражение. Носеше латексови ръкавици. Застана зад Артис и впери поглед в мен.

Време беше да си ходя.

Артис прошепна немошно:

— Сама съм, едно тяло под душа, човек, обгърнат от мушама, който гледа как капчица вода се плъзга по мократа завеса. Моментът настъпва и след това бива забравен. Като че ли това е смисълът му в

крайна сметка. Момент, за който изобщо не се замисляш, освен когато се случва. Може би заради това не ми се струва нищо особено. Сама съм. Не мисля за него. Просто го изживявам и отминавам. Само че не завинаги. Оставям го зад гърба си, но той се връща сега, в това място, където всичко, което съм казала, направила и помислила някога, е съвсем близо, подръка, за да бъде събрано накуп, така че да не изчезне, когато отворя очи в следващия живот.

Наричаха мястото отделение за хранене и то беше точно такава — съставна част от комплекса, готов модул с четири малки маси. На една от тях седеше мъж, облечен с нещо като монашеско расо. Ядях и го оглеждах крадешком. Той режеше храната и дъвчеше вгълбено. Когато стана да си ходи, видях избелели джинси под расото и кецове под тях. Храната беше поносима, но невинаги можех да назова какво ям.

Опрях диска от гривната върху магнитното устройство в средния панел на вратата и влязох в стаята си. Тя беше малка и невзрачна. До такава степен не се отличаваше с нищо, че беше просто едно пространство, заградено с четири стени. Таванът беше нисък, леглото беше като всяко легло, столът си беше стол. Нямаше прозорци.

Ако можеше да се вярва на преценката на лекарите, след двайсет и четири часа Артис щеше да е мъртва, а това означаваше, че аз ще съм на път към къщи; Рос щеше да остане още малко, за да се увери лично, че поредицата криогенни процедури се изпълняват по график.

Само че вече се чувствах като затворен в клетка. На посетителите не се позволяваше да излизат от сградата и макар че нямаше къде да се отиде сред този предкамбрийски камънак, усещах въздействието на това ограничение. В стаята нямаше мрежа и тук смартфонът ми беше безполезен. Поразкърших се, за да раздвижа кръвта си. Коремни преси и подскоци от клек. Опитах се да си спомня какво съм сънувал предишната нощ.

Имах чувството, че в стаята съм потънал в същината на това място. Седях на стола със затворени очи. Виждах се как седя там. Виждах самия комплекс някъде от стратосферата, здраво споена купчина от постройки с разноскатни покриви и огрени от слънцето стени.

Виждах капчиците вода, наблюдавани от Артис, една по една се стичаха надолу по завесата на душа.

Виждах, макар и малко неясно, голата Артис, вдигнала лице към водната струя — образа на затворените ѝ очи в моите затворени очи.

Исках да стана от стола, да изляза от стаята, да се сбогувам с нея и да си тръгна. С усилие на волята се надигнах и отворих вратата. Но след това само обикалях по коридорите.

Обикалях по коридорите. Тук вратите бяха боядисани в различни, все по-наситени нюанси на синьото и аз се мъчех да ги назова. Морскосиньо, сапфир, кобалт, индиго. Бяха погрешни имена и с всяка стъпка, пред всяка огледана врата се чувствах все по-глупаво. Исках да видя някоя от тях да се отваря и отвътре да излиза човек. Исках да знам къде съм и какво се случва около мен. Насреща ми се зададе жена с енергична походка и аз потиснах подтика си да я назова, все едно е цвят, или да я огледам, търсейки някакви знаци, някакви ориентири в обстановката.

И тогава ми хрумна нещо. Обяснението беше съвсем просто — зад вратите нямаше нищо. Вървах и размишлявах. Правех предположения. На някои нива сигурно имаше кабинети. Навсякъде другаде обаче коридорите бяха само част от дизайна, вратите бяха елемент от цялостния замисъл, който Рос беше описал в едри щрихи. Може би това беше изкуство в стила на фантастичния реализъм, изкуство, включващо цветове, форми и местни материали и предназначено да съпътства и обгръща вграденото начинание, същинското дело на учените, съветниците, техниците и медицинския персонал.

Идеята ми хареса. Пасваше на обстановката, внушаваше онази неправдоподобност и дързост, с които се отличава най-въздействащото изкуство. Трябваше само да почукам на някоя врата. Да избира цвят, да избира врата и да почукам. Ако никой не отвори, да почукам на следващата и така нататък. Притеснявах се обаче да не изложа баща ми, който ми беше гласувал доверие и ме беше вкарал тук. А и не биваше да забравям скритите камери. В коридорите сигурно имаше системи за наблюдение и някъде в притихнали стаи безизразни лица се взираха в екраните.

Показаха се трима души, вървяха към мен, един от тях беше момче в моторизирана количка, напомняща тоалетна чиния. То беше на девет-десет години и нито за миг не отдели поглед от мен. Горната част на тялото му беше наведена на една страна, но очите му бяха живи и на

мен ми се искаше да спра и да си поговоря с него. Възрастните ясно показаха, че това е невъзможно. Крачеха от двете страни на количката и, гледайки право напред, ме подминаха и пренебрегнаха добронамерения ми жест.

Малко след това завих и поех по коридор, чиито стени бяха в жълтеникавокафяво, гъста, неравно нанесена боя, която трябваше да напомня на кал, помислих си. Вратите бяха в същия цвят, всичките еднакви. В една от стените имаше и ниша и в нея мярнах някаква фигура, по-скоро ръце, крака, глава и торс, закрепени ведно. Манекен, гол, без коса, без лицеви черти, червеникавокафяв, може би ръждивочервен или просто ръждив. Имаше и гърди, манекенът имаше гърди и аз се спрях да го огледам. Беше пластмасово копие на човешко тяло, сглобен модел на жена. Представих си как отпускам ръка върху гърдата. Струваше ми се, че съм длъжен да го направя. Главата представляваше почти съвършен овал, единият крак беше изтеглен назад, а ръцете бяха разположени по начин, който се опитах да разтълкувам — според мен говореха за самоотбрана, за отдръпване. Фигурата беше закрепена за пода, но не беше затворена зад витрина. Ръка върху гърда, ръка, плъзгаща се нагоре по бедро. В друг момент бих го направил. Но не и сега, не и тук с камерите, екраните, датчиците върху самото тяло. Бях сигурен, че ги има.

Отстъпих крачка назад и се вгледах. Застиналостта, празното лице, празният коридор, фигурата в нощта, уплашена, отстъпваща кукла. Отдалечих се още малко, без да откъсвам поглед от нея.

Накрая реших, че трябва да разбера дали има нещо зад вратите. Отхвърлих опасенията от възможните последствия. Тръгнах по коридора, избрах една врата и почуках. Почаках, пристъпих към следващата и почуках. Почаках, отидох до следващата и почуках. След шестия опит си казах, че ще пробвам за последен път и край, и ето че вратата се отвори. На прага застана мъж в костюм, с вратовръзка и тюрбан. Гледах го и се чудех какво да измисля.

— Май съм сбъркал вратата — смотолевих.

Той ме изгледа строго и каза:

— На която и да почукаш, ще сбъркаш.

Доста се лутах, докато намеря кабинета на баща ми.

Веднъж, още докато баща ми и майка ми бяха женени, той я нарече „недодялана“. Сигурно го каза на шега, но, така или иначе, ме накара да отворя речника и да проверя значението на думата *недодялан*. Груб; дебелашки. Потърсих *дебелашки*. Нетактичен; нешлифован. Запрелиствах напред към *нешлифован*. Лишен от блясък и финес. Продължих към *финес*...

Три-четири години по-късно, докато се мъчех с един дълъг и тежък европейски роман, писан през трийсетте години на миналия век и преведен от немски, срещнах думата *недодялана*. Тя ме запрата обратно в брака на родителите ми. Опитах се да си представя техния живот заедно, майка ми и баща ми без мен, но не излезе нищо, не знаех нищо. Рос и Маделин сами, какво са си говорили, какви са били, кои са били? На мястото на баща ми зееше празнина. Майка ми беше тук, в другия край на стаята, слаба жена с панталон и сива риза. Попита ме как върви книгата и аз отвърнах с безпомощен жест. Книгата беше предизвикателство, купено на старо издание с меки корици, дълбоки и страстни душевни вълнения, натъпкани с дребен, сбит шрифт на издути от влагата страници. Тя ми каза да я оставя и да се пробвам отново след три години. Само че аз исках да я прочета тогава, нуждаех се от нея в онзи момент, макар да знаех, че няма да стигна до края. Харесвах книги, които едва не ме убиваха, но ми помагаха да определя кой съм — синът, който чете такива неща напук на баща си. Обичах да седя на малкия ни бетонен балкон и да чета; от там сред мостовете и небостъргачите на Долен Манхатън се виждаше върхът на кръглата кула от стъкло и стомана, където работеше баща ми.

Ако не седеше зад бюро, Рос стоеше до някой прозорец. В този кабинет обаче нямаше прозорци.

— Какво става с Артис? — попитах аз.

— Преглеждат я. След това ще я включат на системи. Ще прекара дълго време на системи, ще бъде упоена, няма как. Тя го нарича „безметежна леност“.

— Харесва ми.

Баща ми повтори израза. И на него му харесваше. Той беше по риза, със слънчевите очила, носталгично кръстени „кагебета“ — аеродинамични и сменящи отблясъка си, с поляризирани лещи.

— Поговорихме си с нея.

— Тя ми каза. Пак ще я видиш, пак ще си поговорите. Утре — рече той.

— А дотогава... Това място...

— Какво?

— Не знам нищо за него, само каквото ми каза. Пътувах на сляпо. Първо колата с шофьора, после самолетът на компанията от Бостън до Ню Йорк.

— Луксозен реактивен самолет.

— Там се качиха двама души. И продължихме за Лондон.

— Колеги.

— През цялото време мълчаха. Не че имах нещо против.

— Слезли са на „Гетуик“.

— Мислех, че е „Хийтроу“.

— „Гетуик“ — повтори той.

— Там един служител ми взе паспорта, после ми го върна и отново излетяхме. Бях сам. Ядох, поспах, кацнахме. Така и не видях пилота. Мислех, че сме във Франкфурт. Пак дойде някакъв човек, взе ми паспорта, върна ми го. Погледнах печата.

— Цюрих — обади се баща ми.

— Качиха се трима, един мъж и две жени. По-възрастната ми се усмихна. Опитах се да чуя какво си говорят.

— Само че са говорили на португалски.

Той се забавляваше, макар да изглеждаше сериозен. Седеше, отпуснал глава назад, и приказваше на тавана.

— Разговаряха, но не ядоха. Аз пак хапнах, а може и да е било след това, в следващия етап. Кацнахме и те слязоха, един човек ме отведе по пистата до друг самолет. Плешив, висок към два метра, с тъмен костюм и голям сребърен медальон на верижка.

— Бил си в Минск.

— Минск — повторих аз.

— Което е в Беларус.

— Там май не подпечатаха паспорта ми. Самолетът беше друг.

— Чартърен полет на „Русджет“.

— По-малък, не толкова луксозен, без други пътници. Беларус.

— И оттам си продължил на югоизток.

— Бях сънен, замаян, полумъртъв. Не знаех дали следващото е крайна спирка или поредно междинно кацане. Не съм сигурен колко пъти се прехвърлях от един самолет на друг. Спах, сънувах, бълнувах.

— Какво правеше в Бостън?

— Приятелката ми живее там.

— Ти и приятелките ти май никога не живеете в един град. Защо?

— Така споделеното време става по-ценно.

— Тук е различно — каза той.

— Знам. Разбрах го. Тук времето не съществува.

— Или е толкова съкрушително, че не усещаме хода му по същия начин.

— Криете се от него.

— Отдаваме му се.

Сега беше мой ред да се облегна назад с поглед в тавана. Пушеше ми се. Два пъти бях спирал цигарите и исках да пропуша и да ги спра отново. Представях си го като кръговрат, който ще ме следва до края на живота ми.

— Да задавам ли въпроси, или да приемам пасивно ситуацията? Искам да знам правилата.

— Какво те интересува?

— Къде сме?

— Най-близкото населено място е зад границата и се нарича Бишкек, столицата на Киргизстан. Следва Алмати, по-голям град, който е по-далече, в Казахстан. Алмати обаче не е столица. Преди е бил. Сега столицата е Астана, там има златни небостъргачи и огромни молове. В един от тях можеш да се излежаваш на пясъчен плаж, преди да се гмурнеш в басейна с изкуствени вълни. Като научиш как се пишат и произнасят тукашните имена, няма да се чувстваш толкова откъснат от света.

— Няма да се задържа толкова, че това да ми е нужно.

— Вярно е — кимна той. — Само че има промяна в преценката за състоянието на Артис. Предполагат, че процедурата ще се осъществи ден по-късно.

— Нали моментът беше точно изчислен?

— Не си длъжен да останеш. Тя ще разбере.

— Ще остана. Естествено, че ще остана.

— Дори когато е изключително внимателно подготвяно, тялото оказва влияние върху някои решения.

— По естествен път ли ще умре, или последният ѝ дъх ще бъде с помощта на апарат?

— Както знаеш, последният дъх не е краят. Той е само прелюдия към нещо по-голямо, което идва след това.

— Звучи много делово.

— А всъщност ще е много нежно.

— Нежно...

— Ще е бързо, безопасно и безболезнено.

— Безопасно...

— Трябва да е в идеален синхрон с методите, които са разработили тук. Избрали са най-доброто за нейното тяло, за заболяването ѝ. Да, тя може да изкара още няколко седмици, но какъв е смисълът?

Сега той се приведе напред и подпря лакти на бюрото.

— И защо точно тук? — попитах аз.

— Има подобни лаборатории и технически центрове в още две държави. Но това е щабът, главната квартира.

— Защо е на толкова изолирано място? Защо не е в Швейцария? Или в някое предградие на Хюстън?

— Защото държим на уединеността. Тук разполагаме с всичко необходимо. Неизчерпаеми енергийни източници и изпитани механизирани системи. Непробиваеми и при въздушно нападение стени и подсилени плочи. Пълно подсигуряване. Противопожарни системи. Охранителни патрули по земя и по въздух. Обстойна киберзащита. И така нататък.

Пълно подсигуряване. Харесваше му да го казва. Той отвори вратичка на бюрото си и извади бутилка ирландско уиски. Посочи към поднос с две чаши в другия край на стаята и аз отидох да ги взема. Преди да ги оставя на бюрото, ги огледах внимателно за песъчинки и пращинки.

— Хората в кабинетите, скрити под земята... С какво се занимават?

— Създават бъдещето. Нова идея за бъдещето. Различна от останалите.

— И тя трябва да се осъществи тук?

— По тези земи са кръстосвали номади в продължение на хилядолетия. Пастири, обикалящи из степта. Този район не е обрулен и стъпкан от историята. Тук историята е погребана под земята. Преди трийсет години Артис е работила на разкопки на североизток от това място, близо до Китай. Погребални могили. Ние прекриваме границите. Забравяме всичко, което сме знаели.

— Тук човек може да си забрави и името.

Баща ми вдигна едната чаша и отпи. Уискито беше рядък бленд, тройно дестилирано, лимитирана серия. Преди години ми беше разяснявал подробностите.

— А парите?

— Чии пари?

— Твоите. Очевидно си вложил много в този проект.

— Преди се мислех за сериозен човек. Заради работата, усилията, всеотдайността. А после и заради времето, което успях да посветя на други неща, на изобразителното изкуство, на запознаването с идеите му, с традициите и новаторството — каза той. — Харесваше ми да гледам самата творба, картината на стената. След това се запалих по редките книги. Прекарвах дълги часове, цели дни в библиотеките, в залите с ограничен достъп, и това не беше от желание да ги притежавам.

— Имал си достъп, който е бил отказван на другите.

— Но не отивах с цел да ги откупя. Бях там, за да ги разглеждам, изправен или приклепнал пред рафтовете. За да прочета заглавията по гръбчетата на заключените във витрини книги. Ходил съм и с Артис. Веднъж и с теб, в Ню Йорк.

Усетих приятното парене на уискито все по-надолу в тялото ми и за миг затворих очи, слушайки как Рос изброява заглавия, които е видял в библиотеките на няколко световни столици.

— И кое е по-сериозно от парите? — попитах аз. — Как се казваше, експозиция ли беше? Каква е твоята експозиция в този проект?

В тона ми нямаше жлъч. Зададох въпроса спокойно, без ирония.

— Щом се ограмотих и осъзнах значимостта на идеята и нейния потенциал, невероятните последици от нея, взех решение и никога не съм се усъмнявал в правилността му.

— Ти изобщо съмнявал ли си се в правилността на някое свое решение?

— Да, за първия ми брак — отвърна той.

Взрях се в чашата.

— И коя беше тя?

— Добър въпрос. Дълбок въпрос. Имахме син, но освен това...

Не исках да го погледна.

— Коя беше тя?

— По същество беше едно: твоята майка.

— Произнеси името ѝ.

— Дали с нея сме се обръщали по име един към друг?

— Хайде, кажи го.

— Мислиш ли, че хората с брак като нашия, а той не беше изключение, се обръщат един към друг по име?

— Само веднъж. Искам да го чуя от теб.

— Имахме син. Изричахме неговото име.

— Моля те. Хайде, произнеси го.

— Помниш ли какво каза преди малко? Тук човек може да си забрави името. Хората губят имената си по различни начини.

— Маделин — казах аз. — Майка ми, Маделин.

— Да, сега си спомням.

Баща ми се усмихна и се отпусна в стола, уж унесен в спомени, но след това изражението му се смени, добре премерен във времето ход. Обърна се към мен и рязко заговори:

— Мисли за това, което е пред теб, за хората, които са пред теб. Мисли за отминаването на всички онези дребни злощастия, които помниш от години. Мисли отвъд личния опит. Него го остави там. Случващото се тук надхвърля създаването на нова медицинска наука. Включени са и социолози, и биолози, и футуролози, и генетици, и климатолози, и невролози, и психолози, и етиколози, ако това е правилната дума.

— И къде са те?

— Някои са тук постоянно, други идват и си отиват. Има няколко нива. Привлечени са велики умове. Английският е глобалният език, но

се говорят и други. Има превод при необходимост, от хора и компютри. Филолози разработват модерен език, приспособен специално за Конвергенцията. Думи с нови корени, нова интонация, нови жестове дори. Хората ще го научат и ще го използват. Език, който ще ни позволи да изразяваме това, което сега не можем, да забелязваме неща, които сега не успяваме, да виждаме себе си и другите по начин, който ни обединява и разширява възможностите ни.

Рос допи последните няколко капки, след това вдигна чашата към носа си и вдъхна. Тя беше празна, засега.

— Имаме всички основания да очакваме, че един ден това място ще се превърне в сърцето на нов метрополис, може би на независима държава, различна от досега познатите. Ето това имам предвид, когато казвам, че съм станал сериозен човек.

— Със сериозни пари.

— Да, и пари.

— Несметни количества.

— Има и други инвеститори. Частни лица, фондации, корпорации, тайно финансиране от различни правителства посредством разузнавателните им служби. Тази идея е откровение за умните хора в много области. Те си дават сметка, че времето е дошло. Не само научно и технологично, но и политически, и дори от гледна точка на военните стратегии. Това е друг начин да разсъждаваш и да живееш.

Той внимателно наля още малко уиски, по един пръст, както обичаше да казва. Първо в своята чаша, после в моята.

— Отначало се заинтересувах заради Артис, разбира се. Заради жената, която е тя, заради това, което означава за мен. След това настъпи скокът, безрезервното приемане. Убеждението, принципът. Представи си продължителността на живота, измерена в години и след това в секунди. Години... осемдесет години. Не е зле по днешните стандарти. А след това в секунди. Твоят живот в секунди. На колко възлизат осемдесет години? — Рос замълча, може би пресмяташе. Секунди, минути, часове, дни, седмици, месеци, години, десетилетия. — *Секунди* — продължи той. — Започни да броиш. Животът ти в секунди. Представи си възрастта на Земята, геоложките ери, появяват се и изчезват океани. Представи си възрастта на галактиката, възрастта на Вселената. Милиарди години. И ние тук, ти и аз. Ние живеем и

умираме за миг. *Секунди* — повтори той, — можем да измерваме времето си в секунди.

Беше облечен със синя официална риза, но без вратовръзка и горните две копчета не бяха закопчани. Хрумна ми, че цветът на ризата му е като на една от вратите в коридорите, из които бях обикалял. Може би се мъчех да омаловажа разговора като своего рода самозащита.

Баща ми свали очилата си и ги остави на бюрото. Изглеждаше уморен, остарял. Гледах го как отпива и след това си долива и разклатих пръст пред протегнатата към мен бутилка.

— Ако някой ми беше описал това място — казах, — тези идеи, някой, на когото имам абсолютно доверие, сигурно щях да му повярвам. Но ето че сега съм тук, всичко е пред очите ми и пак ми е трудно да повярвам.

— Трябва да се напиш.

— Бишкек. Така ли беше?

— И Алмати. Но са далече, и двата. А на север, доста нагоре, много нагоре, е някогашният полигон за ядрени изпитания на Съветския съюз.

Замислихме се над това.

— Трябва да надскочиш опита си — каза Рос. — Да надскочиш ограниченията си.

Той вдигна чаша и зачака и аз да го направя.

— Водех те на детската площадка, старата разнебитена площадка, до която живеехме тогава. Слагях те на люлката, залюлявах те, изчаквах и пак те залюлявах. Ти се отдалечаваше, после се връщаше. След това те слагях на везната. Заставах в другия край на дъската и натисках бавно. Ти се издигаше във въздуха, стиснал здраво халката отпред. После аз повдигах моя край и те гледах как се спускаш. Нагоре-надолу. След това малко по-бързо. Нагоре-надолу, нагоре-надолу. Внимавах да се държиш здраво. Люш-люш, люш-люш.

След миг посегнах към чашата и зачаках какво ще последва.

Стоях пред екрана в дългия коридор. Първо имаше само небе, след това усещане за надвиснала опасност, превиващи се дървета, неестествена светлина. И почти веднага, след секунди, завихрен стълб

от прах и отломки започна да изпълва екрана, олюляваща се фуния, тъмна и извита, безшумна, а след това друга, долу вляво, в далечината, издигаща се от линията на хоризонта. Равнина, нищо не пречеше на погледа и целият екран се изпълни от торнадото сред страховита тишина, от която мислех, че ще изригне оглушителен тътен.

Нашият климат ни поглъщаше. Бях гледал достатъчно репортажи за торнада по новините и очаквах да видя кадри от опустошенията по пътя на бурята, картина на последиците, разнебитени къщи, отвори покриви, откъртени облицовки.

И те се появиха, цели квартали, изравнени със земята, преобърнат училищен автобус, но също и хора, които вървяха към мен на забавен каданс, едва ли не извън екрана, все едно пристъпваха в коридора, мъкнеха спасеното, група мъже и жени, чернокожи и бели, в траурна процесия, мъртвите — подредени в дворовете пред къщите върху изтръгнати от дюшемета дъски. Камерата се спря върху телата. Близкият план на насилствената им смърт беше непоносим. Но въпреки това гледах, чувствах се длъжен пред нещо или пред някого, навярно пред жертвите, мислех за себе си като за единствен свидетел, дал клетва да го направи.

После някъде другаде, в друг град, в друг час на деня на преден план момиче минава пред нас на колело, странно, комично движение, бързо и насечено, от единия край на екрана до другия, а в дъното, там, където небето и земята се сливат, се надига широка цяла миля вихрушка, все още далечна, после дебел мъж се спуска по стълби към мазе, ултрареалистично, сгущени в гаражи семейства, лица в тъмното, после пак момичето на колелото, този път въртящо педалите в обратната посока, безгрижно, спокойно, кадър от ням филм, глуповатата наивност на Бъстър Кийтън, след това червен проблясък и чудовището е вече тук, стоварва се тежко, необуздана сила, помитаща половин къща, пикап и плевня.

Бял екран, стоях и чаках.

Пълна разруха, опустошена земя, кадърът застива, тишината също. Постоях още няколко минути, чаках, къщите ги нямаше, момичето на колелото също, нямаше нищо, край, свърши. Един пресъхнал екран.

Продължих да стоя, очаквах още нещо. От някаква дълбока кухня в мен избълбука лъхащо на уиски оригване. Нямаше къде да

отида, не знаех колко е часът. Часовникът ми показваше северноамериканско време, източна зона.

Веднъж вече бях заварил тук, в отделението за хранене, мъжа с монашеското расо. Не вдигна поглед, когато влязох. В отвора до вратата се появи табла и аз отнесох чинията, чашата и приборите до масата, разположена диагонално на неговата от другата страна на тясната пътека.

Той беше с издължено лице и големи ръце. Главата му се стесняваше леко към ниско остриганото теме с набола сивкава четина. Расото беше същото, което носеше миналия път, старо и измачкано, избеляло лилаво със златни орнаменти. Отдолу се подаваха ръкави на раирана пижама.

Огледах храната, сдъвках една хапка и реших да приема, че мъжът знае английски.

— Какво е това, което ядем?

Той погледна към чинията ми, не към мен.

— Нарича се сутрешен *плов*.

Хапнах отново и се опитах да свържа името с вкуса.

— Ще ми кажете ли какво има вътре?

— Моркови и лук, малко овнешко, ориз.

— Виждам ориза.

— *Оши нахор* — допълни той.

Известно време се хранихме мълчаливо.

— Какво правите тук?

— Говоря с умиращите.

— Успокоявате ги.

— За какво да ги успокоявам?

— За следващия етап. Съживяването.

— Вярвате ли в това?

— А вие не вярвате ли? — попитах аз.

— Не ми се ще да повярвам. Просто говоря с тях за края. Спокойно, тихо.

— А самата идея? Причината за цялото това начинание? Не я приемате, така ли?

— Аз искам да умра и да се приключи веднъж завинаги. Вие не искате ли да умрете? — попита той.

— Не знам.

— Какъв е смисълът да живеем, ако накрая не умираме?

Мъчех се да определя произхода на специфичния му изговор, чиято интонация и тембър навярно бяха смекчени от годините, традицията и други езици.

— Как се озовахте тук?

Той се замисли.

— Някой ми беше разказвал за този край. И вятърът ме отвя насам. Живеех в Ташкент по време на безредиците. Стотици загинаха в цялата страна. Там сваряват хората на бавен огън. Средновековно мислене. Така се случва, че все попадам някъде във времена на насилие и размирици. Учех узбекски и обучавах децата на провинциалните управници. Преподавах английски и се опитвах да се грижа за жената на един от тях, тя беше болна от няколко години. Изпълнявах ролята на свещеник.

Той гребна от храната, задъвка и преглътна. Последвах примера му, докато го чаках да продължи. Сега, след като научих името на ястието, то придоби вкуса на това, което беше. Овнешко. Сутрешен плов. Човекът обаче като че ли нямаше какво повече да добави.

— А свещеник ли сте?

— Принадлежах към една постевангелска група. Радикални отцепници от Световния съвет. Имахме църкви в седем страни. Броят им постоянно се менеше. Пет, седем, четири, осем. Събирахме се в семпли постройките, които изграждахме сами. Мастаби. По модела на гробниците в най-древен Египет.

— Мастаби.

— Плосък покрив, полегати страни, правоъгълна основа.

— Събирали сте се в гробници.

— Страстно очаквахме годината, деня, мига...

— Да се случи нещо.

— Но какво? Метеор, твърда маса от скала или метал. Идващ от Космоса астероид, двеста километра в диаметър. Знаехме какво учи астрофизиката. Обект, удрящ Земята.

— Искали сте да се случи.

— Жадувахме за това. Молахме се непрестанно. Да се спусне от горе, от необятната шир на галактиките, от безкрайния простор, съдържащ всяка частица материя. Всички загадки.

— И то се е случило.

— Обикновено падат в океана. Излезли от орбита спътници, космически сонди, космически отломки, парчета космически боклук, направен от хората. Винаги в океана — каза той. — Но в един момент... Нещо се разбива на повърхността.

— Челябинск — обадох се аз.

Той остави името да отеки. Само по себе си то беше доказателство за правотата му. Подобни събития наистина се случват. Хората, които са посветили живота си на тях, независимо от мащаба им, независимо от разрушенията, не се занимават с измислици.

Непознатият каза:

— Сибир е там, за да улавя тези неща.

Дадох си сметка, че той не вижда човека, с когото говори. Притежаваше присъщата на скитниците склонност да не запаметяват имена и лица. Те бяха взаимозаменяеми елементи в стая след стая, в страна след страна. Той не разговаряше, а разказваше. Следваше криволиците на своето движение и все се намираше някой желаещ да играе ролята на случайно тяло, пред което да разказва историите си.

— Знам, че наблизо има хоспис. Там ли говорите с умиращите?

— Те го наричат хоспис. Или убежище. Аз не знам какво е. Един придружител ме води всеки ден долу, в номерираните нива.

Той заобяснява за модерното оборудване, за обучения персонал. И въпреки това нещо му напомняло на Йерусалим от дванайсети век, където за пилигримите се грижел рицарски орден. Понякога си представял, че върви сред прокажени и чумави, виждал изпитите лица от картините на старите фламандци.

— Мисля си как рицарите тамплиери са пускали кръв, правели са клизми, къпели са ги. Хора отвсякъде, болни и умиращи, и тези, които се грижат за тях, които се молят за тях.

— И тогава се сецате кой сте и къде сте.

— Помня кой съм. Аз съм хоспиталиерът. А къде съм, за мен никога не е било от значение.

Рос също беше споменал пилигримите. Това място може и да не бе замислено като новия Йерусалим, но тук отдалече се стичаха хора в

търсене на някакво висше създание или поне на научен процес, който да предпази тъканите на тялото им от разлагане.

— Във вашата стая има ли прозорец?

— Не ми трябва прозорец. Какво има от другата страна на един прозорец? Само неща, които те разсейват.

— А самата стая, ако е като моята, не ви ли е тясна?

— Стаята е предназначена за успокоение и медитация. Мога да вдигна ръка и да докосна тавана.

— Като монашеска килия е, да. И расото... Виждам, че носите расо.

— Нарича се скапуларий.

— Монашеска дреха. Но не прилича на монашеска. Не трябва ли да е сива или кафява, или черна, или бяла?

— Руски монаси, гръцки монаси.

— Аха.

— Картезиански монаси, францискански монаси, тибетски монаси. Монаси в Япония, монаси в Синайската пустиня.

— А вашето расо, това тук, то откъде е?

— Видях го праметнато на облегалката на един стол. Онзи миг още е пред очите ми.

— И сте го взели?

— Щом го видях, разбрах, че е мое. Така е било писано.

Можех да задам още един-два въпроса. Чий стол, в чия стая, в кой град, в коя страна? Но си давах сметка, че това ще е оскърбление към начина му на разказване.

— Какво правите, когато не се грижите за умиращите в последните им дни и часове?

— Това е единственото, което правя. Говоря с хората, благославям ги. Те ме молят да им държа ръката, разказват ми живота си. Поне тези, които имат сили да говорят и да слушат.

Той се надигна от масата; беше по-висок, отколкото изглеждаше седнал. Расото му стигаше до под коленете и когато се отпрати към вратата, отдолу се видяха развяващи се крачоли на пижама. Беше с черно-бели кецове. Не исках да го възприемам като комична фигура. Очевидно не беше такъв. Всъщност се чувствах смален от неговото присъствие, от вида му, от думите му, от живота му, изпълнен със

случайности. Расото беше фетиш, важен фетиш, скапуларий, шаманска наметка, която даваше духовни сили, или поне той вярваше в това.

— Чай ли е това?

— Зелен чай — отвърна той.

Чаках дума или израз на узбекски.

Артис каза:

— Беше преди десет-дванайсет години, оперираха ми дясното око. След това трябваше да нося превръзка известно време. Седях у дома във фотьойла с превръзката. Имаше медицинска сестра, Рос беше наел сестра напълно ненужно. Спазвах всички точки от списъка с предписания. Подремнах във фотьойла около час и когато се събудих, свалих превръзката. Огледах се и всичко ми се видя различно. Учудих се. Какво виждах? Виждах това, което винаги си е било там. Леглото, прозорците, стените, пода. Но толкова ярки, сияйни. Завивката и кальфките на възглавниците бяха в наситени, плътни цветове. Както никога преди, никога.

Бяхме двамата, седнали един до друг като предишния ден, и аз се бях привел към нея, за да я чувам. Тя замълча и мина известно време, докато намери сили да продължи.

— Знам, че когато гледаме нещо, получаваме само част от информацията, бегла представа, намек за това, което наистина може да се види. Не съм запозната с подробностите, нито с терминологията, но съм сигурна, че оптичният нерв не ни казва цялата истина. Виждаме само някакво внушение. Останалото е наше изобретение, нашият начин да реконструираме действителността, ако изобщо има такова нещо, което можем да наречем „действително“ от философска гледна точка. Знам, че тук, в този комплекс, се правят изследвания за бъдещите модели на човешкото зрение. Експериментира се с роботи, лабораторни животни, може би дори с хора като мен.

Сега Артис се взря в лицето ми. За миг ме накара да се погледна отстрани, да видя човека, който стои пред нея и е обект на вниманието ѝ. Сравнително висок мъж с гъста сплъстена коса, праисторическа коса. Само това успях да усетя от щателния оглед, на който ме подложи жената във фотьойла.

След това тя ме замени с видяното в онзи ден.

— Какво нещо, познатата стая напълно преобразена. И прозорците, какво виждах през тях? Небе в най-чистото, най-лазурното синьо. Не споменах нищо на сестрата. Какво можех да ѝ кажа? А килимът, о, боже, до този момент „персийски“ беше само една красива дума. Не преувеличавам, имаше нещо в шарките, цветовете, симетрията на нишките, топлината, вида му, не знам как да го нарека. Бях като зашеметена от този килим, а след това и от дограмата. Обикновена бяла дограма, но никога преди не бях виждала такова бяло, а не бях пила болкоуспокояващи, които да ми повлияят, само си слагах капки за очи четири пъти дневно. Беше невероятно наситено бяло, бяло без отсенки, без примеси, най-чистото бяло. Сигурна съм, че не преувеличавам, не си измислям. Много добре си спомням какво си помислих тогава. Така ли изглежда всъщност светът? Това ли е действителността, която все още не сме се научили да виждаме? Тази идея не ми хрумна по-късно, а още тогава. Така ли виждат света животните? Ето за това си мислех през първите няколко мига, вирах се през прозореца, гледах дърветата и небето. Това ли е светът, който само животните са в състояние да видят? Светът на ястребите, на тигрите в джунглата?

През цялото време Артис жестикулираше, но едва-едва, с постоянно пресяваща ръка, подбираща спомените, образите.

— Изпратих сестрата да си върви и си легнах рано с превръзката на окото. Така пишеше в предписанията. На сутринта магнах превръзката, обиколих из къщи и погледнах през прозореца. Зрението ми се беше подобрило, но в рамките на нормалното. Онова изживяване, онова сияние го нямаше. Сестрата дойде, Рос се обади от летището, следвах предписанията. Беше слънчево и излязох да се разходя. Може би сиянието не беше изчезнало, не беше избледняло, но в моите очи всичко беше отново туширано. Каква дума само. Начинът, по който виждаме и мислим, ограниченията на сетивата ни, ето това се беше наложило отново. Какво друго можех да очаквам? Толкова ли съм изключителна? Няколко дни след това отидох на преглед. Опитах се да обясня на лекаря какво видях. Но като погледнах лицето му, замълчах.

Тя продължи да говори, но на моменти като че ли губеше нишката, разсейваше се. Плъзваше се по някоя дума или сричка и се отнасяше нанякъде, вираше се назад да намери усещането, което се

мъчеше да опише. Беше само лице и ръце, а тялото бе скрито в гънките на халата.

— Но това не е краят на историята, нали?

Въпросът я зарадва.

— Не, не е.

— Ще се повтори ли някога това изживяване?

— Точно за това си мисля. Ще се превърна в обект на клинични изпитания. През годините ще бъдат направени подобрения. Някои части от тялото ми ще бъдат подменени или регенерирани. Обърни внимание на сухия тон. Говорих с хората тук. Сглобяват те наново атом по атом. Вярвам, че ще се събудя с ново възприятие за света.

— Светът, какъвто е наистина.

— Не е задължително това да е много далече във времето. И ето какво си мисля, когато се опитвам да си представя бъдещето. Ще се преродя в по-дълбока и по-истинска действителност. Лъчи искряща светлина, всяко нещо в пълния си блясък, свещена реликва.

Аз я бях насочил към тази ода за отвъдния живот и сега не знаех как да отговоря. Всичко това беше извън моята област. Артис познаваше времето на науката. Беше работила в редица страни, преподавала бе в няколко университета. Беше наблюдавала, откривала, изследвала и обяснявала различни нива на човешкото развитие. А сега говореше за свещени реликви. Къде ги виждаше тези реликви? Те бяха навсякъде, разбира се, в музеи и библиотеки, в храмове и в пръстта, в затрупани с кал и камъни руини, и тя ги беше изравяла и ги беше държала в ръцете си. Представих си я как издухва прахта от очукана глава на малък бронзов бог. Само че бъдещето, което току-що описа, беше нещо съвсем друго, една по-чиста аура извън обсега на човешките възприятия. Обещание за непозната поетична красота.

— Знаеш ли на какви процедури ще бъдеш подложена, знаеш ли в подробности как ще го направят?

— Знам всичко.

— Мислиш ли за бъдещето? Какво ще е, като се събудиш? Същото тяло ли ще имаш или подобро? Ами умът ти? Съзнанието непроменено ли ще бъде? Същият човек ли ще си? Умиращ като човек с определено име и с миналото, спомените и тайните, събрани в този човек и в това име. Но дали, като се събудиш, всичко това ще е непокътнато? Дали ще е просто като един дълъг сън?

— С Рос се шегуваме по този въпрос. Коя ще бъда, като се събудя. Дали душата ми ще е напуснала тялото и ще се е преселила в някое друго? Убягва ми терминът... как беше? Или ще се събудя с мисълта, че съм плоден прилеп във Филипините? Жадуващ за мухи.

— А истинската Артис? Тя къде ще е?

— Ще се всели в тялото на някое момченце. Син на местни пастири.

— Терминът е метемпсихоза.

— Благодаря.

Не знаех какво има около нас в стаята. Виждах единствено жената във фотьойла.

— Вдругиден ли ще е? — попитах. — Или утре?

— Няма значение.

— Май е утре. Тук дните летят.

Тя затвори очи за миг и след това ме погледна, все едно ме виждаше за пръв път.

— На колко години си?

— На трийсет и четири.

— В началото си.

— На какво? — попитах аз.

Рос влезе при нас по анцуг и спортни чорапи, с мътен от безсъние поглед. Взе един стол, оставен до стената в ъгъла, сложи го до фотьойла на Артис и я хвана за ръцете.

— Едно време — обадих се аз — се обличаше така, когато отиваше да тичаш.

— Едно време.

— Е, може би с не толкова дизайнерски екип.

— Тогава пуших по кутия и половина на ден.

— И тичаше, за да противодействаш на пушенето?

— Да противодействам на всичко.

Тримата. Дадох си сметка, че от месеци не се бяхме събирали в една стая. А сега, колкото и да бе невъобразимо, помислих си, ден преди да дойдат да отведат Артис, сме заедно тук. Друг вид конвергенция. Ще дойдат и ще я отведат. Ще пристигнат с носилка, която може да се повдига, така че тя да е седнала. Ще носят хапчета, ампули, спринцовки. Ще й сложат маска за изкуствено дишане.

Рос се обади:

— С Артис правехме кросове. Нали? Тичахме покрай Хъдсън чак до Батъри Парк и обратно. И в Лисабон, помниш ли, в шест сутринта нагоре по онази стръмна улица към параклиса с невероятната гледка. Тичахме и в Пантанал. В Бразилия — поясни той за мен. — По една пътека, която ни изведе направо в джунглата.

Аз си мислех за леглото и проходилката. Майка ми в леглото, преди да издъхне, жената на прага, нейна приятелка и съседка, завинаги безименна, облежната на проходилката, четирикрака проходилка, метална.

Рос не спираше да говори, припомняше си разни неща и почти бръщолевеше. Животни и птици, които са видели отблизо, изброи имената им, гледката от самолета, спуснал се ниско над Мато Гросо.

Ще дойдат и ще я отведат. Ще избутат носилката към асансьора и ще я свалят в някое от така наречените номерирани нива. Ще умре под въздействието на химически вещества в подземно помещение, подложена на прецизна медицинска процедура, плод на масова заблуда, суеверие, арогантност и самозалъгване.

В мен се надигна гняв. До този момент не си бях давал сметка за дълбочината на съпротивата ми срещу случващото се тук. Реакцията ми непонятно как се вплиташе в ритъма на отчаяните спомени на баща ми.

Появи се човек с поднос, на който имаше чайник, чаши, чинийки. Той остави подноса на сгъваема масичка до стола на Рос.

Така или иначе, тя пак ще умре, помислих си. У дома, в леглото, със съпруга, заварения си син и приятели до себе си. Или тук, в тази погранична застава със строг режим, където всичко се случва някъде другаде.

Чаят внесе тишина в стаята. Седяхме мълчаливо, докато мъжът не излезе. Рос близна пръст и докосна чайника. След това напълни чашите съсредоточено, стараяйки се да не разлее чая извън тях.

Това отново пробуди гнева ми. Чашите и чинийките. Внимателното наливане.

Артис каза:

— Цялото това място ми се струва преходно. Пълно с хора, които идват и си отиват. И другите, които си отиват в другия смисъл, като мен, но едновременно с това остават, като мен. Остават и чакат. Единственото, което не е ефимерно тук, е изкуството. То не е

създадено за публика. Създадено е просто за да бъде тук. Здраво закрепено, част от основите, изсечено в скалите. Боядисаните стени, изкуствените врати, екраните в коридорите. Другите инсталации.

— Манекенът — обадих се аз.

Рос се завъртя към мен.

— Манекен ли? Къде?

— Жена в коридора. Като че ли вдигнала уплашено ръце.

Ръждива на цвят. Гола.

— Друго? — попита той.

— Май не.

— Не си ли виждал други манекени? Други фигури, голи или не?

— Не, никакви.

— При пристигането си какво видях?

— Земята, небето, сградите. Отпътуващата кола.

— Друго?

— Нали ти разказах. На входа ме чакаха двама мъже. Видях ги чак като се приближих. След това проверката от охраната, щателна проверка.

— Друго?

Замислих се. Едновременно с това се чудех защо водим този празен разговор при тези мрачни обстоятелства. Винаги ли е така, когато се озовем пред края? Отдръпваме се в неутрално пространство.

— Видял си още нещо, отстрани, на петдесетина метра, преди да влезеш в сградата.

— Какво съм видял?

— Две жени — отвърна той. — С дълги наметала с качулки.

— Две жени с чадори. Разбира се. Стояха там на жегата и прахоляка.

— Първият ти досег с изкуството — рече Рос.

— Изобщо не ми мина през ума.

— Застинали абсолютно неподвижно.

— Манекени — обади се Артис.

— Да бъдат забелязани или не. Няма значение — продължи той.

— Изобщо не ми мина през ума, че не са истински. Знаех думата.

Чадор. Или бурка. Или както още ги наричат. Нищо повече не ме интересуваше.

Пресегнах се да взема чашата от Рос и я подадох на Артис. Ние тримата. Някой беше подстригал и сресал косата ѝ, обръсната по слепоочията. Това можеше да мине за прическа на някой монашески орден, която подчертаваше изпитото лице и очите с разширени зеници. Прекалено много се вирах. Мъчех се да видя какво изпитва тя по-скоро душевно, отколкото телесно, в мимолетните колебания между думите.

Артис каза:

— И аз самата се чувствам изкуствена. Това „аз“ е някой друг, който се прави на мен.

Замислих се над думите ѝ.

Тя продължи:

— Гласът ми е друг. Чувам го колко странно звучи. Моят глас е, а сякаш не идва от мен.

— От лекарствата е — рече Рос. — Заради тях е.

— Все едно идва някъде извън мен. Невинаги, но понякога. Все едно съм едната от сиамски близначки и говори сестра ми. Само че изобщо не е така.

— От лекарствата е — повтори той.

— В ума ми изплуват разни неща, които навярно са се случили. Знам, че на определена възраст започваме да си спомняме събития, които всъщност не са се случили, но това е друго. Тези неща са се случили, но като че ли са били възбудени погрешка. Правилно ли се изразявам? Предизвикал ги е някакъв погрешен електронен сигнал.

„И аз самата се чувствам изкуствена. Това «аз» е някой друг, който се прави на мен.“

Това изказване заслужаваше да бъде изучавано в часовете по логика и онтология. Чакахме я да продължи. Артис говореше на пресекулки, с прекъсвания и почивки, и аз се улових, че съм свел глава в молитвена съсредоточеност.

— Не мога да ви опиша. Нямам търпение... да го направя. Да пристъпя в друго измерение. И след това да се върна. Завинаги. Повтарям си думата. Отново и отново. Толкова красива. Завинаги. Повторете я. Повторете я.

Как държеше чашата, оставена в наследство ценна вещ, която трябва да се пази и ако си несръчен с нея или я оставиш невнимателно, това ще е предателство спрямо паметта на предците.

Рос, в зелено-белия си екип, отдолу навярно с бандаж в същите цветове, повтори:

— Завинаги.

Беше мой ред. Насилих се да прошепна думата. След това ръцете ѝ започнаха да треперят и аз оставих чашата си, посегнах да взема нейната и я подадох на баща ми.

Беше ме страх от чуждите домове. Понякога след училище някой приятел успяваше да ме убеди да отидем да си пишем домашните у тях, в неговата къща или апартамент. Бях потресен от това как живееха хората, другите хора, различни от мен. Не знаех как да реагирам на задушавачо интимната гледка — неразбория, кухненски отпадъци, стърчащи от мивката дръжки на тигани. Дали исках да съм любопитен, насмешлив, безразличен, надменен? Минаването покрай банята, праметнати на закачалката женски чорапи, шишенца с хапчета на перваза на прозореца, някои отворени, други съборени, детски чехъл във ваната. Идеше ми да хукна и да се скрия, отчасти от собствените си превземки. Спалните с неоправени легла, чорап на пода, възрастна жена по нощница, боса, един цял живот, събран на стол край леглото, прегърбена стойка и мърморещо лице. Кой са тези хора, минута по минута и година по година? Искаше ми се да се прибера у нас и никога повече да не изляза от там.

Мислех, че в крайна сметка мога да си създам живот, който да е пълна противоположност на бащината ми кариера в света на финансите. Говорехме си за това с Маделин, полу на шега. Дали ще съм поет, който живее в мансарда, дали ще уча философия, дали ще преподавам безкрайни числови редове в неизвестен колеж в някой западно-централен щат?

А Рос купуваше произведения на млади художници и ги канеше да използват ателието, което беше построил в имението си в Мейн. Фигуративисти, абстракционисти, концептуалисти, постминималисти, неизвестни жени и мъже, които се нуждаеха от място, време и финансова подкрепа. Мъчех се да си внуша, че Рос ги използва, за да смекчи моята реакция срещу издутия му портфейл.

В крайна сметка поех по пътя, който ме устройваше. Консултант по крос-стрийм ценообразуване. Анализатор внедряване на системи в

кльстерна и некльстерна среда. Тези професии се изчерпваха с думите, които ги описваха. С наименованието на длъжността. Работата ме гледаше от екраните на бюрото, в които се разтварях с ясното съзнание, че съм си на мястото.

Много по-различно ли е у дома, на улицата, на опашката на летището? Крепя се на задействащия ме като марионетка наркотик на джаджите ми. Всяко натискане на копчето предизвиква прилив на възбуда в нервната ми система при откриването на нещо неизвестно, от което не съм имал нужда, преди да се появи под нетърпеливите ми пръсти, за да се задържи за миг и да изчезне завинаги.

Майка ми имаше ролка за обиране на мъх. Не знам защо тази ролка толкова ме впечатляваше. Гледах как майка ми я прокарва по палтото си. Реших да се опитам да ѝ дам определение, без да надничам в речника. Седнах да помисля, забравях да мисля и започвах отначало, драсках думи върху едно листче, на пресекулки, до късно вечерта и на другия ден, чувствах се все по-глупав и по-глупав.

Въртящо се цилиндрично устройство за обиране на влакънца, полепнали по дрехите.

В измислянето на дефиниции имаше някакво удовлетворение, усещане за успех и аз нарочно не проверявах какво пише в речника. Ролката приличаше на някакъв инструмент от осемнайсети век, нещо, с което са разчесвали конете. От доста време го правех, мъчех се да дам определение на някой предмет или даже на идея. Дај определение за *вярност*, дефинирай *истина*. Трябваше да се заставя да престана, преди да се побъркам.

„Екологията на безработицата“, каза Рос по телевизията на френски, със субтитри. Опитах се да осмисля израза. Само че ме беше страх да не стигна до извода, че не е претенциозен жаргон, че е смислен, че се разгръща в убедителен аргумент, засягащ някакви важни въпроси.

Когато си намерих работа и апартамент в Манхатън и след това, докато си търсех нова работа, през почивните дни обикалях навън от сутрин до вечер, понякога с приятелка. Имаше една висока и слаба, направо сгъваема. Тя живееше на ъгъла на Първо Авеню и Първа улица, не знаех как точно се пише името ѝ, Мийа или Мия, и реших да не питам веднага; един ден си я представях с едното име, на следващия

с другото и се мъчех да определя дали това влияе на начина, по който я възприемам, гледам, говоря с нея и я докосвам.

Стаята в дългия празен коридор. Столът, леглото, голите стени, ниският таван. Докато седях вътре или обикалях по коридорите, имах чувството, че се свивам до най-дребното си Аз, изоставяйки всякакви суетни представи за себе си, тъй като тук, в това място, не съм нищо друго освен човек, нуждаещ се от самозащита.

Миризмата в чуждите домове. Веднъж един мой съученик ми се показва издокаран с шапката и ръкавиците на майка си. Беше нелепо, макар че можеше да е и по-зле. Друг ми обясни, че той и сестра му трябвало да се редуват да втриват мазило по ноктите на краката на баща си, за да овладеят някакъв ужасно упорит микозис. За него това беше смешно. Защо не се засмях? Той не спираше да повтаря думата „микозис“, а аз седях на кухненската маса, на която си пишехме домашните. Половин изсъхнала филийка, захвърлена в чиния, все още влажна от разлято кафе. Синус, косинус, тангенс. Микозис, микозис, микозис.

Мийа или Мия? Това беше най-интересният въпрос, който ми беше хрумвал до този момент, макар и да не нямах отговор как се пише името на жената и какво е въздействието на буквите върху плъзгането на мъжка ръка по тялото ѝ.

Системен администратор в сайт за социализиране. Мениджър „Човешки ресурси“, отговарящ за глобалната мобилност. Местенето от работа на работа, понякога от град на град, беше неделима част от мен. В почти всички случаи не бях в свои води в конкретния предмет на дейност, какъвто и да беше той. Идеята беше да се поставя на изпитание, да се пробвам. Това бяха предизвикателства за ума без негативен подтекст. Нямахше залог. Ръководител търсене на решения чрез симулационни модели.

В един рядък миг на неодобрение Маделин се наведе над масата в барчето на музея, където се бяхме срещнали за обяд.

Жизнерадостното момче, прошепна тя. Какъв безформен мъж излезе от него.

Монаха беше казал, че може да стане от стола, да вдигне ръце и да докосне тавана. Опитвах се да го направя в стаята си и успях, изправен на пръсти. В мига, в който седнах, потръпнах от усещането за анонимност.

Ето ме в метрото с Пола от Туин Фолс, Айдахо, запалена туристка и управителка на заведение, в другия край на вагона един мъж говори на пътниците за своите беди и неволи, винаги неприятен момент, обикаля из влака, вагон след вагон, няма работа, няма дом, държи да разкаже историята си, протяга чашка. Очите на пътниците се взират невиждащо, само че ние го виждаме, разбира се, старите пътници, майстори на прикритите погледи, как напредва спокойно въпреки сеизмичното лашкане и разгърсване на влака. А Пола го наблюдава открито, изучава го аналитично, нарушава правилата. Час пик е и сме прави, един до друг, побутвам я с хълбок, но тя не ми обръща внимание. Метрото е негова територия, поне от Рокауей до Бронкс, и мъжът предявява претенции към нашето състрадание, и то настойчиво, а ние го гледаме с плах респект, ако не броим факта, че бихме искали той да изчезне. Пускам няколко долара в чашката, побутвам Пола отново, този път на шега, и след като просякът отваря вратата между вагоните, някои от досега мятаните към него погледи се насочват към мен.

Влизам в спалнята. На стената няма ключ за осветление. Лампата е на скрина до леглото. Тъмно е. Затварям очи. Има ли друг, който затваря очи в тъмна стая? Какво е това, безсмислена приумица? Или поведението ми си има психологическа причина с име и история? Ето тук е съзнанието ми, там е мозъкът. Известно време стоя и си мисля за това.

Рос ме завлече в библиотеката „Морган“ да чете заглавията по гръбчетата на книги от петнайсети век. Взираше се в инкрустираното със скъпоценни камъни Евангелие от Линдау, изложено във витрина. Уреди достъп до второ и трето ниво, до галериите, след работно време, нагоре по скрити стълбички, шепнем, приклекли пред резбовани орехови шкафове. Гутенбергова Библия, после друга, век след век, а решетките от ковано желязо, високи до тавана, накъсват лавиците на отсрещните галерии.

Ето такъв беше баща ми. А коя беше майка ми?

Маделин Зиберт, родом от малко градче в Южна Аризона. Кактус на пощенска марка, така го наричаше тя.

Опъва палтото на закачалка и окачва куката на отворената врата на гардероба. След това прокарва ролката по гърба на палтото. Доставя ми удоволствие да я гледам, може би защото мога да си представя простата наслада, която изпитва при простото действие да сложи палтото на закачалка, да го нагласи стратегически върху вратата на гардероба и след това да обере полепналите власинки с ролката.

Дай дефиниция на *власинка*, казвам си. Дай дефиниция на *закачалка*. И след това се опитвам да го направя. За разлика от другите откъслечни епизоди от детството ми тези са се хванали здраво и не ме пускат.

Върнах се в библиотеката няколко пъти, в работно време, в общата читалня, при гоблена над камината, но не казах на баща ми.

Трима мъже седяха на рогозки с кръстосани крака, а зад тях се виждаше само небе. Бяха облечени в широки дрехи. Двама седяха с наведени глави, а третият гледаше право напред. До всеки имаше някакъв съд, тумбесто шише или може би буркан. Пред двама от тях горяха свещи в примитивни свещници. След малко те хванаха шишетата един след друг, без да се наговарят, и започнаха да ги изсипват върху гърдите, ръцете и краката си. Двама ги вдигнаха над главите си и бавно се обляха, затворили очи. Третият, който седеше в средата, допря шишето до устните си и отпи. Видях как лицето му се сгърчи, а устата му се отвори инстинктивно да изкара парите. Керосин, бензин или нафта. Накрая и той изля остатъка върху главата си и остави шишето. И другите направиха същото. Първите двама поднесоха запалените свещи към ризите и крачолите си, а третият извади кутийка кибрит от джоба на гърдите си и след няколко неуспешни опита една клечка най-сетне пламна.

Отстъпих от екрана. Лицето ми все още беше разкривено в отговор на реакцията на мъжа, когато погълна течността. Горящите мъже се полюшваха над мен с отворени усти. Дръпнах се още по-назад. Три безформени купчини сред пламъците, надаващи писъци, които не чувах.

Обърнах се и поех по коридора. Образите ме преследваха, не можех да се отърся от мъчителните секунди, от притеснението, с което гледах как мъжът драска клечките една след друга и не успява да ги запали. Искях някоя да пламне час по-скоро. За него сигурно беше непоносимо да седи между горящите си другари с поредната обгоряла главичка на кибритена клечка в ръка.

В дъното на коридора стоеше жена, която ме наблюдаваше. Ето ме, загубил се турист, незабелязан до този момент, мъчещ се да избяга от един екран. Той беше наблизко, извисяващ се зад гърба ми, но жената не гледаше към него. Все едно видеото беше свършило или застинало на кадър с голо поле в сив ден. Когато се приближих, тя кимна наляво

в знак да я последвам и двамата завихме по тесен проход, който излизаше под прав ъгъл в друг дълъг коридор.

Беше дребна жена, по-възрастна от мен, може би над четирийсет, с дълга рокля и розови пантофи. Не ѝ казах за запалилите се мъже. Щях да проявя уважение към правилата, нямаше да коментирам нищо и щях да приемам всичко. Докато вървахме по коридора, огледах крадешком прилепналата рокля на цветя и тъмната коса, вързана с панделка на висока конска опашка. Жената не беше манекен и това не беше филм, но въпреки това аз се питах дали този промеждутък от време има по-голяма широчина и дълбочина от другите моменти, ограничени между затворените врати.

Излязохме в друг коридор, в чийто край се озовахме пред сляпа стена. Придружителката ми изрече няколко кратки думи и това активира отвор за наблюдение в плътната преграда пред нас. Направих голяма крачка напред и надникнах през отвора, зад който се виждаше дълго тясно помещение.

На пиедестал, закрепен на стената в дъното, беше поставен огромен човешки череп, напукан и белязан от времето, на места лъщящ в меднобронзово, на места пепелявосив. Дупките за очите бяха обточени със скъпоценни камъни, а нащърбените зъби бяха боядисани в сребристо.

Пред него беше самата зала, аскетична, с изсечени в скалата стени и под. Мъж и жена седяха на грубо скована дъбова маса. Без табелки с имена, без разпилени пред тях документи. Те говореха на седящите срещу тях девет души, насядали на дървени пейки с гръб към мен.

Знаех, че придружителката ми си е заминала, но развалих мига и погледнах назад да се уверя. Да, нея я нямаше, а на около пет крачки зад мен се затваряше плъзгаща се врата.

Жената на масата говореше за големите човешки спектакли, за облечените в бяло поклонници в Мека, за хаджа, религиозно преклонение на милиони хора година след година, и за стълпотворението край бреговете на Ганг, където милиони, десетки милиони индуси се стичат на празника на безсмъртието.

Тя изглеждаше крехка и слаба; беше с дълга свободна туника и забрадка, говореше английски меко и изразително и аз се помъчих да определя географията на приятния ѝ акцент, на канелената ѝ кожа.

— Представете си излизането на папата на балкона над площад „Свети Петър“. Огромни маси хора, дошли да бъдат благословени — нареждаше тя, — да бъдат успокоени. Папата ще благослови бъдещето им, ще им вдъхне вяра, че душите им ще продължат да живеят и след смъртта им.

Опитах се да видя себе си сред безбройните наблъскани тела, сред тълпите, изпаднали в захлас, но не успях да задържа усещането.

— Това при нас е малко по мащаб, внимателно подготвено и уединено. Един по един, от време на време, хората влизат в камерите. По колко на ден, един обикновен ден? Няма обикновени дни. Няма и позиране. Няма ги превиването на тялото от разкаяние, покорството, подчинението, преклонението. Ние не целуваме пръстени и пантофки. Тук няма молитвени килимчета.

Тя седеше леко прегърбена, с отпуснати ръце и кръстосани пръсти и всяка обмислена фраза бе знак за нейната посветеност, или поне така реших да го приема.

— Но дали все пак нашето начинание няма връзка със стари вярвания и обичаи? Дали не сме радикална технология, която просто подновява и разширява роящите се традиции на вечния живот?

Някой на пейките се обърна и погледна към мен. Баща ми, който ми кимна бавно и многозначително. Ето ги, като че ли казваше той, двама от тези, чиито идеи и теории са в основата на това начинание. Най-великите умове, както ги беше нарекъл по-рано. А другите сигурно бяха спонсори като него, подкрепящият механизъм, хората с парите, седнали в каменна зала на пейки без облегалки, очакващи да научат нещо за философската същност на Конвергенцията.

Заговори мъжът. Чуха се някакво прещракване и шумолене и речта му, която бе на някакъв централноевропейски език, зазвуча на гладък дигитален и безполов английски.

— Това е бъдещето, тази усамотеност, това потънало измерение. То е нещо солидно, но също така и изплъзващо се от вниманието. Координати, измерени от Космоса. И една от нашите цели е да създадем съзнание, вписващо се в тази среда.

Той беше нисък и закръглен, с високо чело и къдрава коса и мигаше начесто. Очевидно говоренето пред хора го притесняваше и докато приказваше, не спираше да кърши пръсти.

— Виждаме ли се да живеем извън времето, извън историята?

Жената ни върна на Земята.

— Надеждите и мечтите за бъдещето често не вземат под внимание сложността на живота във вида, в който той съществува на тази планета. Ние си даваме сметка за това, за гладните, бездомните и живеещите под обсада, за воюващите групи, религии, секти и държави. За икономическите сътресения и неконтролируемите капризи на времето. Можем ли да бъдем неподвластни на тероризма? Можем ли да устоим на кибератаките? Ще бъдем ли способни наистина да гарантираме самозадоволяването си?

Двамата като че ли отправяха думите си не към публиката, а някъде над нея. Предположих, че там, извън полезрението ми, има записващо устройство и че това обсъждане е предназначено главно за архивите.

Също така предположих, че моето присъствие е известно само на баща ми и на придружителката с конската опашка.

Говореха за края, всеобщия край. Жената беше свела поглед и приказваше на незагладеното дърво на масата. Представях си я като човек, който редовно пости, дни наред издържа без храна, само на вода. Представях си, че на младини е прекарала известно време във Великобритания и САЩ, потънала в изследванията си, учейки се да се усамотява, да се прикрива.

— Ние сме оставени на милостта на нашата звезда — каза тя.

Слънцето е непредсказуемо. Говореха за слънчеви бури, изригвания и суперизригвания, изхвърляне на коронална маса. Мъжът се мъчеше да намери точната метафора. Въртеше ръка в изненадващ синхрон с обясненията си за земната орбита. Наблюдавах жената, навела глава, смълчана за миг сред мизансцена на милиарди години, нашата уязвима Земя, кометите, астероидите, метеоритните взривове, изчезналите животински видове и непрестанното намаляване на биоразнообразието.

— Катастрофите са нашите приспивни приказки.

На примигващия започва да му става приятно да говори, помислих си.

— В известна степен ние сме тук, на това място, за да намерим отговор за всяко бедствие, което може да се стовари върху планетата. Симулираме края, за да го изучаваме и да оцелеем. Променяме бъдещето, придърпваме го в нашата непосредствена времева рамка. В

някакъв момент смъртта ще стане неприемлива, въпреки че животът на планетата ще е по-уязвим.

Представих си го у дома, начело на масата, семейна вечеря, претрупана с мебели трапезария от стар филм. Той е професор, помислих си, напуснал университета си, за да преследва предизвикателството на идеите в това потънало измерение, както го беше нарекъл.

— Катастрофата е заложена още в ранното развитие на мозъка.

Реших да му дам име. Щях да им дам имена и на двамата, просто ей така, а и за да се приобща, да разширя незначителната си роля на скрития, на тайния свидетел.

— Тя е бягство от индивидуалната ни смъртност. Катастрофата. Поразява слабостта и страха в телата и умовете ни. Виждаме края, но не сме сами. Изгубваме себе си във вихъра на бурята.

Слушах го внимателно. Преводът беше добър, но не вярвах на нито една дума. Това беше пожелателна поезия. Нямаше нищо общо с истинските хора, с истинския страх. Дали пък аз не бях твърде тясно скроен и ограничен?

— Тук сме да овладеем силата на самотата. Тук сме да преосмислим всичко, което знаем за края на живота. Ще излезем отново на повърхността в киберчовешка форма и Вселената ще ни говори по съвсем друг начин.

Измислих няколко имена и ги отхвърлих. След това ми хрумна Сабо. Не знаех дали това име е популярно в родната му страна, но какво значение имаше? Тук нямаше родни страни. Името ми харесваше. Отиваше на наедрялото му тяло. Миклош Сабо. В него имаше някаква първична недодяланост, която приятно контрастираше с програмирания глас на превода.

Наблюдавах жената, която отново взе думата. Тя не се обръщаше към никого. Говореше на празното пространство. На нея ѝ трябваше само едно име. Без фамилия, без семейство, никакви сериозни връзки, никакви хобита, нито конкретно място, към което да трябва да се връща; нямаше причина да не бъде тук.

Забрадката на главата ѝ беше знамето на нейната независимост.

— Да, самотата. Представете си какво е да си сам, замразен в криптата, в капсулата. Дали новите технологии ще позволят мозъкът да функционира на нивото на идентичността? Ето с това може да се

сблъските. Будното съзнание. Пълната самота. Сами сте. Абсолютно сами. Захвърляте личността. Личността е маска, тя е измисленият герой, ролята, която играете във всевъзможните драми, съставляващи живота. Маската пада и оставате вие в истинския смисъл на думата. Аз-ът. Какво е Аз-ът? Всичко, което представлявате без другите, без приятелите, непознатите, любовниците, децата, улиците, по които вървите, храната, която ядете, огледалата, в които се оглеждате. Но дали сте някой без другите?

Артис беше споменала, че се чувства изкуствена. Дали след замразяването щеше да се трансформира и да се превърне в чистия Аз? Не исках да мисля за това. Исках да мисля какво име да дам на жената.

Тя говореше за природата на времето, правейки чести паузи. Какво се случва с идеята за континуума — минало, настояще, бъдеще — в криокамера? Ще си дава ли там човек сметка за дните, годините, минутите? Дали тази способност ще отслабне и отмре? Доколко си човек, ако нямаш усещане за време? Повече от преди ли? Или се превръщаш в зародиш, в неродено същество?

Тя погледна Миклош Сабо, професора от Стария свят, и аз си го представих в костюм с жилетка, известен философ от трийсетте години на миналия век, който има тайна любовна връзка с жена на име Магда.

— Времето е сложно нещо — каза той.

Това ме накара да се усмихна. Стоях, приведен над отвора, разположен малко под нивото на очите, и погледът ми се върна към черепа в другия край на залата, артефакт от региона, навярно плякосан, последното, което бих очаквал да видя в тази среда, подхождаща научно към смъртта. Той беше пет пъти по-голям от обикновен човешки череп и беше увенчан с диадема, на която до този момент не бях обърнал внимание. Внушително украшение във формата на множество малки птички, златисто ято с опрени едно в друго крила.

Този череп на гигант изглеждаше като истински, невъзмутим в своята безжизненост, смущаващ с вида си, със сребрилата си усмивка — едно произведение на занаятчийско изкуство, което бе твърде сардонично, за да въздейства на някого. Представих си залата празна, без хора и мебели, само хлад и каменни стени, и си помислих, че черепът си е на мястото.

В този момент влязоха двама високи светли мъже близнаци със стари работни панталони и еднакви сиви тениски. Застанаха от двете страни на масата и заговориха, без да се представят, отстъпвайки си думата един на друг в гладък преход.

— Това е първата частица от първата секунда на първата космическа година. Превръщаме се в граждани на Вселената.

— Има и немалко въпроси, разбира се.

— След като постигнем удължаването на живота и се насочим към възможността да бъдем вечно обновявани, какво ще стане с това, което ни тласка напред, с нашите стремежи?

— И с обществените институции, които сме създали?

— Дали не полагаме основите на бъдеща култура на леност и разглезеност?

— Смъртта не е ли благословия? Не прави ли тя живота ни ценен, минута по минута, година по година?

— И още много други въпроси.

— Не е ли достатъчно просто да живеем малко по-дълго благодарение на новите технологии? Необходимо ли е да продължаваме все по-напред и по-напред?

— Защо да покваряваме новаторската наука с лекомислена човешка ненаситност?

— Дали буквалното безсмъртие няма да сведе устояващите на времето произведения на изкуството и шедьоврите на културата до едно нищо?

— За какво ще пишат поетите?

— Какво ще стане с историята? Какво ще стане с парите? Какво ще стане с Бог?

— И още много други въпроси.

— Няма ли това да доведе до неконтролируем ръст на населението, подлагащ на изпитание околната среда?

— Твърде много живи тела, твърде малко пространство.

— Няма ли да се превърнем в планета на старите и немощните, на десетки милиарди беззъби усти?

— А тези, които умрат? Другите? Тъй като винаги ще има други. Защо някои да продължават да живеят, ако останалите умират?

— Половината свят си сменя постоянно кухненското обзавеждане, а другата половина гладува.

— Дали искаме да вярваме, че всяко заболяване на ума и тялото ще бъде лечимо в нашето безкрайно дълголетие?

— И още много други въпроси.

— Краят е определящият елемент на живота.

— Природата се стреми да ни унищожи, за да се върне към недокоснатото си, непокуварено състояние.

— Каква е ползата от нас, ако живеем вечно?

— Пред каква върховна истина ще се изправим?

— Не е ли болезнената мисъл за нашата неизбежна смърт това, което ни прави толкова скъпи за близките ни?

— И още много други въпроси.

— Какво означава да умреш?

— Кога преставаш да си този, който си?

— И още много други въпроси.

— Какво ще стане с войната?

— Дали това развитие ще доведе до край на войните или до нови глобални сблъсъци?

— След като смъртта на отделния човек вече няма да е неизбежна, какво ще стане с все още непогребаната окончателно идея за ядрено унищожение?

— Дали всички ограничения, установени от традицията, ще започнат да отмират?

— Дали преговорите ще успеят да свалят бойните глави от установките?

— Имат ли технологиите смъртоносни наклонности?

— И още много други въпроси.

— Но ние отхвърляме тези въпроси. Те не улавят смисъла на нашето начинание. Ние искаме да разширим границите на това какво е да си човек, да ги разширим и надскочим. Искаме да направим всичко възможно, за да променим човешкото мислене и да впрегнем в друга посока енергията на цивилизацията.

Двамата продължиха в този дух още известно време. Не бяха учени, нито социолози. Какви бяха? Някакви авантюристи от неясен за мен вид.

— Преобразихме тази пустош, тази затънтена дупка, за да се разграничим от разумността, от товара на така нареченото отговорно мислене.

— Днес тук, в тази зала, ние се обръщаме към бъдещето, към онези, които ще ни съдят и за които ще бъдем смелчаци, чудаци или глупци.

— Предлагаме ви две възможности.

— Искали сме да пренапишем бъдещето, бъдещето на всички нас, и крайният резултат е една празна страница.

— Или сме били сред малцината, променили живота на планетата за вечни времена.

Кръстих близнаците Стенмарк. Това бяха близнаците Стенмарк. Ян и Ларс или пък Нилс и Свен.

— Спящите в камерите, в своите капсули. Тези сега и другите, които ще дойдат.

— Те наистина ли са мъртви? Можем ли да ги наречем умрели?

— Смъртта е културен артефакт, не е строга присъда за неизбежното за човека.

— И дали те са същите, които са били, преди да влязат в камерата?

— Ще колонизираме телата им с наноботи.

— Ще подмладим органите им, ще регенерираме системите.

— Стволови клетки от ембриони.

— Ензими, протеини, нуклеотиди.

— Те ще се превърнат в обект на нашите изследвания, в играчки, с които ще се забавляваме.

Свен се наклони към публиката, отнасяйки последните думи към нея, и тази шега развесели благодетелите.

— В подходящите рецептори в мозъка ще бъдат имплантирани наноустройства. Руска литература, филмите на Бергман, Кубрик, Куросава, Тарковски. Класически произведения на изкуството. Деца, рецитиращи стихчета на много езици. Пропозициите на Витгенщайн, аудиолекции по логика и философия. Семейни снимки и видеозаписи, порнография по избор. В капсулата сънувате стари любовници и слушате Бах или Били Холидей. Изучавате преплетените структури на музиката и математиката. Препрочитате пиесите на Ибсен, потапяте се в словесните реки на Хемингуей.

Отново погледнах жената със забрадката, която още си стоеше безименна. Нямахше да бъде истинска, докато не я нарека някак. Сега тя седеше с изправен гръб и затворени очи, опряла ръце на масата.

Медитираше. Исках да вярвам, че е така. Дали беше чула и една дума от това, което говореха близнаците Стенмарк? Съзнанието ѝ беше изпразнено от думи, мантри, свещени срички.

Нарекох я Арджуна, след това Арджана. Хубави имена, но не ѝ подхождаха. Стоях в затворения отсек и си измислях имена, отгатвах произхода на акценти, въобразявах си минало и националности.

Това беше повърхностна реакция на среда, която настояваше за загърбването на тези различия. Трябваше да се стегна, да бъда на висотата на положението. Но кога съм бил на висотата на каквото и да било? Всъщност трябваше да правя точно това, което правех.

Слушах близнаците Стенмарк.

— В отговор на удължения живот постепенно ще възникне религия на смъртта.

— „Върнете ни смъртта!“

— Ще плъзнат отряди бунтовници и ще избиват наред в името на смъртта. Извън градовете ще обикалят мъже и жени и ще убиват всеки срещнат с примитивните си оръжия.

— Всевъзможни кръвопролития с ритуален характер.

— Ще се молят над телата, ще пеят над тях, ще ги подлагат на неописуеми издевателства.

— След това ще ги изгарят и с пепелта ще изрисуват собствените си тела.

— Или ще се молят над труповете, ще пеят над тях, ще изяждат месото, което става за ядене. И ще изгарят останалото.

— В една или друга форма хората ще се върнат към своите обладани от смъртта корени, за да препотвърдят модела за изстребление.

— Смъртта е трудно изкореним навик.

Нилс вдигна юмрук и палецът му сочеше назад. Към черепа на стената. И аз внезапно осъзнах, че големият груб костен предмет е тяхно творение, че тези двама мъже с ненабиваща се на очи външност, тези демонолози по душа стоят зад вида, тъканта и излъчването на целия комплекс. Идеята за оформлението беше тяхна, тонът и атмосферата, самата вкопана в земята сграда и всичко в нея.

Всичко беше ала Стенмарк.

Това беше тяхната естетика на уединение и потайност с всички онези елементи, които ми се струваха зловещи и призрачни. Празните

коридори, цветовата гама, вратите, които ту водеха някъде, ту — не. Усещането, че си в лабиринт, спрялото време, неяснотата, липсата на обяснение.

Сетих се за появяващите се и изчезващи екрани, немите филми, манекена без лице. Сетих се за моята притеснително безлична стая, замислена така, че да се чувстваш в нищото, и за другите стаи като нея, може би петстотин или пък хиляда, и отново усетих, че се стопявам в неразличимост. И покойниците или полупокойниците, или каквито бяха там криогенните покойници, прави в капсулите си. Това само по себе си беше произведение на изкуството, единствено тук и никъде другаде.

Братята промениха начина си на говорене и сега се обръщаха не към записващите устройства, а направо към деветимата мъже и жени в публиката.

— Прекарахме тук шест години, потънали в работа, без ден почивка. След това връщане у дома, кратко, но ползотворно, и оттогава все напред-назад.

— Когато му дойде времето...

— Тези думи носят известна неизбежност.

— Когато му дойде времето, ще напуснем окончателно сигурния си дом на север и ще дойдем тук, в пустинята. Стари и немощни, куцукащи и едва крепящи се на краката си, ще пристъпим към съдния ден.

— Какво ще намерим тук? Обещание, по-сигурно от неизразимото отвъдно на организираниите световни религии.

— За какво ни е това обещание? Защо просто не умрем? Защото сме хора и се хващаме и за сламка. В този случай не за религиозните традиции, а за науката на настоящето и бъдещето.

Говореха тихо и задушевно, в още по-добър синхрон, без следа от показност. Публиката беше застинала, омагьосана от думите им.

— Готовността да умреш не означава, че желаеш да изчезнеш. Тялото и съзнанието може и да ни казват, че е време да оставим този свят. Но въпреки това ние ще се държим, ще стискаме и ще се борим.

— Двама смешници.

— Дълбоко замразени, пресъздадени клетка по клетка, очакващи мига.

— И когато той настъпи, ще се върнем. Кой ще бъдем, какво ще заварим? Представете си света след десетилетия, а може би по-рано или пък по-късно. Не е толкова лесно да отгатнеш какво ще е тогава, по-хубаво или по-лошо, или толкова преобразено, че да не можеш да го възприемеш.

Заговориха за екосистемите на бъдещата планета, теоретизираха — възстановена околна среда, унищожена околна среда — и след това Ларс вдигна ръце, знак за почивка. Публиката не включи веднага, но не след дълго в залата се възцари тишина, стенмарковска тишина. Братята се вираха право напред с празни очи.

Близнаците Стенмарк бяха в началото на петдесетте, така ги прецених, с толкова бледа и прозрачна кожа, че дори от моето място се виждаха плетениците от сини венички по дланите им. Реших, че на младини са били улични анархисти, посветени на подготвянето на местни бунтове или по-големи въстания, до едно белязани от техните артистични умения, след това се зачудих дали са женени. Да, за близначки или поне сестри. Представих си ги как четиримата се разхождат в някаква гора, братята отпред, после сестрите отпред, семеен обичай, игра, разстоянието между двойките строго определено и внимателно поддържано. В моите налудничави представи то беше точно пет метра. Внимавах да измервам всичко в метри, не във футове и ярдове.

Ларс отпусна ръце, почивката свърши и той и брат му заговориха отново.

— Някои от вас също може би ще се върнат. Да наблюдават отпътуването на любимите си хора. Разбира се, сигурно вече обмисляте подобно пътуване и за самите себе си един ден, когато му дойде времето.

— Даваме си сметка, че някои от нещата, които казахме днес, може да ви се сторят обезкуражаващи. Това е нормално. Такава е нашата проста истина. Но ето какво може да направите. Да поразсъждавате за парите и безсмъртието.

— Ето ви тук, призовани, призвани. Не сте ли чакали точно това? Начин да поискате мита и за себе си. Вечният живот принадлежи на смайващо богатите.

— Крале, кралици, императори, фараони.

— Вече не е само примамлив шепот, дочут насън. Истина е. Може да мислите за нещо отвъд божественото усещане, което ви създават милиардите. Направете големия скок. Пренапишете тъжния, мрачен, скръбен сценарий на обичайното умирање.

Това не беше обикновен търговски трик. Не знаех какво точно е, предизвикателство, примамване, удар по суетата на богатите избраници или просто опит да им се каже това, което те винаги са искали да чуят, макар и да не са го съзнавали.

— Не ни ли е позната капсулата от времето, прекарано в утробата? На каква възраст ще се завърнем? Изборът е наш, ваш. Просто напишете желаното във формуляра.

Всичкото това умирање ми дотегна малко и аз се отдръпнах от отвора. Само че нямаше как да избягам от гласовете. Братята бълваха думи на шведски или на норвежки, после май минаха на датски, след което последва поредица, списък, поменик от думи на немски. Някои хващах, но други не, повечето ми се губеха, всъщност почти нищо не разбирах, а изреждането продължаваше, сложни думи, започващи най-често с *Welt, Wort* и *Tod*^[1].

Това беше изкуството на омагьосването, звуковото изкуство на монотонността, на напева, и моята реакция на техните гласове и на всичките мрачни и възвишени идеи този следобед се изрази в това да започна да приклякам и подскачам. Прикляках и подскачах, прикляках и подскачах, ръцете протегнати нагоре, пет, десет, петнайсет пъти, после пак, надолу-нагоре, чисто освобождаване. Броях на глас с пресекливо пъшкане.

Не след дълго си измислих паралелен образ за себе си — бях дървесна маймуна, която размахва дълги космати ръце над главата си, подскача и кряска в самозащита, трупа мускули, изгаря мазнините.

В някакъв момент си дадох сметка, че някой друг е взел думата. Миклош, чието фамилно име бях забравил, примигващият мъж с безполов превод, обясняваше за битието и небитието. Продължих да приклякам и подскачам.

Когато се върнах до отвора, близнаците Стенмарк ги нямаше, Миклош продължаваше да говори, а жената със забрадката седеше както преди, с изправен гръб и отпуснати на масата ръце. Очите ѝ бяха все така затворени, всичко си беше същото, само че сега, като я

погледнах, знаех името ѝ. Тя беше Артис. Коя друга би могла да бъде освен Артис? Това беше нейното име.

Стоях в затворения отсек и чаках плъзгащата се врата да се отвори. Знаех, че не е правилно да я наричам плъзгаща се врата. Тук сигурно използваша някакво модерно име, технически термин или словосъчетание, но аз устоявах на подмолното предизвикателство да гадая за варианти.

Вратата се отвори, отвън ме чакаше придружителката. Поехме по коридора, после по друг, отново безмълвно, мълчахме и двамата, очаквах след няколко минути да видя Рос в кабинета или в апартамента му.

Стигнахме до някаква врата и придружителката се спря. Погледнах я, после погледнах вратата, и двамата чакахме. Усетих, че ми се пуши. Това беше спорадично повтаряща се потребност, копнеж да измъкна посмачкания пакет от джоба си, да запаля бързо, да вдишам бавно.

Погледнах отново придружителката ми и най-после се сетих. Това беше моята врата, вратата към моята стая. Пристъпих напред и я отворих, само че жената не си тръгна.

Спомних си онзи миг в каменната зала, когато Рос се беше завъртял на пейката и с особено изражение на лицето беше погледнал към мен многозначително, като баща към син, мъж към мъж, и, връщайки се назад, осъзнах, че е имал предвид това, което ми е уредил, това сега.

Седнах на леглото и я гледах как се съблича.

Гледах как развързва и сваля панделката от косата си, без да бърза, как косата се разпилява по раменете ѝ.

Наведох се, хванах единия ѝ пантоф и тя издърпа от него малкото си стъпало.

Гледах как дългата рокля се плъзва по тялото към пода.

Станах и пристъпих към нея и я приковах към стената; представих си отпечатък, очертание на тяло, което няма да избледнее дни наред.

Исках да я чуя в леглото да ми говори на своя език, узбекски, казахски или какъвто там беше, но си давах сметка, че тази близост не

подобавана на случая.

Известно време не мислех за нищо, всичко беше ръце и тела.

След това замрял покой и отново мисъл за цигарата, за която копнеех, докато стояхме пред вратата.

Вслушвах се в дишането ни и си представях заобикалящия ни пейзаж, заглаждах го, правех го абстрактен, нежните покрайнини на нашата центричност.

Гледах я как се облича, без да бърза, и реших да не ѝ измислям име. Безименна се сливаше по-добре със стаята.

---

[1] Свят, слово, смърт (нем.). — Б.пр. ↑

Рос Локхарт е фалшиво име. Майка ми спомена този факт един ден, когато бях на деветнайсет или дваисет. Рос ѝ казал, че е предприел тази стъпка веднага след завършването на колежа. От години обмислял идеята, първоначално на шега, после сериозно, направил списък с имена, оглеждал ги критично, преценявал ги безпристрастно и всяко зачертаване го приближавало към себеосъществяването.

Точно тази дума използва Маделин, *себеосъществяване*, изговори я с мекия си документален глас, гледайки телевизора с изключен звук.

Било предизвикателство, така ѝ казал. Стимул, вдъхновение. Новото име щяло да го мотивира да работи повече, да мисли по-ясно, да се възприема по различен начин. След време щял да се превърне в мъжа, който само му се мержелеел пред очите, докато „Рос Локхарт“ все още бил низ от букви върху лист хартия.

Бях застанал зад майка ми, докато тя говореше. В едната си ръка държах сандвич с пуешко, в другата чаша джинджифилова бира и споменът ми е неотделим от начина, по който стоях там, мислех и дъвчех — с всеки залък все по-усърдно, — докато се съсредоточавах върху разказа на Маделин.

Започвах да опознавам този човек по-добре с всяка следваща секунда, с всяка следваща дума на майка ми, а покрай него и себе си. Ето тук се криеше обяснението за начина, по който ходех, говорех и си връзвах обувките. И колко интересно, че от дребните детайли в краткия разказ на Маделин ми се изясниха толкова много неща. Сега си давах сметка защо съм бил толкова нерешителен и объркан. Бях някой, който всъщност не бях.

Защо не ми го беше казала по-рано? Очаквах, че в отговор ще вдигне рамене, но тя като че ли изобщо не ме чу. Отклони поглед от телевизора само колкото да ми каже през рамо истинското му име.

В акта му за раждане пишело Никълъс Сатърсуейт. Взирах се в стената отсреща и размишлявах. Няколко пъти изговорих името безмълвно, мърдайки устни. Ето го същинския човек, в цял ръст,

разголен. Това беше автентичният ми баща, мъжът, решил да захвърли родовата си история, всички, които бяха живели преди мен и бяха останали скрити в буквите на фамилното име.

Когато се погледне в огледалото, вижда една имитация на себе си.

Маделин отново се загледа в телевизора, а аз се заех да броя буквите. Седемнайсет в пълното име, десет във фамилията. Тези числа не ми казваха нищо, а и какво можеха да ми кажат? Само че аз исках да надникна в името, да го разгада, да се вмъкна в него. Какъв щях да съм и какъв щях да стана, ако се наричах Сатърсуейт? Тогава бях на деветнайсет-двайсет, възраст, когато все още ставаш някакъв.

Разбирах колко е съблазнително да си съчиниш име, да скочиш от невзрачността в бляскавата измислица. Но това беше творение на баща ми, не мое. На мен фамилията Локхарт не ми беше по мярка. Убиваше ми, стискаше ми. Непоклатимостта и решителността на Локхарт, здравата хватка на Локхарт. Името не ме приемаше. Можех само да надзъртам в него отвън. Ето така схващах нещата, докато стоях зад майка ми и си напомнях, че тя не е взела фамилията Локхарт, като се е омъжила за баща ми.

Запитах се какво ли щеше да се случи, ако бях научил истината по-рано. Джефри Сатърсуейт. Може би щях да престана да завалям думите, да понапълнея, да натрупам мускули, да ям сурови миди и да накарам момичетата да гледат на мен по-сериозно.

Но наистина ли ме интересуваха корените ми? Трудно ми беше да повярвам, че някога ще се опитам да проследя родословното дърво на Сатърсуейт, да намеря хората и местата, запечатани в името. Исках ли да бъда част от голям род, нечий внук, племенник, братовчед?

С Маделин бяхме един за друг това, от което имахме нужда. Бяхме свикнали да живеем сами. Погледнах към телевизора и я попитах какво в името Никълъс Сатърсуейт го е накарало да го изостави. Мъчно се запомняло, лесно се забравяло, трудно се произнасяло, сложно се изписвало. На един американец то не говорело нищо. От друга страна обаче, имало англосаксонски произход. Кое то било задължаващо. Вбесявал го начинът, по който баща му използвал фамилното име като еталон, по който мерел сина си.

А името Локхарт? Какъв е произходът му? С какво задължава? Тя не знаеше и аз не знаех. Дали Рос знаеше?

По телевизията излъчваха картина на живо от една магистрала, коли, снимани отгоре. Това беше каналът за пътна информация, двайсет и четири часа в денонощието, и не след дълго, заради изключения звук и непрестанното появяване и изчезване на колите, картината придоби сюрреалистичен вид. Майка ми не откъсваше очи от екрана, аз също и все едно гледахме видение. Взирах се в движението, преброих седем коли, после още десет, буквите в истинското име, малкото и фамилията, общо седемнайсет. Продължих така, седем коли, после десет. Произнесох името на глас буква по буква, може би очаквах Маделин да ме поправи. Но какво ѝ пукаше?

Ето това се е запазило в паметта ми от онзи ден, а може би от цялата година: как гледам колите, броя буквите и дъвча сандвич, пуешки гърди с кленов сироп върху ръжено хлебче от магазина на нашата улица, винаги с недостатъчно горчица.

Спах добре в затопленото от телата ни легло. Не бях сигурен дали храната пред мен е закуска или обяд. Самата тя не подсказваше какво е. Защо това беше логично? Защото отделението за хранене беше творение на близнаците Стенмарк. Представих си техния замисъл. Стотици отделения с прогресивно увеличаващи се размери, четири маси, шестнайсет маси, двеста петдесет и шест маси, всяко отделение абсолютно утилитарно — чиниите и приборите, масите и столовете, самата храна, всичко в духа на дисциплиниран сън.

Дъвчех бавно, опитвах се да усетя вкуса на храната. Мислех за Артис. Днес ще дойдат да я отведат. Какво смятам за това, което ще стане, след като сърцето ѝ спре да бие? Какво смята Рос? Не бях сигурен кое предпочитам да приема — че вярата му в технологията е искрена или че демонстрира силна убеденост, за да заглуши съмненията си. В крайна сметка приближаването на смъртта подхранва най-дълбоките самозаблуди, нали? Артис във фотьойла, отпива от чая, треперещ глас и треперещи ръце, стопена, сянка на самата себе си.

В този момент влезе Монаха и почти ме стресна. Малкото помещение като че ли се събра около него. Под расото носеше суитшърт, чиято качулка висеше отвън. В отвора се появи чиния, чаша и прибори и той ги донесе на моята маса. Изчаках го да седне и да намести чинията пред себе си.

— Надявах се да ви видя пак. Имам въпрос.

Той остана неподвижен, но не защото изчакваше въпроса, а защото се чудеше дали този натрапчив шум е човешки глас, който говори на него.

Помълчах, докато не започна да се храни.

— Екраните — казах най-последно. — Онези, които се спускат в коридорите и се скриват в тавана. Последния път, последният филм, самозапалването. Гледали ли сте го? На мен ми заприличаха на монаси. Монаси ли са? Стори ми се, че седят на молитвени рогозки. Трима мъже. Ужасно беше. Гледали ли сте го?

— Не се спирам пред екраните. Те само разсейват. Но наистина има монаси, които се самозапалват в Тибет, в Китай, в Индия.

— В знак на протест, нали?

Забележката ми беше твърде очевидна, за да предизвика отговор. Аз обаче като че ли очаквах някаква похвала, че съм повдигнал въпроса, че съм станал свидетел на ужасния миг с умиращите за каузата си мъже.

— Монаси и бивши монаси, монахини, всякакви...

— Единият пи керосин или бензин.

— Седят в поза лотос или тичат по улиците. Горящ човек, тичащ по улиците. Ако видя нещо такова с очите си, ще хукна и аз. И ако той тича и крещи, и аз ще крещя с него. И когато се строполи на земята, и аз ще се строполя.

Суетшъртът беше черен и ръкавите му се подаваха от расото. Монаха остави вилицата в чинията и се облегна назад. Престанах да се храня и зачаках. Такъв като него можеше да видиш в западнало кафене на краен квартал в голям град, странен тип, от онези, които никой не закача, никой не заговаря, макар той вечно да виси там. Как се казва? Има ли си име? Защо се облича по този начин? Къде живее? Малкото хора, чували го да произнася монолога си по един или друг въпрос, се отнасят към него предпазливо. Дълбок глас, не завален, но отнесен, разпилени реплики, които не допускат смислен отговор.

Само че Монаха не беше такъв, нали? Той имаше роля тук. Срещаше се с мъжете и жените в хосписа, в това убежище, разговаряше с хора, на които им оставаха само няколко дни или дори часове от единствения им познат живот, но самият той не хранеше никакви илюзии относно необоснованото обещание за втори живот.

Погледна ме и аз много добре знаех какво вижда. Виждаше мъж с прегърбени рамене, седнал странично на стола си. Погледът му не подсказваше нищо друго. Храната в устата ми подсказваше, че може би дъвча месо.

— Имах нужда да направя нещо повече от това да обещавам, че ще тичам заедно с горящите, повече от това да говоря някакви работи или да нося расо. Как да застанем рамо до рамо с другите, след като от раждането ни се налагат неща, които ни разделят, и разделението ни преследва денем и нощем?

В гласа му зазвуча разказваческа нотка, намек за декламация, възпоменание.

— Реших да направя поклонението до свещения връх в Тибетските Хималаи. Величествена бяла пирамида от лед. Запометих името на върха на различни езици. Изучих свързаните с него митове и легенди. Няколкодневно тежко пътуване само за да стигна до този район, повече от седмица, и накрая последният етап, пеша. В подножието на върха се тълпеше огромно множество. Хора, натъпкани в каросериите на камиони, вързопите им висят от страни, други обикалят и се суетят, гледат нагоре. Към върха, покрит със сняг и лед. Центърът на Вселената. Якове, натоварени с провизии и палатки. Палатки, опънати навсякъде. Молитвени знаменца. Мъже с молитвени барабани, с вълнени скиорски шапки и стари наметала. Всички сме дошли тук, на пет хиляди метра височина, за да обиколим подножието на върха. Бях решил да измина разстоянието по най-трудния начин. Правиш крачка напред и се просваш на земята по очи. Изправяш се, правиш крачка напред и се просваш на земята по очи. Щеше да ми отнеме дни, седмици, така ми казаха, понеже не съм израснал и привикнал с установения от векове ред. От две хилядолетия насам всяка година хиляди поклонници обикалят под върха, вървят, пълзят. Виелици през юни. Смърт, причинена от природните стихии. Правиш крачка напред и се просваш на земята по очи.

Той заговори за нивата на покой, състоянията на медитация и просветление, крехката природа на тамошните ритуали. Будисти, индуисти, джайнисти. Сега не гледаше към мен. Гледаше в стената, говореше на нея. Вилицата в ръката ми беше застинала между чинията и устата. Монаха говореше за въздържание, умереност и тантрическо блаженство, а аз се взирах в месоподобната хапка, забучена на

вилацата ми. Това, което се канех да сдъвча и глътна, беше животинска плът.

— Нямах водач. Имах як да носи палатката. Едро, кафяво, косматото животно. Погледът ми все теглеше към него. Кафяв и рунтав як на хиляда години. Потърсих съвет дали да направя прехода по посока на часовниковата стрелка или обратно. Има си правила. Разстоянието беше петдесет и два километра. Неравен терен, височинна болест, сняг и бурен вятър. Правиш крачка напред и се просваш на земята по очи. Носех си хляб, сирене и вода. Поех нагоре по главната пътека. Не видях западници, нямаше западници. Мъже, увити в чулове, с дълги дрехи, с малки дървени обувки, прикрепени към ръцете, или налъми, за да се предпазят от камъчетата и скалите при пълзенето. Стигат до мястото, откъдето започва обиколката. Поемат по каменистата пътека. Правят една крачка и се просват на земята. С цяло тяло, по очи. Стоях пред палатката и ги гледах как вървят и пълзят. Методично. Без религиозен плам и емоции. Решителни лица и тела, правеха това, заради което бяха дошли, а аз ги гледах. Други стояха и си почиваха, трети разговаряха, а аз гледах. Възнамерявах да го направя, да падна на колене, да се просна по очи на земята, да притисна пръсти в снега, да прошепна няколко безсмислени слова, да припълзя към отпечатъка от пръстите си, да се изправа, да си поема дъх, да направя крачка напред и пак да падна на колене. Някои части от тялото ми щяха да станат напълно безчувствени от снега и бръснещия вятър. Тези, които се стремят към пълна празнота. Тези с издрани и посинени лица от просване, коленичене, кланяне и биене на чела в камънака. Възнамерявах да го направя, да пристъпя, да коленича, да се поклоня на земята, да припълзя до отпечатъка от пръстите си, при всяка стъпка да изговарям няколко несъществуващи думи.

Той не спираше да си напомня какво се е надявал да направи и повторението започваше да звучи угнетяващо. Дали думите променят перспективата на спомените? Монаха замълча, но продължи да си припомня. Представях си го пред палатката му, висок мъж, брадат, навлякъл една върху друга стари дрехи. Знаех, че не бива да питам колко е издържал да пълзи, час или седмица. Но откликвах на самото действие, на принципа, на намеренията му, които ми бяха далечни и

неразбираеми. Тези безкомпромисни и мъчителни ритуали, подчинени на ревностни традиции и чисто преклонение, не бяха за мен.

След малко той пак започна да се храни и аз последвах примера му. Мина ми през ума, че реакцията ми към забученото на вилицата парче месо е напълно фалшива. Не бих изпитвал угризения дори да беше месо от як. Дъвчех и преглъщах. Започвах да осъзнавам, че всяко действие, което предприемам, трябва да бъде изразено по някакъв начин, да бъде изиграно с думи. Не можех да дъвча и преглъщам, без да си мисля *дъвчи и преглътни*. Дали вината за това не беше на близнаците Стенмарк? Може би вината беше на стаята, моята стая, тази интроспективна кутийка.

Монаха отново ме погледна.

— Днешният живот е толкова рехав. Мога да пъхна пръст през него.

След това насочи поглед някъде зад мен с чаша в ръка, допи каквото имаше да допива, остави чашата на масата и се отправи към вратата. Озърнах се през рамо и видях на прага мъж по клин и футболна фланелка. Монаха го последва в коридора, аз скочих и тръгнах след тях. Внезапният импулс оставя мисленето на тялото.

Монаха знаеше, че ги следвам, но си замълча. В края на втория дълъг коридор придружителят се обърна и ме видя, размени с Монаха няколко неразбираеми за мен думи, навярно на един от многото тюркски езици в региона. След това придружителят ми даде знак да вдигна ръка на височината на кръста, извади малък остър инструмент от тясно джобче в клина си и го опря в диска на гривната ми. Това явно означаваше, че сега имам достъп до места, които преди са ми били забранени.

Тримата влязохме в малък отсек, зад гърба ни се плъзна врата и усетих движение, като че ли хоризонтално, едва доловимо плъзгане с неустановима скорост. Времето също не се поддаваше на измерване. То беше някак си замъглено и не знам дали изминаха секунди или минути, преди да навлезем във вертикална шахта и да продължим надолу към номерираните нива. Поне аз така си го представях. Имах чувството, че се нося в безвъздушно пространство, едва ли не извън тялото си. Дори другите двама да са си говорили, аз не чух нищо.

Вратата се отвори, поехме по коридор и се озовахме в голямо мрачно помещение с нисък таван. Беше като лабиринт от редици

кабинки, напомнящи самостоятелните кътове в библиотеките. Тук Монаха се спря, пресегна се през рамо към черната качулка на суитшърта и я придърпа на главата си. Реших да го приема като ритуален жест.

Последвах го надолу по няколкото стъпала към редиците кабинки и видях, че в тях има не читатели, а пациенти. Някои седяха или бяха подпрени с възглавници, други лежах по гръб напълно неподвижно, с отворени очи, със затворени очи, имаше и празни кабинки, доста на брой. Това беше хосписът, работното място на Монаха, и аз вървах след него по разклоняващата се пътека между преградите. Оглеждах най-близката стена, зърниста, в неутрални цветове, пресичащи се ивици черно и сиво, нанесени с валяк, приглушеното осветление, ниския таван, притихналите мъже и жени, размера на помещението и не можех да намеря название, дума в стила на братята Стенмарк, която да окачестви това място.

Взирах се в пациентите на техните столове или легла, които не бяха нито столове, нито легла. Бяха нещо като тапицирани табуретки и меки пейки и не можеше да се прецени кои хора спят, кои са под въздействието на успокоителни и кои са под пълна или частична упойка. Понякога, тук-там, някой изглеждаше съвсем буден.

В края на пътеката Монаха се спря и се обърна към мен точно в мига, в който аз се бях завъртял назад да потърся придружителя ни, но него го нямаше.

— Чакаме — каза той.

— Разбирам — отвърнах аз.

Какво разбирах? Че се чувствам обграден от всички страни, хванат в капан; попитах Монаха с каква нагласа слиза тук.

— Нямам нагласа.

Попитах го за кабинките.

— Аз ги наричам кошарки.

Попитах го какво чакаме.

— Ето ги, идват — отвърна той.

Към нас вървяха петима души в тъмни престилки, двама от които с бръснати глави. Болногледачи или санитарни, или медицински сестри, или придружители. Спряха се край една кошарка недалече от нас, двама прегледаха показанията на закачените на таблата апарати, а един размени няколко думи с пациента. След това трима поеха напред, един

след друг, а двамата с бръснатите глави забутаха кошарката след тях. Замислих се за другите пациенти, опитвах се да си представя напрегнатото очакване на техния ред и какво изпитват, докато гледат как тази странна процесия преминава и изчезва в сенките.

Обърнах се към Монаха, който вече се беше приближил към пациентката в кошарката до нас. Жената беше седнала и той ѝ говореше тихо на хаотичен английско-руски, приведен ниско, покрил ръцете ѝ с дланите си. Трудно намираше думите, но главата на жената се поклащаше в отговор и аз знаех, че е време да го оставя да си върши работата.

Монаха в старото си измачкано расо, неговия скапуларий.

Помогах се по пътеките, но се боях, че всеки момент ще ме спрат. Искях да поговоря с някой от тези пътници. Нямах и помен от болногледачи, правещи масажи или измерващи кръвното налягане, нито звук терапевтична музика. Започвах да си мисля, че съм се озовал погрешка в полупразен склад за трупове.

Осъзнах, че треперя. Съвсем леко, но това ме накара да се размърдам, да пообикалям сковано, първо наоколо и после по-нататък, нагоре и надолу, навсякъде едни и същи неутрални тонове, нюанси на сивото, сдържани и строги, преливащи един в друг. Таванът беше нисък, а осветлението слабо. Може би близнаците Стенмарк си бяха представяли бомбоубежище.

Продължих, оглеждайки пациентите. Мислех си, че думата „пациенти“ изобщо не е на място. Но ако не бяха такива, какви бяха? Сетих се какво беше казал Рос за преобладаващата атмосфера тук. Благоговение и страхопочитание. Това ли виждах? Виждах очи, ръце, коса, цвят на кожата, черти на лицата. Раси и народности. И не пациенти, а покорни, непомръдващи тела. Спрях пред една упоена жена с гримирани очи. Не виждах спокойствие, умиротворение и достойнство, а човек под чужда власт.

Стигнах до един едър мъж, седнал в своята кошарка. Беше облечен в памучна фланелка и приличаше на отпуснал се в количката си играч на голф. Минах пред него и го попитах как е.

— Кой сте вие? — попита той.

Отговорих, че съм посетител и имам желание да разширя познанията си за това място. Отбелязах, че изглежда здрав. Казах, че

ми е интересно откога е тук и след колко време ще го отведат там, където ги отвеждат.

— Кой сте вие? — повтори едрият мъж.

— Не усещате ли студа, влагата, теснотията?

— Ясен сте ми — заяви той.

След това видях момчето. Веднага го познах, същото момче, което бях срещнал в моторизирана количка в коридора заедно с двама напомпани придружители. Тук то седеше в кошарка, лъщящо и съвсем неподвижно, нагласено почти като статуя, в контрапост, главата и раменете извъртени на едната страна, тазът и краката на другата.

Не знаех какво да кажа. Казах му името си. Говорех му тихо, не исках да го стресна. Попитах го на колко години е и откъде е.

Главата извита наляво, очите завъртени нагоре и надясно към мен. Момчето като че ли разсъждаваше над появата ми тук, може би дори си спомняше мимолетната ни среща. След това заговори, поточно забърбори нечленоразделно, не заваляше, не заекваше, просто бълваше безкрайна поредица от произволно накъсани звуци. То изразяваше мислите си, но аз не можех да доловя и следа от познатите ми езици, нито пък помен от смисъл, а момчето като че ли изобщо не съзнаваше, че не може да бъде разбрано.

С изключение на устата и очите то беше напълно парализирано и аз се преместих така, че да не се налага да се напруга, за да ме вкара в полезрението си. Не проговорих отново, стоях и слушах. Не се опитах да отгатна родината му, нито кой го е докарал тук, нито кога ще го отведат в камерата.

Единственото, което направих, беше да хвана ръката му. Чудех се колко време му остава. Заради неговия недъг, разнопосочността на горната и долната част на тялото му, тази ужасна извъртяност, нямаше как да не се замисля за новите технологии, които някой ден щяха да бъдат приложени върху тялото и мозъка му, да му позволят да се завърне в света като бегач, скачач, оратор.

Можех ли, дори с моя дълбок скептицизъм, да отхвърля тази идея?

Не знам колко дълго останах там. В един момент момчето млъкна внезапно и веднага се унесе в сън, а аз пуснах ръката му и отидох да потърся Монаха.

Прекосих отделението и с облекчение го зърнах да ръкомаха над нечия кошарка. Мина ми през ума, че мога да му дам име, както бях направил с ораторите в каменната зала. Само че измислянето на име, в неговия случай собствено име, щеше да е излишен труд. Той беше Монаха и това беше достатъчно.

Замислих се за момчето. На него трябваше да му дам име. Това нямаше да ми помогне да разтълкувам речта му, ромолящите му звуци, но щях да доловя частица от личността му, докато го слушам, малък формиращ елемент, който да потуши вихъра от въпроси относно него.

Тръгнах след Монаха, мъчех се да чуя какво говори на тези, край които се спира. На една възрастна жена той каза на испански, че е благословена, задето лежи тук в покой и мисли за майка си, която се е превивала от болки при раждането ѝ. Това успях да го разбера, но далеч не схващах всичко, което обясняваше на другите, докато не увери на английски мъж на средна възраст, че мястото, което ще обитава в консервирано състояние, е дълбоко в земята, много по-дълбоко от тази уединена зала. И там ще е в безопасност, дори да настъпи краят на света. Монаха говореше ентузиазирано за края на света.

Монаха с качулката на суитшърта, неговия капишон.

Заедно се отправихме към коридора, по който бяхме дошли, и аз му зададох няколко въпроса за реда тук.

— Това е убежището, мястото, където чакат. Чакат да умрат. Хората, които са тук, умират тук — отвърна той. — Няма разработени механизми за докарване на мъртъвци в контейнери от различни краища на Земята и прехвърлянето им в капсули. Мъртвите не се записват предварително, така че след смъртта си да бъдат изпратени тук, като бъдат взети всички мерки телата да бъдат запазени непокътнати. Те умират тук. Идват тук да умрат. Това е тяхната роля.

Нямаше какво друго да допълни. Когато влязохме в шахтата, от която щяхме да се издигнем на нашето ниво, придружителя ни го нямаше и Монаха като че ли не беше склонен да го чака. Докато се изкачвахме бавно, започнах да си давам сметка какво означава това: поне засега нямаше кой да върне ограниченията в диска на гривната ми.

Не казах нищо, Монаха също си замълча.

Влязох в стаята си, огледах каквото имаше за гледане и пипане и назовах всяко нещо. В миниатюрната баня се беше появило шишенце с дезинфектант за ръце и това ми обърка потапянето в простите думи за познатите предмети. Погледнах в огледалото над мивката и изрекох името си на глас. След това отидох да потърся баща ми.

Рос го нямаше в кабинета, който използваше. Там нямаше нищо. Бюрото и столовете, компютрите, диаграмите по стените, подносът с чашите и бутилката уиски бяха изчезнали. За миг това ме притесни, но после реших, че не е толкова странно. Наближаваше времето да отведат Артис и Рос да се върне в света, който си беше създал.

Отправих се към апартамента, като очаквах да заваря Артис във фотьойла, по халат и пантофи, със скръстени в скута ръце. Какво да й кажа, как ли ще изглежда? Още по-слаба, още по-бледа, дали ще е способна да говори, да ме види дори, когато седна срещу нея?

Във фотьойла обаче седеше баща ми. Спрях се да подредя в главата си информацията — Рос по тениска и маркови джинси, бос. Той не ме погледна, когато влязох, но явно забеляза появилата се в полезрението му фигура, чуждо присъствие в стаята. Седнах на канапето срещу него, както бях седял срещу нея, но сега натъжен, че не успях да я видя още един последен път.

— Мислех, че ще ме извикаш.

— Не се е случило още.

— Пак. Пак са я отложили. Къде е?

— В спалнята.

— Утре. Това ли ще ми кажеш?

Станах и се отправих към спалнята, отворих вратата и Артис беше там, в леглото, под завивките, с отворени очи, отпуснала ръце върху одеялото. Приблжих се бавно и хванах едната й ръка, стиснах я леко и зачаках.

— Джефри — каза тя.

— Да, той е... аз съм.

— Вземи решение най-после — прошепна тя. Усмихнах се и отговорих, че в нейно присъствие съм по-скоро той, отколкото аз. Нямаше какво друго да кажа. Очите й се затвориха, почаках още малко, пузнах ръката й и излязох от спалнята.

Рос крачеше от стена до стена и обратно с ръце в джобовете; не изглеждаше толкова вгълбен в мислите си, колкото потънал в рутината

на нова фитнес система.

— Да, отложена е за утре — каза безучастно той.

— Лекарите не си играят с Артис, нали?

— Нито аз с теб.

— Утре значи.

— Ще те събудят рано сутринта. Веднага щом станеш, ела тук, в тази стая.

Той продължаваше да крачи от едната стена до другата, а аз седях и го наблюдавах.

— Наистина ли състоянието ѝ е такова, че трябва да се действа незабавно? Знам, че е готова и няма търпение да изпробва бъдещето. Но все още е способна да мисли, да говори...

— Тремор, спазми, пристъпи на мигрена, мозъчни лезии, срыв на нервната система.

— И непокътното чувство за хумор.

— Тук, на това ниво, за нея не е останало нищо повече. И тя, и аз сме убедени в това.

Наблюдавах го. Нова фитнес система, наблягаща на босите крака и ръцете в джобовете. Попитах го само колко пъти е идвал тук, в комплекса, да гледа и да слуша.

— С този стават пет. На два пъти с Артис. След тези посещения гледам по друг начин на живота си. Отърсих се от обсебващите мисли и грижи. Освободих съзнанието си от тях. Започнах да се вглеждам в себе си.

— А Артис?

— Артис ме накара да проумея мащаба и размаха на това начинание, тя е причината то да се превърне в неразделна част от ежедневието ми, от всяка минута. Където и да бях, където и да отидех, докато се хранех или се мъчех да заспя, то беше в мислите ми, под кожата ми. Хората се отнасят с недоверие към уникалните неща, смятат ги за невъзможни и казват, че никой не може да ги измисли. Само че някой ги е измислил, от начало до край, и ето ни тук.

— Явно съм твърде ограничен. Не съм дорасъл за това изживяване. Единственото, което върша тук, е да сравнявам видяното и чутото през тези няколко дни с познатите ми неща. Постоянно правя асоциации. Криогенна камера, тръба, капсула, телефонна кабина, будка за билети, душкабина, караулка.

— Пропускаш външната тоалетна — обади се той.

Рос извади ръце от джобовете си и закрачи по-устремено, после спря и застана до стената в дъното, поемайки си дъх шумно, дълбоко. Върна се до фотьойла и каза тихо:

— Знаеш ли кое е притеснителното?

— Слушам те.

— Мъжете обикновено умират първи. Мъжът трябва да умре пръв, не е ли така? Не ти ли го подсказва шестото чувство? Усещаме го вътре в нас. Ние умираме, те живеят. Нали такъв е естественият ред?

— Може да се погледне и по друг начин — отвърнах аз. — Жените умират и оставят мъжете да се избиват.

Забележката ми като че ли му допадна.

— Грижовните жени. Откликващи на нуждите на мъжете си. Отстъпчиви, саможертвени, любящи, подкрепящи. Маделин. Така се казваше тя, нали? Майка ти.

Чаках смутено.

— Знаеш ли, че веднъж ме намушка с нож? Не, не знаеш. Не ти е разказала. За какво да ти го разказва? Намушка ме в рамото с ножа за месо. Аз седях на масата и ядях пържола, а тя се приближи зад гърба ми и ме прободде в рамото. Не беше някакъв наточен професионален нож от кухнята на четиризвезден ресторант, но пак болеше ужасно. Освен това кръвта съсипа новата ми риза. Ами това е. Нищо повече. Не отидох в спешното, отидох в банята, нашата баня, и си направих съвсем прилична превръзка. Не повиках полиция. Обикновен семеен спор, макар че вече не помня за какво. Една хубава нова риза отиде по дяволите, това си спомням. Може да не я е харесвала и затова да ме е пробола. Може да си го е изкарала на мен заради ризата. Ето това е да си женен. Никой не знае как върви бракът на съседите. То човек в своя брак не може да се оправи. Къде беше ти тогава? Не знам, сигурно си спял вече или си бил на летен лагер, или си разхождал кучето. Нямахме ли куче за около две седмици? Както и да е, погрижих се да изхвърля ножа, не ми се виждаше редно да го използваме отново, дори да бяхме се споразумели да го почистим, да изличим кръвта, микробите и спомена. Дори и тримата да постигнем съгласие кой е най-добрият начин да го направим. Ти, аз и Маделин.

Чак сега си дадох сметка за промяната във вида му. Рос си беше обръснал брадата.

— Вечерта двамата с нея си легнахме на спалнята един до друг както винаги и не си казахме кой знае какво, също както винаги.

Последните думи бяха изречени с по-мек и сдържан тон. Искаше ми се да вярвам, че е достигнал до нов етап в припомнянето на миналото си, по-проникновен и не толкова мрачен, съдържащ намек за съжаление и загуба, а може би и за споделена вина.

Той се върна до стената и закрачи отново, размахваше ръце по-бързо и по-високо, а дъхът му излизаше на отмерени интервали. Не знаех какво да направя, какво да кажа, къде да отида. Това бяха неговите четири стени, не моите, и аз се замислих за безкрайните часове в самолетите, за часовата зона у дома, за непрестанния шум на завръщането.

Когато бях на четиринайсет, реших да започна да куцам. Не ме интересуваше дали ще си личи, че се преструвам. Упражнявах се вкъщи, влачех крак от стая в стая, стараех се да избегна несъзнателното връщане към нормалната походка при ставането от стола или от леглото. Това беше накуцване в кавички и не бях сигурен дали целта му е да ме направи видим за другите или само за мен самия.

Навремето често гледах една снимка на майка ми, петнайсетгодишната Маделин в плисирана рокля, и се натъквавах. Но тя не беше болна, не беше умряла.

Докато беше на работа, аз вдигах телефона, записвах си кой я е търсил и ѝ предавах, щом се прибереше. След това я чаках да се обади на човека, който беше звънял. Наблюдавах я зорко и чаках. Напомнях ѝ веднъж, после втори път за обаждането на жената от химическото и тя ме поглеждаше с едно определено изражение, което означаваше: гледам те по този начин, защото няма смисъл да си хабя думите, тъй като познаваш този поглед и знаеш, че той казва това, което няма нужда да бъде казвано. Седях като на тръни, но не заради погледа, а заради обаждането, което още я чакаше. Защо не се обажда? Толкова ли е важно това, което прави, че не може да го остави и да позвъни? Времето минава, слънцето залязва, човекът чака, аз чакам.

Исках да съм книжен човек, но не успях да стана. Исках да се потопя в европейската литература. Седях в скромния ни апартамент в

невзрачен район на Куинс с тази мисъл в главата. Цялата работа беше в думата *потаяне*. След като бях решил да го направя, вече нямаше нужда да чета произведението. Понякога се опитвах, полагах усилие и не стигах до никъде. На практика си оставах непотопен, но намерението не ме напускаше, виждах се как седя във фотьойла и чета книга дори когато седях в него и гледах по телевизията френски или немски филм със субтитри.

По-късно, когато се изнесох от къщи, сравнително често посещавах Маделин и започна да ми прави впечатление, че когато се храним, тя не слага платнени, а хартиени салфетки, и това беше напълно естествено — обикновено беше сама, поредната самотна вечеря, най-много и аз да съм там, което си беше същото. Само че, след като поставеше чинията, вилицата и ножа до салфетката, майка ми не я използваше, нищо че беше хартиена; бършеше устата и пръстите си с кърпички от кутията на масата или отиваше до кухненската ролка на пречката над мивката и откъсваше едно парче. Обърсваше устните си, прегъваше домакинската хартия, за да скрие петното, и я донасяше на масата, за да я използва отново, да не цапа салфетката.

Накуцването стана моята религия, моят метод за показване на мускули, за прескачане на препятствия. След първите няколко дни на несвойственост тази походка започна да ми се струва естествена. В училище съучениците ми главно се подхилкваха или ме имитираха. Едно момиче ме замери със снежна топка, но аз го приех като игрива закачка и отвърнах подобаващо — хванах се за топките и изплезих език. Накуцването ми даваше опора, то беше обикновен начин да се почувствам, стъпка по стъпка, като личност, която прави такива неща. Дефинирай *личност*, казвам си. Дефинирай *човек*, дефинирай *животно*.

От време на време Маделин ходеше на кино с един мъж, Рик Линвил, нисък, пълен и дружелюбен човек. Ясно ми беше, че това не е любовна връзка. Винаги сядаха до пътеката. Майка ми не обичаше да се чувства като в капан и настояваше за място в края на реда. Не се издокарваше специално за киното. Оставаше си винаги обикновена, нищо по лицето, ръцете, косата, а аз се мъчех да намеря на приятеля ѝ име, което да съответства на височината, теглото и характера му. Рик Линвил беше слабо, направо кльоцаво име. Тя слушаше моите

предложения. Първо малките имена. Лестър, Честър, Карл-Хайнц, Тоби, Моби. Четях от списъка, който бях направил в училище. Мортън, Нортън, Рори, Роланд. Майка ми ме гледаше и слушаше.

Имена. Измислени имена. Когато разбрах истината за името на баща ми, бях във ваканция. Учих в голям колеж в Средния запад, където в слънчевите футболни съботи всички ризи, пуловери, джинси, шорти и поли на тълпите студенти се сливаха в ярко лилаво-златисто петно, щом изпълнехме стадиона; подскачахме по скамейките, ръкомахахме и крещяхме и след двацет минути започвах да си мисля, че изкуствената усмивка на лицето ми е рана, която сам съм си причинил.

Не смятам, че недокоснатата хартиена салфетка е маловажен въпрос. Това беше невидимата тъкан на един живот, само че аз я виждах. Това представляваше майка ми. И колкото повече разбирах коя е при всяко мое посещение, толкова повече се изостряше наблюдателността ми. Да, имах склонност прекалено да интерпретирам нещата, но ги виждах често и нямаше как да не си мисля, че тези дребни моменти са много по-показателни, отколкото изглеждат, макар да не бях сигурен какво ми казват хартиената салфетка, приборите в чекмеджето, начинът, по който майка ми вземаше чиста лъжица от сушилката и внимателно я поставяше под останалите чисти лъжици със същата големина в чекмеджето, за да спазва хронологията, последователността. Най-скоро употребяваните лъжици, вилници и ножове отдолу, следващите върху тях по реда на използване. Приборите в средата постепенно щяха да излязат отгоре, тъй като онези над тях щяха да бъдат използвани, измити, подсушени и поставени най-долу.

Исках да прочета Гомбрович на полски. Не знаех нито дума на полски. Знаех само името на писателя и постоянно го повтарях, наум и на глас. Витолд Гомбрович. Исках да го прочета в оригинал. Изразът ми харесваше. *Да го прочета в оригинал.* Маделин и аз на масата за вечеря, ето ни, някаква рядка яхния в купи за мюсли, аз съм на четиринайсет или петнайсет и не спирам да повтарям името тихо, Гомбрович, Витолд Гомбрович, виждам го изписано в ума си и го произнасям, малкото име, фамилията — как да не го харесаш, — накрая майка ми вдига поглед от купата и прошепва строго: „Престани!“.

Тя винаги знаеше колко е часът. Без ръчен часовник, без друг часовник наоколо. Изпитвах я без предупреждение, както се разхождахме, само ние двамата, улица след улица, и тя винаги успяваше да посочи точния час с отклонение от три-четири минути. Ето такава беше Маделин. Гледаше канала за пътна информация, който излъчваше и прогноза за времето. Взираше се във вестника, но не и в самите новини. Гледаше как на балкончето на всекидневната каца птичка, наблюдаваше я, без да мърда, а птичката също гледаше каквото гледаше, застинала на парапета, огряна от слънцето, нащрек, готова да литне. Майка ми мразеше малките крещящооранжеви етикетчета с цените върху хранителните стоки, върху шишенцата с лекарства и лосиона за тяло. Етикетче върху праскова, непростимо! Гледах я как забива нокът отдолу, за да го свали, да го махне от очите си, но не само защото я дразнеше, а заради принципа. Понякога ѝ отнемаше минути да го изчегърта, търпеливо, парченце по парченце, след което го въртеше между пръстите си да стане на топче, което хвърляше в кофата за боклук под кухненската мивка. Тя и птичката, стоях и ги наблюдавах, понякога беше врабче, понякога щиглец, и знаех, че ако размахам ръка, птичката ще хвъркне от парапета, и фактът, че осъзнавах възможността си за намеса, ме караше да се питам дали майка ми изобщо ще забележи, ако птичката отлети, но не помръдвах, стоях неподвижно и чаках нещо да се случи.

Съобщавах ѝ, че я е търсил Рик Линвил, и започвах да чакам да му се обади. Твоят приятел Рик, с когото ходите на кино, казвах ѝ и изрецитирах телефонния му номер, веднъж, два пъти, три пъти, напук, докато я гледах как прибира покупките методично, както се прибират парчета от разкъсано при бойни действия тяло.

Майка ми готвеше непретенциозни ястия, рядко пиеше вино и никога, поне доколкото знам, твърд алкохол. От време на време ме оставяше аз да приготвям вечерята, а тя нехайно даваше указания от кухненската маса, където преглеждаше донесени от работата документи. Това бяха обикновените случки, които извайваха деня и усилваха присъствието ѝ. Искаше ми се да вярвам, че за мен е много по-важно тя да ми е майка, отколкото Рос мой баща. Само че него го нямаше, така че беше безсмислено да ги сравнявам.

Маделин държеше хартиената салфетка да остане недокосната. Беше заменила плата с хартия, а след това беше започнала да

възприема хартията като неразличима от плата. Казах си, че накрая ще стигне до амбалажната — платнена салфетка, хартиена салфетка, кухненска ролка, кърпички в кутия, носни кърпички, тоалетна хартия, след това ровене в боклука за повторна употреба на изхвърлени опаковки без етикетчета с цената, които е отлепила и смачкала на топче.

Имаше и един друг мъж, чието име тя отказваше да ми съобщи. Виждаше се с него само в петъците, два пъти в месеца или само веднъж, и никога в мое присъствие. Представях си женен мъж, издирван престъпник, мъж с тъмно минало, чужденец в дълъг шлифер с колан и пагони. Така прикривах смущението, което изпитвах. Престанах да разпитвам за него, но след като тези петъци приключиха, се почувствах по-добре и започнах отново да задавам въпроси. Попитах дали е носел шлифер с колан и пагони на раменете. Нарича се тренчкот, отвърна майка ми и в гласа ѝ имаше нещо окончателно, така че реших да сложа край на мъжа с една катастрофа на малък самолет край бреговете на Шри Ланка, бивш Цейлон, при която не бяха намерени тленни останки.

Във въздуха витаеха определени думи. *Бесарабски, светилище, прозирен, фалафел*. Виждах себе си в тях. Виждах себе си в накуцването, в начина, по който го доусъвършенствах и поддържах. Но винаги го изоставях, когато баща ми се появеше да ме заведе в Природонаучния музей. Това беше домашният терен на отсъстващите бащи и там те обикаляха със синовете си сред динозаври и кости на праисторически хора.

Майка ми подари ръчен часовник и на връщане от училище не отделях поглед от малката стрелка, възприемах го като компас или някакъв уред за околосветско пътешествие, показващ към кои места се приближавам в северното или южното полукълбо в зависимост от началната точка, да речем от Кейптаун към Огнена земя, после към Великденския остров и от там може би към Тонга. Не бях сигурен къде се намира Тонга в полукръглия ми маршрут, но името ѝ беше достатъчно, за да я включа наред с името на капитан Кук, който я беше открил или я беше посетил, или беше отплавал за Великобритания с жител на Тонга на борда.

Когато бракът им умря, майка ми започна работа на пълен работен ден. Същото място, същият шеф, адвокат по недвижими

имоти. Тя беше учила португалски през двете си години в колежа и това ѝ беше от полза, тъй като част от клиентите на кантората бяха бразилци, търсещи да закупят апартамент в Манхатън, нерядко като инвестиция. Накрая Маделин съгласуваше всички подробности по сделките с адвокатите на продавачите, ипотечните фирми и агентите. Хора, които купуват, продават, инвестират. Баща, майка, пари.

Години по-късно разбрах, че нишките на привързаността могат да се изразяват с думи. Майка ми беше изворът на любовта, сигурното присъствие, непоклатимата равновесна точка между мен и дребните отклонения в представата ми за себе си. Тя не ме притискаше да бъда по-общителен или да залягам повече над учебниците. Не ми забраняваше да гледам порно. Каза, че е време да започна да ходя нормално. Че моето куцане е безсърдечно изопачаване на истински недъг. Също така ми каза, че бледият полумесец в основата на нокътя се нарича *лунула*, *лу-ну-ла*. Че вдлъбнатината между носа и горната устна се нарича *филтрум*. В древното китайско изкуство на гадаене по лицето филтрумът символизираше нещо, но не помнеше какво.

Реших, че мъжът, с когото се вижда в петъците, сигурно е бразилец. Той ми беше по-интересен от Рик Линвил, който имаше име и облик. Глождеше ме логичният въпрос как приключват петъчните вечери, какво си говорят двамата, на английски и на португалски, какво правят, макар че държах това да си остане неназовано и безформено, а и тя продължаваше да мълчи за този мъж, ако изобщо беше мъж. Ето с това се сблъсках. Може би не беше мъж. На човек му хрумват какви ли не работи, изникнали от бог знае къде. Излязох да се разходя и погледах пенсионерите, които играеха тенис на асфалтовия корт.

След това дойдоха годината и денят, в който на едно летище мярнах на вестникарския павилион Рос Локхарт на корицата на „Нюзуик“ с още двама царе на световните финанси. Той беше с нова прическа и костюм на тънко райе, така че се обадох на Маделин да споделя за бакенбардите му на сериен убиец. Вдигна съседката, жената с металната проходилка, която ми каза, че майка ми е получила удар и трябва веднага да се прибера.

В спомените ми действащите лица са застинали по местата си, сякаш не са живи. Аз седя с книга или списание в ръка, майка ми гледа телевизия с изключен звук.

Животът е изтъкан от обикновени моменти. Тя беше разбрала, че те са най-истински, и в крайна сметка точно това научих от годините, прекарани с нея. Не победите и провалите. Вдъхвам малките детайли от миналото, дребни като капчици водна мъгла, и знам кой съм. Това, което преди ми се губеше, сега е по-ясно, избистрено от времето. Тези преживявания не принадлежат на никой друг в никаква степен, на който и да било в цялата човешка история. Виждам я как обира власинките от палтото с ролката. Дефинирай *палто*, казвам си. Дефинирай *време*, дефинирай *пространство*.

— Обръснал си се. В първия момент не забелязах. Тъкмо бях започнал да свиквам с брадата.

— Обмислям някои неща от доста време.

— Аха.

— Неща, които не ми даваха мира — продължи той. — И накрая ми стана ясно. Разбрах какво трябва да направя. Това е единственият отговор.

— Аха.

Рос във фотьойла, Джеф на канапето, двама напрегнати мъже разговарят, а в спалнята Артис чака смъртта.

— Отивам с нея — каза той.

Веднага ли осъзнах какво има предвид, бях ли го прочел по лицето му, преструвка ли беше обърканото ми изражение?

— Отиваш с нея.

Струваше ми се необходимо да повтора думите му. *Отиваше с нея*. Давах си донякъде сметка, че ролята ми е да мисля и да говоря конвенционални неща.

— Имаш предвид, че ще бъдеш с нея, когато я отведат и направят каквото там ще й правят. Искаш да наблюдаваш процедурата.

— Не, тръгвам с нея, ще споделя съдбата ѝ, ще бъдем заедно във всичко това.

Настъпи дълго чакане някой да проговори. Простотата на тези думи, невероятната сила зад тях ме поразиха.

— Разбрах те. Но въпросите, които би следвало да ти задам, ми се изплъзват в момента.

— Обмислям го от доста време.

— Вече го каза.

— Не желая живота, който ще трябва да живея без нея.

— Всеки се чувства по този начин, когато най-близкият му човек е на прага на смъртта, нали?

— Мога да бъда само този, който съм.

Това прозвуча добре, с нотка на безпомощност.

Още едно дълго мълчание, през което Рос се взираше в празното пространство. Отиваше с нея. Това противоречеше на всичко, което беше говорил и правил досега. Превръщаше живота му в комикс, а може би и моя. Дали не беше някакъв опит за изкупление и спасение на душата след всичкото печелене, след всичкото управление на чуждо богатство и натрупване на свое? Великият пазарен стратег, собственик на колекции от произведения на изкуството, островни имения и реактивни самолети. А може би беше обзет от моментно умопомрачение с дългосрочни последици?

Какво друго?

Възможно ли беше да е *просто любов*! Тези безусловни думи. Беше ли ги заслужил този мъж с фалшиво име, половинчат съпруг, липсващ баща? Заповядах си да спра тирадата, набиращото сила недоволство. Човек с неговите способности да предпочете да стане замразен опитен екземпляр в капсула двайсет години преди да му е дошло времето.

— Нали ти ми чете лекция за краткостта на човешкия живот? Животът ни, измерен в секунди. А сега го съкращаваш още повече по свой избор.

— Слагам край на един вариант на живота и навлизам в друг, много по-дълготраен.

— В настоящия вариант ходиш редовно на прегледи, нали? Ходиш, разбира се. И какво казват лекарите? Нямах ли един дребен накуцващ мъж с лош дъх, твоят личен лекар? Той ти е казал, че вътре в теб, в организма ти, става нещо сериозно, така ли?

Рос отрече с махване на ръка.

— Изпратил те е на изследвания, после на още, най-различни. Дробове, мозък, панкреас.

Той ме погледна и каза:

— Умре ли единият, умира и другият. Случва се, нали?

— Здрав си.

— Да.

— И отиваш с нея.

— Да.

Не бях приключил с търсенето на скрити, срамни мотиви.

— Кажи ми тогава... Да не би да си извършил някакво престъпление?

— Престъпление?

— Финансова измама. Това се случва всеки ден в твоята работа, нали? Измамени инвеститори. Какво друго? Незаконни трансфери на огромни суми. Какво друго? Не знам. Но това са основателни причини човек да иска да изчезне, нали?

— Престани с тези идиотщини.

— Преставам, добре. Само един последен идиотски въпрос. Не трябва ли да си мъртъв, за да те замразят?

— Има специално отделение. Нула К. Създадено да удовлетвори желанието на лицата, които са готови да предприемат прехода към следващото ниво.

— С други думи, помагат ти да умреш. Но в твоя случай краят е далече.

— Умре ли единият, умира и другият.

Отново мълчание.

— Това е абсолютно нереално. Гледам те и се мъча да осъзная, че ти си моят баща. Нали така? Човекът, когото гледам, е моят баща.

— И това ти се струва нереално?

— Човекът, който ми говори тези неща, е моят баща. Нали така? И той ми казва, че отива с нея. „Отивам с нея.“ Нали така?

— Баща ти, да. А ти си мой син.

— Не, не. Още не съм готов за това. Много бързаш. Правя всичко по силите си да приема факта, че ти си ми баща. Не съм готов да бъда твой син.

— Не е зле да помислиш за това.

— Дай ми малко време. По-нататък може и да мога да помисля.

Имах чувството, че съм извън себе си, съзнавах какво говоря, но сякаш не говорех аз, а само чувах думите си.

— Стегни се — каза той. — И ме изслушай.

— Промили са ти мозъка. Ти си жертва на тази среда. Членуваш в секта. Не го ли виждаш? Елементарен старомоден фанатизъм. Един

въпрос. Къде е харизматичният водач?

— Погрижил съм се за теб.

— Даваш ли си сметка колко незначителен се чувствам?

— Бъдещето ти е осигурено. Ти избираш дали да приемеш или не. Утре ще си тръгнеш с тази мисъл. Колата ще те вземе по обед. Полетите са уредени.

— Срам ме е, това е унижително.

— По пътя към теб ще се присъедини един мой колега, който ще те запознае с подробностите, кодиран файл с всички документи, от които ще имаш нужда, за да решиш какво искаш да правиш оттук нататък.

— Изборът е мой.

— Приемаш или отхвърляш.

Опитах се да се засмея.

— Колко време ми се дава да реша?

— Колкото ти трябва. Седмици, месеци, години.

Той продължаваше да ме гледа. Мъжът, който преди десет минути беше обикалял бос от едната стена до другата, размахвайки ръце. Сега ми ставаше ясно. Затворник, крачещ в килията си, последни мисли, последни колебания, чуди се дали в специалното отделение има тоалетна.

— Артис откога знае за това?

— В мига, в който аз знаех, и тя знаеше. Говорих с нея веднага щом реших твърдо.

— И тя какво ти каза?

— Помъчи се да го разбереш, с нея споделяме един живот. Решението ми още повече укрепва връзката ни. Нищо не каза. Само ме погледна по начин, който дори не мога да се опитам да опиша. Искаме да бъдем заедно.

Нямаше какво да отговоря на това. Не се сецах и какво друго да кажа, като се изключеше една подробност.

— Тези, които управляват това място, те съгласни ли са да изпълнят желанието ти?

— Няма нужда да навлизаме в това.

— Значи ще го направят заради теб. Само защото става дума за теб. Една проста инжекция, тежко углавно престъпление.

— Недей — рече той.

— И в замяна какво? Оставил си указания, заверено завещание, попечителски фондове, така че да получат ресурси и авоари, многократно надхвърлящи това, което си им дал досега.

— Свърши ли?

— Какво е това? Откровено убийство? Ужасно преждевременно асистирано самоубийство? Или метафизическо престъпление, което трябва да бъде анализирано от философи?

— Стига!

— Умри за малко, живеи вечно.

Не знаех какво друго да кажа, какво да направя, къде да отида. Нямах представа от колко време съм тук, сбито, разтеглено, препокриващо се време, без дни, без нощи, с много врати и никакви прозорци. Давах си сметка, разбира се, че това място се намира на границата на правдоподобното. И той самият го беше потвърдил. Никой не би могъл да го измисли, така беше казал. Това беше смисълът, техният смисъл, въплътен в този комплекс. Същински граничен знак на неправдоподобното.

— Трябва ми прозорец да погледна навън. Искам да знам какво има навън, отвъд тези врати и стени.

— В стаята до спалнята има прозорец.

— Няма значение — измърморих аз, без да ставам от канапето.

Бях отворил дума за прозореца само защото смятах, че няма да има. Може би исках още едно нещо да е против мен. Съжалете хванатия в капан.

— Смятал си, че познаваш баща си. Това ли имаше предвид, когато заяви, че се чувстваш незначителен от решението ми?

— Не знам какво съм имал предвид.

Каза ми, че още нищо не съм бил направил. Не съм започнал да живея. Прахосваш си времето, отсеке той. Харесва ти да се носиш по течението, седмица тук, година там. Попита дали това, което ми е съобщил току-що, заплашва да сложи край на моя начин на живот. От работа на работа, от град на град.

— Приписваш си твърде голяма важност — отвърнах аз.

Той се взираше в лицето ми.

— Контракариера — каза накрая. — Антикариера. Дали сега това няма да се промени?

Изповядвал съм бил религия на необвързването.

Гневът му се разгаряше. Нямахше значение какво казва. Изговарянето на думите, набралият инерция глас извайваха момента.

— А жените, с които си бил? По критерии, записани в смартфона ти, ли ги избираш? Така никога няма да имаш дълготрайна връзка. Никога.

Тя го е намушкала. Майка ми е намушкала този мъж с нож за месо. Сега беше мой ред.

— Отиваш с нея. И така превръщаш Артис в мираж. Влизаш право в зоната на пречупената светлина.

Рос изглеждаше готов да скочи.

Продължих по-тихо:

— Ще можеш ли да се разпореждаш от хладилната камера? Да изследваш връзката между икономическия растеж и приходите от ценни книжа? Да заздравяваш портфейла на клиента? Дали Китай все още изпреварва Индия?

Той ме удари, долната месеста част на дланта му се заби в гърдите ми, заболя ме. Канапето се разклати при изместването на тежестта. Станах и отидох в съседната стая, където се насочих право към прозореца. Стоях и гледах. Гола изпосталяла земя, а в далечината хълмове, чиято височина не можех да преценя без сигурен репер. Бледо и пусто небе, гаснещ ден на запад, ако това беше запад, ако това беше небето.

Заотстъпвах бавно, наблюдавах как гледката в очертанията на прозореца се смалява. След това се взрях в самия прозорец, висок и тесен, увенчан с арка. Стреловиден прозорец, помислих си, припомних си точното название и това ме върна към мен, към една отдалечаваща се перспектива, нещо устойчиво, дума със смисъл.

Леглото не беше оправено, въргаляха се разхвърляни дрехи, баща ми беше спал тук и пак щеше да спи тук още една нощ, тази нощ, но всъщност нямаше да спи. Артис беше в съседната стая, спрях се на прага, след това се приближих към леглото. Видях, че е будна. Не казах нищо, просто се приведох над нея. Зачаках да ме познае.

Мърдащи устни, три безмълвни думи.

Ела с нас.

Беше шега, последна шега, изречена с любов, но на лицето нямаше и помен от усмивка.

Рос отново сновеше от едната стена до другата, малко по-бавно. Беше си сложил тъмните очила, което означаваше, че сега е невидим, поне за мен. Насочих се към вратата. Той не ми напомни да бъда тук, в тази стая, утре сутринта, веднага щом стана.

Любов към жена, да. Само че аз помнех какво бяха казали близнаците Стенмарк в каменната зала, когато говореха директно на богатите спонсори. Скочете, бяха ги призовали те. Изживейте милиардерския мит за безсмъртието. Защо не сега, помислих си. Какво друго можеше да придобие Рос? Дай на футуролозите техните кървави пари, и те ще направят така, че да живееш вечно.

Капсулата щеше да е последният олтар на привилегироваността му.

Почуках на една врата и почаках. Отидох до следващата врата, почуках и почаках. След това продължих по коридора, чуках на вратите, без да чакам. Мина ми през ума, че същото го бях правил и преди два-три дни, които ми се виждаха като две-три години. Вървах, чуках и накрая погледнах назад да видя дали някоя врата се е отворила. Представях си как на нечие бюро зад някоя от вратите звъни телефон с намален звук. Почуках на следващата врата, посегнах към дръжката и осъзнах, че няма дръжка. Потърсих панел, върху който да допра диска на гривната си. Стигнах до края на коридора и завих, проверих всяка врата, първо чуках, после търсех магнитно устройство. Вратите бяха боядисани в различни пастелни тонове. Застанах до стената и огледах вратите срещу себе си, десет или единайсет — една с една нямаше еднакви. Това беше изкуство, принадлежащо на отвъдното. Изкуство, което те съпровожда в сетния час, изчистено, призрачно, делириумно. Мъртъв си, казваше то.

Върнах се в стаята си и седнах да помисля. Рос едва ли беше първият, готов да влезе в капсулата много преди тялото му да престане да функционира. Дали тези хора бяха умопобъркани или носители на ново съзнание? Изтегнах се на леглото, взрях се в тавана. Предвид естеството на откровението разговорът между бащата и сина трябваше да е по-кротък. Бях изрекъл глупави и неоправдани думи. Сутринта щях да поприказвам с Рос и след това щях да го придружа, когато дойдеха да отведат него и Артис.

Поспах малко и отидох в отделението за хранене. Беше празно и без никаква миризма. Без Монаха, без храна в отвора, може би беше късно за обяд или рано за вечеря, но нима тук спазваха тези условности?

Не ми се връщаше в стаята. Легло, стол, стена и така нататък, и така нататък, и така нататък.

Ела с нас, бе казала тя.

На екрана бушуваха пламъци, ескадрила самолети цистерни спускаха плътна завеса от химически вещества над обгорели дървета.

След това самотна фигура, вървяща по празни улици на някакъв град; къщите, рухнали от огъня и високите температури; декоративните фигурки в дворовете бяха овъглени.

После сателитна снимка с два стълба бял пушек на сив фон.

Някъде другаде, хора с маски на лицето, стотици, точат се пред камерата, някои вървят, други са на носилки, може би заразени от някаква болест, вирус, дълги колони бавно движещи се мъже и жени, нещо, разпространявано от насекоми или гризачи ли беше, разнасяно от прашния въздух, хора с мъртви очи, вече хиляди, влачат се покрусено и нямат край.

След това жена, седнала върху кола, с клюмнала глава, а по склона зад нея се спускат пламъци, отново пожар.

След това помитащ равнината прериен пожар и на фона на ярките пламъци стадо бизони, носят се в галоп успоредно на ограда от бодлива тел и излизат от кадър.

Рязък преход към огромни океански вълни, устремени към брега, водата залива крайбрежните стени, после поредица от майсторски монтирани, но трудни за възприемане кадри, олюляващи се небостъргачи, срутващ се мост, стряскащо близък план на пепел и лава, изригващи от отвор в земната кора, исках да се задържи по-дълго, беше точно тук, над мен, лава, магма, разтопена скала, но след няколко секунди се появи дъното на пресъхнало езеро със стърчащ разкривен ствол на дърво и след това пак към пожари, обхванали гори и ливади, спускащи се към някакъв град, пресичащи пътища.

После дълги кадри на гористи склонове, скрити от кълбести пушеци, и група пожарникари с каски и раници, отправят се по някаква пътека и после се появяват сред прекършени борове и гола сива земя.

След това отново близък план, екранът избухна в пламъци, които прехвърлиха едно поточе и сякаш се стрелнаха към камерата, изскочиха в коридора, където аз стоях и гледах.

Известно време обикалях напосоки, видях една жена да отваря врата и да влиза в някакво помещение, кой знае какво. Следвах група

работници петдесетина метра, после се отклоних по друг коридор и се спуснах по дълга рампа към врата с дръжка. Поколебах се, в ума ми цареше пълна пустота, натиснах дръжката, бутнах вратата и излязох сред земя, въздух и небе.

Затворена градина, дървета, храсти, цветя. Стоях и гледах. Не беше такава непоносима жегата, както в деня на пристигането ми. Ето от това имах нужда, да изляза от стаите, от коридорите, от отделенията, да съм на открито, където да мога да поразсъждавам на спокойствие за това, което ще видя, чуя и почувствам утре сутринта, когато дойдат да отведат Артис и Рос. Вървах близо половин минута по извита каменна алея, преди да осъзная, че това не е пустинен оазис, а истинска английска градина с добре подрязан жив плет, сенчести дървета и пълзящи по пергола рози. И нещо, което още повече ме изуми: кората на дърветата, стръкчетата трева, цветчетата бяха като гланцирани или лакирани, имаха лека лъскавина. Тук нищо не беше естествено, нищо не помръдваше от полъха на вятъра.

Дърветата и растенията бяха обозначени с табелки и аз прочетох някои от латинските наименования, които само задълбочиха мистерията, парадокса, главоблъсканицата, или каквото беше това. Творба на близнаците Стенмарк, ето това беше. *Carpinus betulus fastigiata*, дърво с пирамидална форма, зелена корона, тънък ствол, равен и гладък на пипане, от някаква пластмаса или фибростъкло, музеен експонат. Продължих да преглеждам табелките, не можех да се спра, отвсякъде изскачаха латински имена, замеряха ме. *Helianthus decapetalus*, заострени листа, яркожълти венчелистчета, след това пейка в сянката на висок дъб и на нея неподвижна фигура, очевидно човешка, мъж с широка сива риза, сив панталон и сребриста шапчица на темето. Той се обърна към мен и кимна в знак на разрешение. Приблжих се бавно. Беше доста възрастен, слаб, с маслинена кожа, изпито лице и тънки ръце; жилите на врата му бяха изопнати като корабни въжета.

— Ти си синът.

— Май да. Да.

— Питам се как си успял да се изплъзнеш от обичайните охранителни мерки и да стигнеш до тук.

— Мисля, че дискът ми се е развалил. Този на гривната.

— Цяло чудо — рече той. — Тази вечер подухва ветрец. Още едно чудо.

Покани ме да седна до него на пейката, която напомняше умален модел на църковните пейки. Казвал се Бен-Езра и обичал да идва тук, да си мисли за времето след много години, когато щял да се върне в градината прероден и да седне на същата пейка, и да си мисли за времето, когато е седял тук, обикновено сам, и си е представял тъкмо този бъдещ миг.

— Същите дървета, същият бръшлян.

— Да, предполагам, че ще е така — отвърна той.

— Или нещо съвсем различно.

— Нима това тук не е съвсем различно? То е отвъдното, лунното отвъдно на планетата. Изкуствени материали, но оцеляваща градина. Напомняща за живот, преодолял преходността.

— И в същото време е имитация, може би пародийна. Или това е носталгия?

— Съвсем отскоро си тук, не можеш да се отърсиш от конвенционалните си представи.

— А Рос?

— Рос вникна в същината бързо и дълбоко.

— И сега аз съм изправен пред смъртта на жена, на която се възхищавам, и пред безразсъдната преждевременна смърт на мъжа, когото тя обича и който ми се пада баща. И какво правя? Седя на пейка в английска градина сред някаква пустош.

— Не сме го окуражавали.

— Но ще му позволите да го направи. Ще позволите на вашите хора да го направят.

— Тези, които останат тук малко по-дълго, в крайна сметка откриват кои са. Не чрез разговори с другите, а чрез вглеждане в себе си и вникване в собствените си чувства. Педя затънтена земя, усещане за пустота, което те смазва. Стаите и коридорите, тишината, очакването. Всички тук чакаме нещо да се случи, нали? Нещо някъде навън, което ще направи целта ни още по-ясна. Чакаме и друго, много по-съкровено. Да влезем в камерата, да разберем пред какво ще се изправим. Да, някои от чакащите, съвсем малка част, са сравнително здрави, но те са избрали да се откажат от остатъка от настоящия си

живот, за да открият едно коренно различно ниво — нивото на самообновяването.

— Рос се интересуваеше живо от удължаването на живота — отвърнах аз. — А тук за три-четири дни рухна пред очите ми.

— Напрегнат е, затова. Има на разположение остатъка от този ден и една дълга безсънна нощ, за да вземе окончателно решение. А ако се нуждае от още време, може да се уреди.

— Но казано просто и човешки, той смята, че не може да живее без нея.

— В такъв случай от теб зависи да му обясниш, че си заслужава да промени решението си заради това, което остава.

— А какво е това, което остава? Инвестиционните стратегии?

— Остава синът.

— Няма да се получи.

— Синът и онова, което той може да направи като баща в големия лош свят.

Гласът му притежаваше лека напевност, която се съпровождаше от поклащане на показалеца и средния пръст. Изпитах желание да отгатна миналото му или да си го съчиня. Името Бен-Езра беше фалшиво, така реших. То му отиваше, защото звучеше едновременно библейски и футуристично, това ми хрумна, докато седяхме в неговата постапокалиптична градина. Съжалявах, че ми го е казал, съжалявах, че си е дал име, вместо аз да му го измисля.

Той не беше приключил с темата за бащите и синовете.

— Не оспорвай достойнството на избора му. Забрави за парите. Неговият живот е извън границите на твоя опит. Постарай се да разбереш скръбта и болката му.

— Разбирам ги. Но не приемам избора му. Нито факта, че това е позволено, че е част от програмата...

— След време тази практика ще е обичайна и повсеместна.

Помълчахме известно време. По горната част на тъмните му пантофи имаше пъстри фигурки. Заразпитвах го за Конвергенцията. Отговорите му бяха уклончиви, но мимоходом отбеляза, че общността им все още расте, има вакантни места, тепърва ще започва строителство на подземната част. Самолетната писта обаче щяла да си остане същата, без разширения и осъвременяване.

— Изолацията не е недостатък за тези, които осъзнават, че тя е особено съществена.

Опитах се да си го представя в нормална обстановка, на задната седалка на кола, движеща се бавно по оживени улици, или начело на масата за вечеря у дома на върха на някой хълм над оживените улици, само че картината не беше убедителна. Не можех да си го представя никъде другаде освен тук, на тази пейка, в контекста на огромната празнота зад стените на градината. Това беше неговият дом. Изолацията беше особено съществена.

— Според нас идеята за удължаване на живота ще доведе до разработването на методи за усъвършенстване на човешките тела след замразяването. За овладяване на процеса на стареене, за преобръщане на биохимията на прогресивните заболявания. Очакваме да сме в предните редици на всяко истинско нововъведение. Изследователските ни центрове в Европа чертаят стратегии за промяна. Идеи, приложими за нашия формат. Изпреварваме себе си. Така и трябва да бъде.

Дали такъв човек можеше да има семейство? Дали си миеше зъбите, ходеше ли на зъболекар, когато го заболи зъб? Можех ли дори да се опитам да си представя живота му? Не, нито минута от него. И една минута беше невъобразима. Физически, умствено, духовно. Дори и секунда.

Казах си, че трябва да се успокоя.

— Ние сме крехки същества. Така е, нали? Всички, навсякъде по тази земя.

Слушах го да говори за стотиците милиони — а в бъдещето милиарди, — които ще се мъчат да намерят нещо за ядене. Обясняваше подробно за хранителните системи, климатичните системи, изсичането на горите, засушаването, масовото измиране на птици и морски организми, нивата на въглероден диоксид, липсата на питейна вода, вирусните вълни, помитащи цели географски пояси.

Надвисналите над планетата беди бяха неизменна част от разсъжденията му, но нямаше и следа от говорене наизуст. Той разбираше от тези неща, беше ги изучавал, беше свидетел на някои от тях, беше ги сънувал. Сподаваният му глас излъчваше убедителност, на която нямаше как да не се възхитя.

После минахме към биологичната война с различните ѝ форми на масово изстребление. Токсини, химически вещества,

възпроизвеждащи се организми. И навсякъде бежанци, огромен брой жертви на войната, живеещи в паянтови убежища, не могат да се върнат в разрушените си градове и села, загиват в морето, спасителните им лодки се преобръщат.

Той се взираше в мен, търсеше нещо.

— Сега не го ли виждаш, не го ли усещаш по-ясно? Заплахите, тревожните сигнали? Нещо се надига, колкото и сигурен да се чувстваш с твоята мобилна техника. С всевъзможните гласови команди и хипервръзки, които ти позволяват да бъдеш безтелесен.

Отговорих му, че това, което се надига, може и да е някаква психологическа пандемия. Предчувствие за нещо страшно, едва ли не копнеж. Нещо, от което хората имат нужда от време на време, настроение, носещо се във въздуха.

Това ми хареса. Настроение, носещо се във въздуха.

Сега той ме гледаше още по-изпитателно — или смяташе думите ми за твърде глупави, или ги тълкуваше като задължителен при тези обстоятелства жест към общоприетите условности.

— Настроение, носещо се във въздуха, да. Допреди миг пълно спокойствие. И изведнъж в небето проблясва светлина, звукова бомба, взривна вълна и един руски град се озовава в сгъстена реалност, която би била напълно непонятна, ако изведнъж не беше станала толкова истинска. Природата се налага, показва своето надмощие над нашите усилия, нашата предвидливост, над всяка хитрост, която можем да измислим, за да се защитим. Метеорът. Челябинск. — Старецът се усмихна. — Кажете го, хайде. Челябинск. Не е чак толкова далече от тук. Всъщност е доста близо, ако изобщо нещо може да се нарече „близо“ в тази част на света. Хората тичат от стая в стая, грабват важни документи, подготвят се да отидат на безопасно място. Прибират котките и кучетата си в преносими клетки.

Той замълча умислено.

— Тук обръщаме текста, четем новините отзад напред. От смъртта към живота. Нашите устройства навлизат активно в тялото и се превръщат в подновените органи и пътища, от които имаме нужда, за да заживеем отново.

— Чудесата се случват в пустинята, така ли? И сега сме тук, за да разиграем отново обожествяването и суеверията от древността.

Този знак, че не съм склонен да се поддам, го развесели.

— Толкова закостенял отклик на идеи, които се стремят да се противопоставят на мрачното бъдеще. Помъчи се да вникнеш в тях. Всичко това се случва в бъдещето. Но бъдещето започва в този миг. Ако не можеш да го приемеш, по-добре още сега си върви.

Зачудих се дали Рос не го е помолил да поговори с мен, да ме просветли експертно, убедително. А проявявах ли интерес към това, което можеше да ми каже? Установих, че мисля за предстоящата тежка нощ и за следващата сутрин.

— Тук се смятаме за трансрационалисти. Самото място, самата сграда, науката, която отклонява в друга посока досегашните убеждения, ни каза да се възприемаме така. Поставя се на изпитание жизнеспособността на човека.

Той замълча, извади носна кърпа от джоба на панталона си и се изсекна без никакви задръжки, с няколкократно продухване и бърсане на носа, и това ме поободри. Истински живот, телесни функции. Зачаках да довърши мисълта си.

— Тези, които сме тук, не принадлежим никъде другаде. Ние сме изпаднали от историята. Изоставили сме това, което сме били, изоставили сме мястото, където сме били, за да бъдем тук.

Бен-Езра огледа носната кърпа и внимателно я сгъна. Отне му известно време да я напъха обратно в джоба си.

— А къде е това „тук“? — продължи той. — Неразработени находища на ценни минерали и тътенът на набираща скорост лавина от натрупани от нефта богатства, репресивни държави, нарушения на човешките права и подкупни чиновници. Свели сме до минимум контактите. Откъснатост. Пречистване.

Мъчех се да разтълкувам фигурките по пантофите му. Те навярно подсказваха какъв е произходът му. Не стигнах до никъде, усетих как вятърът утихва и отново чух гласа на Бен-Езра.

— Комплексът е непоклатим. Не сме в сеизмична зона и няма опасност от земетресения и вторични трусове, но във всеки структурен детайл са заложени противоземетръсни елементи и всевъзможни защиты срещу срив на системите. Артис ще е на сигурно място, както и Рос, ако реши да я придружи. Комплексът е непоклатим, ние сме непоклатими.

Бен-Езра. Трябваше да помисля за истинското му име, рожденото му име. Нуждаех се от някаква самозащита, за да се промъкна

подмолно в живота му. Искаше ми се да допълня образа му с бастун, тояжка, кленова пръчка, седнал на пейката мъж, двете ръце отпуснати на извитата дръжка, правата част перпендикулярна на земята, ожуленият край между стъпалата.

— Тези, които накрая ще излязат от капсулите, ще бъдат хора извън историята. Те ще бъдат освободени от мъртвилото на миналото, от размитите минути и часове.

— И ще говорят на нов език според Рос.

— Напълно самостоятелен език, без никакви заемки от останалите езици — отвърна той. — На някои ще бъде преподаден, на други, тези, които вече са в капсулите, ще бъде присаден. Езикова система, която ще предложи нови значения, нови нива на възприятие. Тя ще разшири нашата реалност, ще позволи на разума да достига до по-големи дълбочини. Ще ни пресъздаде.

Хората щели да познават себе си както никога досега, кръвта си, мозъка, кожата. Щели да се доближат до логиката и красотата на чистата математика в ежедневната си реч. Без сравнения, метафори, аналогии. Език, който нямало да се притеснява от обективната истина, каквато и да е тя.

Той говореше, аз слушах, обсъжданите въпроси достигаха нови висоти.

Вселената, каква била, каква е сега, накъде отива.

Разширяващата се, ускоряваща се, вечно развиваща се Вселена, изпълнена с живот, със светове, безкрай от светове.

— Вселената, мегавселената, толкова много космически безкрайности, че идеята за повторимост е неизбежна. Идеята за двама души, които седят на пейка в градина сред пустинята и водят същия разговор, който водим ние сега, ти и аз, дума по дума същия, само че те са други хора в друга градина на милиони светлинни години от тук, това е абсолютно сигурно.

Кое беше важното — че старецът започва да се развихря или че по-младият мъж се въздържа от ироничен коментар? Така или иначе, започнах да гледам на него като на изкуфял мъдрец.

— Човешко е да искаш да знаеш все повече и повече, и повече — казах аз. — Но истината е, че това, което не знаем, ни прави хора. А то е безкрайно.

— Продължавай.

— Също както е безкрайна невъзможността да живеем вечно.

— Продължавай — промърмори той.

— Ако едно нещо няма начало, бих повярвал, че няма и край. Но щом си нещо, което се е родило или се е излюпило, или е покълнало, то дните ти са преброени.

Той се замисли.

— Най-тежкият камък, който меланхолията може да окачи на врата на човека, е да му внуши, че е достигнал предела на природата си и няма друг, следващ стадий.

Чаках.

— Седемнайсети век — добави Бен-Езра. — Сър Томас Браун го е казал.

Чаках да допълни още нещо. Но това беше всичко. Седемнайсети век. Остави на мен да преценя напредъка ни от тогава насам.

Вече подухваше истински вятър, но градината не помръдваше, цветята, тревата и листата устояваха на полъха, зловещо неподвижни. Но картината не беше скучна и статична. Имаше цветове, оттенъци и трептящи отблясъци, докато залязващото слънце подпалваше дърветата в гаснещия ден.

— Седиш сам у дома и се вслушваш внимателно. Какво чуваш? Не колите на улицата, нито гласове, нито дъжда, нито нечие радио — каза той. — Чуваш нещо, но какво? Не шумовете в стаята, нито заобикалящата среда. Заслушаш ли се още повече, звукът се променя, с всяка секунда става по-моцнен. Не, не по-силен, а по-широк, по-дълбок и устойчив. Какво е това? Съзнанието, самият живот, твоят живот? Или светът? Не материалната маса, земята и морето, а обитаващото света, буйният поток на човешкото съществуване. Жуженето на света. Чувал ли си го със собствените си уши поне веднъж?

Не можех да му измисля име. Не можех да си го представя като млад. Родил се бе стар. Беше прекарал живота си на тази пейка, сраствайки се с нея. Той, Бен-Езра с пантофите и шапчицата на темето, с пръсти като пипала на паяк, неподвижно тяло в градина от фибростъкло.

Оставих го там и се отдалечих покрай цветните лехи, този път по пътека от отъпкана пръст, минах през портичка в зида и навлязох в

гора от изкуствени дървета. В един момент нещо ме сепна, фигура, застинала в здрача, почти неразличима от дърветата, лицето и тялото тъмнокафяви, ръцете скръстени на гърдите със стиснати юмруци, и макар да знаех, че се вирам в манекен, замръзнах, вкамених се също като него.

Стреснах се от това голо и безполово нещо, което ми заприлича по-скоро на часовей, отколкото на голяма пластмасова кукла. Не беше като манекените, които видях в празния коридор. Това преживяване изопна нервите ми и продължих по-предпазливо. Видях още няколко такива, полускрити сред дърветата. Спирах и ги гледах, наблюдавах ги, нервно се вирах в тях. Застиналостта им беше търсен ефект. Ръцете им бяха скръстени или увиснали отстриани, или протегнати напред, имаше един без ръце, друг без глава, стряскащи предмети, боядисани в тъмни цветове, безспорно изработени за тук.

На една малка поляна от земята стърчеше нещо като наклонена козирка, навес над вход. Спуснах се по осем-девет стъпала и се озовах в пещера, в сумрачна влажна крипта с грапави скални стени, в които имаше ниши с тела, половин тела, манекени като балсамирани трупове, само глава и торс в дрипави дрехи с качулки.

Стоях и се мъчех да осмисля картината пред очите ми. Търсех думата. Имаше си дума за това, не беше *крипта*, не беше *пещера*, но не се сецах коя е. Междувременно нямаше какво друго да правя, освен да се опитам да вникна в детайлите. Тези манекени не бяха без лица, но те бяха пепелявосиви и ерозирани, с липсващи очи или носове, с изподрани сбръчкани ръце. Имаше двайсетина такива фигури до кръста и няколко с цяло тяло, в сиви парцаливи роби, с наведени глави. Тръгнах напред, от двете ми страни тела, смазваща гледка, смазващо място, самата дума беше смазваща: *катакомби*.

Мумифицирани пустинници в подземни погребални камери, клаустрофобична обстановка, лек мирис на гнило. Дъхът ми секна. Можеше ли да не изтълкувам тези фигури като прародители на изправените в криокапсули мъже и жени, истинските хора на прага на безсмъртието? Не желяех да тълкувам. Исках да видя и да почувствам това тук, дори и да не бях в състояние да проумея стоварващото се отгоре ми преживяване.

Как беше възможно манекените да оказват такова въздействие, по-силно и от гледката на балсамирани от столетия човешки същества

в някоя църква или манастир? Не бях стъпвал на такова място, не бях попадал в костница в Италия или Франция, но не можех да си представя по-поразяващо нещо. Какво виждах в тази пещера? Не полиран мрамор или чамова дъска, резбована с тънко длето и покрита със златен варак. Това бяха парчета пластмаса, синтетични съединения, облечени във власеници, които придаваха на сцената някакъв копнеж, илюзия за човешки стремежи. Отново тълкувах, нали? Бях гладен и омаломощен, и толкова разтърсен от случилото се през деня, че очаквах статуите да проговорят.

В дъното, зад двете редици от тела, грееше бяла светлина и когато се приближих, се наложи да вдигна ръка, за да предпазя очите си от ослепителния лъч. Тук фигурите бяха потопени в яма: камара от стърчащи ръце, ужасяващо извъртени глави, голи черепи, голи тела с преплетени крайници, безполови хора, мъже и жени без самоличност, без изражение на лицето, като се изключеше един албинос, който се взираше в мен със святкащи розови очи.

Сдъвках и последните зальци от вечерята си в отделението за хранене, забил нос в чинията. Представях си всички отделения за хранене в комплекса и във всяко от тях по един човек. Отидох в стаята си, включих лампата и седнах да помисля. Струваше ми се, че съм го правил хиляди пъти — същата стая, същият човек на стола. Помъчих се да изпразня съзнанието си и само да се вслушвам. Исках да чуя онова, което беше описал Бен-Езра, ехтящия звук на човечеството, живеещо, мислещо и говорещо, милиарди хора навсякъде, чакат влак, сражават се във война, облизват трохите от пръстите си. Или просто са самите себе си.

Жуженето на света.

Трябва да подходя към това по най-естествен начин.

Баща ми седи, взрян в стената, и е недостижимо далече от тук. Вгълбен е в спомените си, вижда Артис, помислих си, появяват се и изчезват образи, неподвластни на волята му, прелитат изживени мигове и видения, пробудени от решението му.

Той няма да отиде с нея.

Смазан е от тежестта на цял един живот, всяко нещо, което е изрекъл и направил, сега се е върнало и стоварило отгоре му. Ето го, блед и оклюмал, с несресана коса и развързана вратовръзка, ръцете — отпуснати в скута една върху друга. Аз стоя наблизко, не знам как да застана, как да се наглася към обстоятелствата, но съм твърдо решен да го гледам в очите. В тях няма и помен от молба за съчувствие. Как се променят нещата за една нощ и това, което вчера е било сигурно и непоклонимо, се превръща в немощен свидетел на разколебането на сърцето; седи прегърбен тук, където вчера говореше убедително и крачеше от едната стена до другата, мисли за жената, която е изоставил.

Съобщи ми решението си с няколко прости думи. Звук, дошъл направо от природата, неподправен, без изразителност. Нямахше нужда да ми казва, че вече са отвели Артис, разбрах го по гласа му. Стаята, фотьойлът, мъжът във фотьойла. Вдървеният наблюдаващ го син. На прага двама придружители.

Чаках някой да помръдне пръв. Накрая го направих аз и заех непохватно обичайната поза на опечалените, съзнавайки, че не съм си сменял ризата и панталона, откакто пристигнах; бельото и чорапите поизтърках с дезинфектанта за ръце рано сутринта.

След малко Рос се надигна от фотьойла и се запъти към вратата, а аз го последвах и докато вървахме мълчаливо, го придържах за лакътя, не насочващо или подкрепящо, а само колкото да му предложи утехата на допира.

Позволено ли е на човек с баснословно богатство да бъде съкрушен от скръб?

Придружителите всъщност бяха придружителки, по-възрастната с кобур на колана, по-младата — без. Вкараха ни в някакво пространство, което се превърна в нещо абстрактно, в теоретично действие. Не знам как иначе да се изразя. Представа за движение, както и за промяна на позицията или мястото. Не за пръв път се сблъсках с подобно изживяване тук, но сега и четиримата пазехме мълчание, почитателно мълчание. Не бях сигурен дали това се дължи на тъжните обстоятелства или на естеството на придвижването — усещане за плъзгане под наклон като с шейна, в което участва по-скоро съзнанието, отколкото тялото.

Реших да изпробвам обстановката, да кажа нещо, каквото и да е.
— Как се нарича това, в което се намираме?

Бях сигурен, че съм проговорил, но не можех да преценя дали думите ми са произвели звук. Погледнах придружителките.

— Нарича се спускач — обади се Рос.

— Спускач — повторих аз.

Сложих ръка на рамото му, отпуснах тежестта си, стиснах го здраво, за да разбере, че съм тук, и двамата сме тук.

— Спускач — повторих отново.

Тук постоянно повтарях, проверявах, опитвах се да установя сигурен порядък. Артис беше някъде долу, в края на спускача, броеше капчиците вода по завеса на душ.

Стоях и гледах през тясно прозорче на височината на очите. Това беше моята роля тук, да гледам това, което изкарат пред мен. Екипът в Нула К подготвяше Артис за криосъхранение, лекари и други, облечени по различен начин, някои се суетяха насам-натам, други следяха екрани, включваха апарати.

Артис беше на операционна маса, покрита с чаршаф. Виждаше се само за секунди, и то отделни части от нея — торсът, прасците, но не и лицето. Екипът работеше над и около нея. Не знаех дали да нарека тялото, върху което се трудеха, „труп“. Може би тя все още беше жива. Може би в този момент, в тази секунда издъхваше под въздействието на химическите вещества.

Другото, което не знаех, беше в какво се състои краят. Кога личността се превръща в труп? Има етапи на капитулирането, помислих си. Тялото се отказва от някоя своя функция, след това от друга, трета обаче може да продължи да поддържа — сърцето, нервната система, мозъка, различни части на мозъка чак до механизма на отделните клетки. Мина ми през ума, че съществуват няколко официални дефиниции и никоя не е единодушно приета. Преценявах коя да избера според случая. Лекарите, адвокати, теолози, философи, професори по етика, съдии и съдебни заседатели.

Хванах се, че блуждая. Представих си Рос на операционната маса, ако все пак беше решил да го направи, здрав мъж с колабирали системи.

Той чакаше в преддверието. Аз бях единственият доброволен свидетел и ето го и лицето ѝ, трогателен миг, Артис, членовете на екипа се въртяха около нея със своите шапки, маски, туники, лабораторни престилки.

После картината в прозорчето угасна.

Една жена с безброй плитчици ни заведе до някаква площадка и ни остави да оглеждаме, без да каже нищо.

От време на време Рос задаваше по някой въпрос. Беше се сресал, вратовръзката му бе вързана, сакото пригладено. Гласът му не беше съвсем неговият, но все пак Рос говореше, мъчеше се да се впише в обстановката.

Стояхме над малка наклонена галерия и гледахме три човешки фигури, разположени в изчистено пространство, което беше толкова умело осветено, че краищата му се губеха в сенките. Хора в прозрачни контейнери, капсули, един мъж и две жени, голи, и тримата с обръснати глави.

Жива картина, помислих си, само че актьорите бяха мъртви и костюмите им представляваха суперизолирани пластмасови цилиндри.

Жената ни каза, че тези са избрали да си отидат преждевременно. Навярно им оставали още пет-десет години или двайсет, може и повече. Жизненоважните им органи били извадени и се съхранявали отделно, заедно с мозъците, в изолирани съдове, наречени органни капсули.

— Изглеждат умиротворени — обади се Рос.

Телата не бяха в обичайната поза. Очите бяха отворени и имаха замъглен учуден поглед, ръцете висяха отстрани, коленете бяха леко повдигнати и сбръчкани, никакво окосмяване.

— Просто седят и чакат — добави той. — Имат всичкото време на света.

Мислеше си за Артис, питаше се какво изпитва тя, ако изобщо изпитва нещо, на кой етап от процеса на охлаждане на тялото е.

Витрификация, криосъхранение, нанотехнологии.

Подхранвай езика, помислих си. Позволи му да отразява търсенето на все по-непонятни методи чак до субатомно ниво.

Нашият гид говореше с акцент, който реших, че е руски. Беше облечена с тесни джинси и блуза с дълги ресни и аз се помъчих да се убедя, че стойката ѝ е като на телата в капсулите. Не беше вярно, но ми отне известно време да се откажа от тази идея.

Рос продължаваше да се оглежда. Това беше временно преустановен живот. Или пък празната черупка на живот, който не може да бъде възстановен. Чудех се как отказът на баща ми в последния момент ще се отрази на почетния му статут тук, на устрема на разпорежданията му. Знаех какво изпитвам, съчувствие, обезкървено от разочарование. Той се беше отметнал.

Без да отмества очи от фигурите пред нас, Рос попита жената:

— Как ги наричате?

— Наредено ни е да ги наричаме предвестници.

— Има логика — кимна той.

— Показват посоката, проправят пътя.

— Тръгват първи, изпреварват останалите — добави той.

— Не чакат.

— Правят го, преди да им се е наложило.

— Предвестници — повтори тя.

— Изглеждат спокойни.

Мислейки за Артис, гледайки я, той бе решил да си тръгне от този свят с нея. Само че се беше разколебал. Идеята да я съпроводи бе плод на някакъв странен изблик на любов, граничещ с умопомрачение. Веднъж дал обет, искаше да ѝ е верен докрай. Човек в зенита на шеметна кариера, човек в центъра на магнитното поле на парите. Да, отдавах твърде голямо значение на репутацията и богатството му. Но

крайностите са неразделна част от прекомерния живот. Прекаленото поражда прекалено.

Рос седна на последната пейка и след малко аз отидох при него. И от там погледнах телата.

Оставаше въпросът кои са били, въпросът за всичко онова, което е било, неописуемата нагнетеност на това да си жив мъж или жена на този свят. Каквито и средства да са били използвани, за да бъдат затворени и съхранени, тук те бяха лабораторни организми, обръснати тела в капсули, събрани на едно място. Разположени в безименно пространство, извън „къде“ и „кога“, замисъл, напълно съответстващ на всеки аспект от преживяното досега тук.

Жената ни обясни откъде идва названието „Нула К“. Поднесе ни наизустен разказ със заучени паузи и акценти и в него ставаше дума за отделение с температура, наречена абсолютната нула, която е минус двеста седемдесет и три цяло и петнайсет стотни градуса. Споменат бе физикът Келвин, откъдето идвало К-то в името. Най-интересното, което каза, беше, че температурата в криогенните хранилища всъщност не достигала нула К.

Името, следователно, беше чиста постановка, поредната пръска изпод пръстите на близнаците Стенмарк.

— Ще тръгнем заедно — каза Рос. — Стягаме багажа и потегляме.

— Багажът ми е готов още от пристигането.

— Добре.

— Няма какво да стягам.

— Добре. Ще тръгнем заедно — повтори той.

Банални думи, звуци, от които се нуждаеше, за да се вземе в ръце. Струваше ми се, че това не е всичко и ще последва нещо по-притеснително и за мен, и за него.

— Накрая, посред нощ, си казах, че съм длъжен да продължа да живея. Да оплаквам загубата, да живея и да страдам, и да се надявам не да ми полекне, а да потъне по-дълбоко в мен, загубата, липсата, да мога да я нося. Да тръгна с Артис щеше да е отказ от продължаване на борбата, грешен отказ. Нямах право да го направя. Би означавало да злоупотребя с властта си. Ти какво ми каза, като спорехме?

— Не знам.

— Че ако тръгна с нея, ще се чувстваш още по-незначителен. Моето надмощие, от което не можеш да избягаш. Дори това, че я обичам прекалено, дори изборът ми да умра преждевременно. Би било равносилно на капитулация, при която получавам още повече власт, вместо да се откажа от нея.

Изучавах цветовете на телата. Жена, мъж, жена. Палитрата беше оскъдна, но дали изобщо е възможно, при каквито и да било обстоятелства, човек да бъде точен за цвета на кожата? Жълто, кафяво, черно, бяло, нито един от тези цветове не вършеше работа освен като удобен етикет. Готов ли бях да търся спасение в нюансите — кехлибарено, охра, слонова кост? На четиринайсет щях да се мъча до призляване.

— И какво направих накрая? Опитах се да приема неизбежното — каза той. — А това означаваше, че трябва да й кажа. Седнах на леглото в тъмната стая. Разбираше ли какво й говоря? Дали изобщо ме чуваше? Не бях сигурен. Прости ли ми? Молах я да ми прости. Говорех несвързано, скачах от едно на друго. Нуждаех ли се от отговор? Страхувах ли се от него? „Прости ми. Чакай ме. Скоро ще съм при теб.“ Постоянно, шепнешком. Мислех, че може и да ме чуе, ако шепна. Но дори и да беше жива, нищо не беше в състояние да достигне до нея. След това просто седях до леглото й, докато не дойдоха да я отведат.

Тук-там нещо провиснало, съвсем нормално, по врата, гърдите, корема. Взираш ли се достатъчно дълго, дори обръснатите глави на жените започват да ти се струват в тон с първичната суровост на природата. Това беше следствие от капсулите, помислих си, щателната строгост на научния метод, хора, лишени от всякаква украса, върнати обратно към зародишно състояние.

Нашият гид каза, че има още нещо, което може да ни се види интересно за разглеждане.

Колко дни бяха минали вече, колко интересни неща за разглеждане? Екраните, катакомбите, черепът на стената в каменната зала. Заливаха ме с *последни неща*. Замислих се за тези две думи. Това е есхатология, нали? Не просто глъхнешното ехо на свършващ живот, а думи с всеобхватно въздействие, отвъд позоваванията на разума. *Последни неща*. Заповядах си да престана.

Рос сведе глава, затвори очи.

Мислеше за Артис. Представих си го у дома, седнал в кабинета с уиски в ръка, чува дишането си. Спомня си онзи път, когато е отишъл при нея на разкопките край някакво бедуинско село на края на пустинята. Опитвам се да видя какво вижда той, но мога да си я представя единствено в друга пустиня — тази тук. Консервирано тяло, затворени очи, обръсната глава, все още непокътнато късче съзнание. Рос трябва да вярва в това: спомени, отпечатани в тъканта на мозъка.

След малко заминаваме. Отпред ще чака бронирана кола, затъмнени прозорци, въоръжен шофьор. Внушение за закрила, от което се чувствам дребен, слаб и застрашен.

Но дали само любовта го е карала да иска да тръгне с нея? Може би предпочитам да смятам, че го е подтиквал някакъв черен копнеж, саморазрушително желание да му бъде отнето това, което представлява и което притежава, да бъде лишен от всичко, да бъде изкормен, вътрешните органи съхранени отделно, тялото подредено при другите в колонията от капсули. Същият черен копнеж да се отрече от себе си, който го е накарал да си смени името, само че този път още по-дълбок и по-силен. *Черен копнеж*, изразът ми хареса. Само че какво се опитвах да кажа? Защо си представях подобно нещо за баща ми? Защото това място ме заливаше с неприязън. И защото това е сценичната версия на съдбата на самоизградилите се мъже. Накрая сами се разрушават.

Когато той отиде при нея, след три или тринайсет години, дали нанотехнолозите ще са ги подмладили? И когато двамата се събудят, когато и да е това, в първите мигове на следващия си живот на Земята, дали Артис ще е на двайсет и пет-шест, а Рос на трийсет и една-две? Представете си сърцераздирателната им среща. Хайде да си направим дете. А къде ще бъда аз, на колко години, колко озлобен или напикаващ се? Сигурно ще ме е страх да прегърна жизнения си млад баща и новороденото си братче, стиснало съсухрения ми пръст в малката си трепереща ръчичка.

Нанобот — дума от бебешки език.

Продължавах да гледам, гледах и размишлявах върху факта, че тези хора, тези предвестници, са избрали да бъдат умъртвени, преди да им е дошло времето. Върху факта, че незаменимите органи са били извадени от телата им. Върху факта, че са запечатани и подредени в предварително определен ред. Жена — мъж — жена. Мина ми през

ума, че това са хора в ролята на манекени. Позволих си да мисля за тях като за безмозъчни същества, изобразяващи огледална картина на онова, което бях видял вчера — напъханите в погребални ниши манекени с качулки и роби. А сега този кадър на голи хора в капсули.

Жената отново повтори, че има и нещо друго, което навярно ще ни е интересно.

Исках да открия някаква красота в тези застинали фигури, внушение, че това не е сбор от тела с часовникови механизми, а изображение на простата човешка структура и нейните продължения навътре и навън, всеки индивид абсолютно уникален на допир, на вкус, по дух. Ето ги, стоят там, не се опитват да ни кажат нищо, но въпреки това говорят за удивителната пъстрота на нашия живот тук, на Земята. Така ми се щеше да тълкувам гледката.

Вместо това се питах дали не виждам контролираното бъдеще, мъже и жени, подчиняващи се, доброволно или не, на някакъв команден център. Живот на манекени. Повърхностна ли беше тази идея? Замислих се за нещата тук, за диска на гривната ми, който им казваше, поне на теория, къде съм във всеки един момент. Замислих се за стаята си, малка и тясна, но възплъщение на странна цялост и завършеност. И другите неща тук, коридорите, спускачите, изкуствената градина, отделението за хранене, неразпознаваемата храна. От кой момент нататък утилитарното става тоталитарно?

Изсмукани от пръстите ли бяха тези разсъждения? Може би бяха породени от желанието ми да се прибера у дома колкото се може по-скоро. А помнех ли къде живея? Още ли имах работа? Можех ли да си изпрося цигара от някое момиче след киното?

Жената, която ни развеждаше, ни беше споменала, че мозъците се съхраняват на друго място. Сега добави, че понякога от тялото се отделя и главата, цялата глава, и се замразява отделно. Някой ден в идните десетилетия главата щяла да се присади на здраво нанотяло.

Дали животът на всички съживени щеше да е подреден и уеднаквен в хода на самия процес? Умиращ човек и се прераждаш в изометричен робот.

Побутнах баща ми и попитах шепнешком:

— Дали мъжете в капсулите получават ерекция понякога? Ако случайно апаратурата се прецака и температурните нива се повишат

или нещо друго възбуди и накара оная им работа да щръкне, на всички мъже едновременно, във всички капсули.

— Попитай — отвърна той.

Потупах го по ръката, станахме и последвахме нашия гид по коридор, който се стесни дотолкова, че накрая трябваше да вървим в индийска нишка. Звучите започнаха да затихват, стъпките ни глъхнеха и едва се провирахме.

Има още нещо, нещо интересно, беше казала жената.

Застанаха на прага на голямо бяло помещение. Повърхността на стените не беше груба, както навсякъде другаде. Това беше здрав, гладък камък. Рос прокара ръка по него и заяви, че е дребнозърнест мрамор. Той го знаеше, аз — не. Вътре беше леденостудено и в началото, накъдето и да погледнеш, навсякъде едно и също, само стени, под и таван. Разперих ръце в глупав драматичен жест, изтъкващ размера на огромното пространство, но се въздържах да преценявам на око дължината, широчината и височината.

Прекачих вътре и Рос ме последва. Погледнах покрай него към нашия гид в очакване да ни обясни, да ни подсказе какво е това помещение. Дали беше място или само идея за място? Двамата с баща ми се оглеждахме. Едновременно с това се опитвах да си представя какво виждам. Какво правеше преживяването толкова изплъзващо се? Просторна зала, двама мъже стоят и гледат. Жена на входа, застинала като вкаменена. Художествена галерия, помислих си, без нищо в нея. Изкуството е самата галерия, самото пространство, стените и подът. Или огромна мраморна гробница, голямо погребално помещение, откъдето телата са били извадени или където тепърва ще бъдат вкарани. Без декоративни фризове и корнизи, просто гладки стени от лъскав бял мрамор.

Обърнах се към Рос, който се взираше покрай мен към дъното на залата. Отне ми миг, тук всичко ми отнемаше по някой и друг миг. След това видях какво гледа, фигура, седнала на пода в ъгъла. Дребна човешка фигурка, неподвижна, навлизаше в съзнанието ми постепенно. Трябваше да си напомня, че не съм някъде другаде, опитвайки се да си представя това, което всъщност беше пред очите ми.

Баща ми се отправи колебливо към ъгъла и аз го последвах, пристъпвах, спирах. Седящата фигура беше на момиче с кръстосани

боси крака. Беше облечено с широк бял панталон и дълга до коленете туника. Едната му ръка беше сгъната в лакътя и притисната към шията. Другата беше на кръста, свита под същия ъгъл.

Спряхме. Все още бяхме на известно разстояние от момичето, но да се приближим повече би било натрапване, нарушаване на личното пространство. Косата подстригана в мъжка прическа, главата леко наведена, подпрените на бедрата стъпала обърнати нагоре.

Сигурен ли бях, че не е момче?

Седеше със затворени очи. Знаех, че са затворени, макар това да не се виждаше от мястото ни. Не можех да определя възрастта ѝ, но нищо не ми пречеше да мисля, че е млада. Трябваше да е млада. Не си личеше каква националност е. Беше без националност.

В залата цареше ледена бяла тишина. Кръстосах ръце и обхванах раменете си, може би за да възпра вълнението си от красотата на тази сцена или просто защото ми беше студено.

След това отстъпихме леко назад едновременно. Щеше да е безсмислено да търся причината за нейното присъствие и защо седи в тази поза. Смисълът се изчерпваше със самата фигура, със самата гледка.

— Артис щеше да знае как да разтълкува това — рече Рос.

— И аз щях да я попитам дали е момче или момиче.

— А тя щеше да отговори: „Какво значение има?“.

Живо същество, дребно тяло с туптящо сърце в този извисяващ се мавзолей, което, сигурен бях, щеше да остане тук дълго след като си заминем, в това пространство, замислено и изградено за тела в покой.

На излизане се обърнах да погледна за последно и, да, тя беше там, сред празното пространство, едно живо, дишащо произведение на изкуството, момче или момиче, седнало в подобни на пижама дрехи, което не предлагаше нищо на разума и въображението ми. Нашият гид ни поведе по дълъг коридор, в който нямаше врати, и Рос заговори с отнесен, леко треперещ глас:

— С възрастта хората се привързват повече към предметите. Според мен е така. Към определени вещи. Книга с кожена подвързия, някоя мебел, снимка, картина, рамката на картината. Те придават устойчивост на миналото. Топка за бейзбол с автограф на прочут играч, който отдавна е умрял. Обикновена чаша за кафе. Неща, на които имаме доверие. Те разказват важна история. Животът на човека,

с всички, които са се появявали в него и после са си тръгвали, има дълбочина, пъстрота. Често седяхме в онази стая, стаята с монохромните картини. Аз и тя. Стаята в градската ни къща с петте картини и билетите, които си бяхме запазили за спомен и бяхме сложили в рамка като някакви влюбени тийнейджъри, два билета от коридата в Мадрид. Тя вече не беше добре. Не говорехме много. Просто стояхме там и си спомняхме.

Между изреченията имаше дълги паузи, гласът му заглъхваше до шепот, а аз се вслушвах напрегнато и чаках.

След това попитах:

— И кой е твоят любим предмет?

— Още не знам. Може и никога да не разбера.

— Някоя от картините?

— Не, те ми идват малко в повече. И като бройка, и не само.

— Билетите? Две хвърчащи листчета?

— *Sol y sombra*^[1]. Пласа де Торос лас Вентас — каза той. — Седяхме на места, които понякога бяха огрени от слънцето, понякога сенчести. На открито. *Sol y sombra*.

Все повече затъваше в обесивен размисъл. Не спираше да говори и аз слушах как скача от едно на друго с пресеклив глас. Исках ли да огледам нашия гид и да се опитам да си ни представя заедно в някоя стая, в моята стая, аз и тя, придружителката, екскурзоводката, или просто да си я представя сама, извън конкретно пространство, жена, събуваща обувките си. Изпитвах еротичен копнеж, но не можех да му придам форма.

Стояхме в спускача, изкачвахме се от Нула К, от номерираните нива. Мислех си за простите числа. Дефинирай *просто число*. Мина ми през ума, че спускачът е подходяща за размисъл среда. Математиката винаги ми се е удавала. Чувствах се уверен, когато си имах работа с числа. Числата бяха езикът на науката. А сега трябваше да намеря точните, конкретните и горе-долу задължителни за една дефиниция на *просто число* думи. Но за какво ми беше това? Нашият гид стоеше със затворени очи, мислеше на руски. Баща ми беше в подвижно състояние на безсъзнание, където се бе спасил от болката и мъката си. Просто число, мислех си. Положително цяло число, което не се дели. А по-нататък? Какво друго можеше да се каже за простите числа? А за целите числа?

Вървах по коридорите към стаята си, нямах търпение да грабна сака, да се срещна с баща ми и да потеглим към къщи. Това беше единственото, което ме крепеше, очакването на завръщането. Тротоари, улици, зелено, червено, броени секунди да стигнеш отсреща жив.

Но сега трябваше да спра, да спра и да гледам, тъй като от тавана започна да се спуска екран и поредица от образи изпълни коридора по цялата му ширина.

Тичащи хора, тълпи тичащи мъже и жени, притиснати един в друг, отчаяни, десетки, после стотици с работни панталони, тениски, суитшърти, рамо до рамо, блъскат се, гледат право напред, а камерата е разположена над тях, снима под ъгъл, статично, без прекъсвания, без монтаж. Отстъпих неволно. Няма звук, но почти чуваш запъхтяното дишане и тропота на стъпките. Повърхността, върху която тичат, не се вижда под скупчените им тела. Мярвам маратонки, боти, сандали, два боси женски крака, кецове с развяващи се връзки.

Продължават да прииждат, бягат от някакво ужасяващо зрелище или връхлитаща заплаха. Гледам внимателно и се опитвам да вникна в дейността на екрана, в нейното еднообразие, подреденост и непроменящото се темпо въпреки надвисналата заплаха. Започвам да подозирам, че гледам една и съща бягаща група хора, заснета отново и отново, двайсетина бегачи, които изглеждат няколкостотин при майсторския монтаж.

Ето ги, идват, с отворени усти, размахващи ръце, с ленти на челата, очила, войнишки кепета, не се вижда забавяне, и тогава ми хрумва друго. Възможно ли е това да не е истински документален филм с подобрени кадри, а нещо съвсем различно? Дигитално сътворена измислица, всеки фрагмент — манипулиран и увеличен, всичко нагласено, монтирано, обработено. Защо не се бях сетил за това досега при предишните екрани с мусонните дъждове и торнадото? Това бяха визуални художествени съчинения, горските пожари и горящите монаси, дигитални единици, дигитален код, всичко бе създадено от компютър, нямаше нищо истинско.

Гледах, докато образите избледняха и екранът започна да се вдига; бях изминал съвсем кратко разстояние по коридора, когато се чу

шум, трудно разпознаваем и бързо усиливащ се. Направих още няколко крачки и се принудих да спра, защото шумът вече бе оглушителен, и тогава те нахлуха иззад ъгъла и се понесоха към мен, тичащите мъже и жени, образите, изскочили от екрана. Втурнах се към единственото, което можеше да ми предложи някаква закрила, най-близката стена, и прилепих гръб към нея с разперени ръце. Бяха по десетина в редица и профучаваха край мен с облепени очи. Виждах потта и усещах острата им миризма. Те продължаваха да прииждат, взирайки се право напред.

Успокой се. Вгледай се. Разсъждавай трезво.

Някакъв местен ритуал, религиозен обред, неизвестна традиция, спазвана в продължение на стотици години? Нямах повече време за теории. Бегачите се приближаваха и отминаваха, вглеждах се в лицата и в телата, видях мъжа с развяващи се връзки на кецовете, опитах се да зърна босата жена. Колко бяха, кои бяха, защо са ги снимали, още ли ги снимат? Гледах как идват и си отиват и накрая, в изтъняващите редици най-отзад зърнах двама високи русокоси мъже и се наведох напред да ги видя по-добре, докато претичваха рамо до рамо. Това бяха близнаците Стенмарк, със сигурност бяха те, Ларс и Нилс или пък Ян и Свен.

Те ме атакуваха отвсякъде, надхитряха ме през няколкото ми дни на тази странна субпланета. Какво друго беше това освен нагледен урок по озадачаване?

Това беше тяхната игра и двамата бяха потни, запъхтени участници в нея. Близнаците Стенмарк и тяхната шайка. Гледах ги как прелитат край мен и продължават по дългия коридор. Бягащите се скриха, но аз останах на мястото си, залепен за стената. Изненадан ли бях, че съм единственият свидетел на това, което току-що бях видял?

Празен коридор.

Истината е, че не очаквах да срещна някого. Изобщо не ми беше минавало през ума, че по коридорите може да обикалят други хора. В досегашния ми опит, с няколко кратки изключения, рядко имаше други. Отдръпнах се от стената. Главата ми бучеше, а коридорът сякаш се люлееше от заглъхващия тропот на бягащите.

Докато вървах към стаята си, осъзнах, че накуцвам.

---

[1] Слънце и сянка (исп.). — Б.пр. ↑

АРТИС МАРТИНО

Но дали съм тази, която бях?

Мисля, че съм някой. Тук има някой и усещам, че той е в мен, с мен.

И все пак къде е това „тук“, откога съм тук и аз ли съм единственото, което е тук?

Тя знае тези думи. Знае всички думи, но не и как да излезе от тях и да се превърне в някой, в личността, знаеща думите.

Време. Усещам го навсякъде в мен. Но не знам какво представлява.

Единственото време, което познавам, е това, което усещам. Всичко е сега. Не знам обаче какво означава.

Чувам думи, думите ми говорят, повтарят се непрестанно. Едни и същи думи през цялото време, заглъхват, пак отекват.

Но дали съм тази, която бях?

Тя се опитва да разбере какво е станало с нея, къде се намира и какво означава да е тази, която е.

Какво чакам?

Дали съм само тук и сега? Какво се е случило с мен?

Тя е едновременно първо и трето лице.

Единственото „тук“ е това, в което се намирам. Но къде е то? И защо само тук и никъде другаде?

Това, което не знам, е тук с мен, само че как да го позная.

Дали съм някой, или просто думите ме карат да се мисля за някой?

Защо не мога да науча повече? Защо само това и нищо друго? Може би трябва да почакам.

Тя може да назове какво усеща и в същото време е лицето, стоящо извън усещането.

Нищо друго ли няма освен думите? Аз само думи ли съм?

Струва ми се, че думите искат да ми кажат разни неща, но аз не знам как да слушам.

Слушам това, което чувам.

Чувам само това, което съм. Състоя се от думи.

Така ли ще бъде оттук нататък?

Къде съм? Какво е това място? Знам какво е усещането да си някъде, но не знам къде е това някъде.

Това, което разбирам, идва ей така, от нищото. Не знам какво разбирам, докато не го изрека.

Опитвам се да стана някой.

Лъкатушенето, блуждаенето на ума.

Почти знам някои неща. Мисля си, че ще ги разбере напълно, но не се получава.

Усещам нещо извън мен, което е мое.

Къде е тялото ми? Знам ли какво е това? Знам само думата и тя дойде ей така, от нищото.

Знам, че съм вътре в нещо. Аз съм някой вътре в това, в което съм.

Това тялото ми ли е?

То ли ме прави това, което знам и което съм?

Не мога да позная, нито да усетя къде съм.

Ще се помъча да почакам.

Всичко, което не знам, е тук с мен, само че как да го позная?

Някой ли съм, или просто самите думи ме карат да се мисля за някой?

Защо не мога да узная повече? Защо само това и нищо друго? Може би трябва да почакам.

Тя живее в строгите ограничения на Аз-а.

Нищо друго ли няма освен думите? Аз само думи ли съм?

Някога ще спра ли да мисля? Трябва да знам повече, но също така трябва и да престана да мисля.

Опитвам се да позная себе си.

Но дали съм тази, която бях, и знам ли какво означава това?

Тя е първо и трето лице, без да може да ги събере в едно.

Трябва да накарам този глас да замлъкне.

Но какво ще стане след това? И откога съм тук? И дали това е цялото време или най-малкото съществуващо време?

Тепърва ли ще настъпи цялото време?

Не мога ли да престана да бъда, която съм, и да стана никой?

*Тя е утайката, това, което е останало от личността.
Слушам това, което чувам. Чувам само това, което съм.
Усещам времето. Аз съм само време. Но не знам какво означава
това.*

*Аз съм само това, което е тук и сега.
От колко време съм тук? Къде е това тук?
Струва ми се, че мога да видя онова, което изричам.
Но дали съм тази, която бях? И какво означава това? Дали някой
ми е направил нещо?*

*Дали това не е кошмарът на толкова тесен Аз, че тя да остане
завинаги пристегната в него?*

Опитвам се да узная коя съм.

Но аз съм само това, което изричам, а то е почти нищо.

*Тя не може да се види, да си даде име, да определи колко време е
минало, откакто е започнала да мисли това, което мисли.*

Мисля, че съм някой. Но само изричам думи.

Думите никога не секват.

*Минути, часове, дни и години. А може би всичко, което знае, се
побира в една траеща вечно секунда.*

Всичко това е толкова малко. Струва ми се, че аз едва ли съм тук.

Само когато изричам нещо, знам, че съм тук.

Трябва ли да чакам?

Тук и сега. Ето това съм, само това.

*Тя се опитва да види думите. Не буквите в думите, а самите
думи.*

*Какво означава „докосвам“? Почти мога да докосна това, което е
тук с мен.*

Това тялото ми ли е?

Мисля, че съм някой. Какво означава да съм тази, която съм?

*Всички Аз-ове, които една личност притежава. Останал ѝ е
само глас, немощен глас.*

Опитвам се да зърна думите. Винаги едни и същи думи.

Думите се носят край нея.

Дали съм само думи? Знам, че има и нещо друго.

*Нужно ли ѝ е трето лице? Може да живее долу в плитчините
си. Да отправя въпросите единствено към себе си.*

Дали съм тази, която бях?

И отново, и отново този въпрос. Очите затворени. Женско тяло в капсула.

ВТОРА ЧАСТ
ВЪВ ВРЕМЕТО НА КОНСТАНТИНОВКА

1

Кабинетът принадлежеше на мъж на име Силвърстоун. Преди беше на баща ми и на стената все още висяха две от неговите картини, и двете изобразяващи мрак, прорязан от прашни слънчеви лъчи. Трябваше да полагам усилия, за да гледам към седналия зад полираното бюро Силвърстоун, чието резюме на световните дела едва не ме приспа. Скачаше от Унгария на Южна Африка, от форинта на ранда.

Рос му се беше обадил по телефона и сега, докато седях тук, се мъчех да доловя онова разграничение, онова дистанциране, което винаги усещах, докато бях в някой офис: човекът насреща ми е с работа, със задължения — не просто на служба, а с позиция, роля, титла.

Тази длъжност щеше да ме превърне в Сина. Щеше да се разчуе за интервюто и всички тук щяха да ме възприемат по този начин. Тя не беше безусловен подарък. Трябваше да си заслужи мястото, но името на баща ми щеше да витае при всяка моя стъпка, при всяка моя дума.

Само че аз вече знаех, че ще откажа предложението, каквото и да е то, каквито и да са длъжността и ролята.

Силвърстоун беше широкоплещест и почти напълно плешив, а ръцете му бяха активни участници в монолога, който той произнасяше, и аз се улових, че имитирам жестовете му в съкратена форма, един вид заместител на кимането и измърморването на микродецибели съгласие. Все едно бяхме преподавател и ученик, упражняващи някакъв жестомимичен език.

Форинтът получи размахан пръст, рандът заслужи юмрук.

Двете картини бяха единствените призрачни останки от бащиното ми присъствие тук. Замислих се за последното ми идване в кабинета, късно вечерта, Рос стоеше до прозореца със слънчеви очила. Това беше, преди да замине със съпругата си и преди да се върне у дома със сина си, а оттогава, поне за мен, времето като цяло се влачеше безцелно и разплуто вече две години.

Силвърстоун навлезе в детайлите — щял съм да бъда част от група, занимаваща се с инфраструктурата на водата. За пръв път чувах този термин. Той заговори за „аквастрес“ и „акваконфликт“. Спомена за карти на водния риск, които ориентирали инвеститорите. Имало графики, които ясно показвали пресечната точка между капитала и акватехнологиите.

Картините на стената не бяха акварели, но аз реших да не го изтъквам. Не беше нужно да показвам колко съм плиткоумен.

Щял да обсъди въпроса с баща ми и някакви други хора и след това да ми направи конкретно предложение. Аз щях да почакам няколко дни, в които да си напомням, че спешно трябва да започна работа, и след това щях да отхвърля предложението, великодушно, без обяснения.

Слушах го и от време на време се обаждах. Подхвърлях дълбокомислени забележки. Звучаха дълбокомислено дори и на мен самия. Но какво изобщо правех тук? Чувствах се длъжен да лъжа, поне за малко, триизмерно, с жестове? Противопоставях се на неотслабващия подтик да се поддам на натиска на действителността? Едно знаех със сигурност. Щях да постъпя така, защото това ме правеше по-интересен. Налудничаво ли звучи? Показваше ми кой съм по начин, който не се опитвах да разбера.

Рос не беше фактор в съображенията ми. Двамата бяхме твърдо решени да не стигаме до преднамерено огорчение и колебанията ми не бяха насочени срещу него. Сигурно щеше да му олекне, че съм отхвърлил предложението.

През цялото време се виждах как седя и слушам леещите се обяснения на Силвърстоун. Кой беше по-абсурден, той или аз?

Довечера щях да го опиша на Ема, да повтора думите му. Правех го доста добре, понякога цитирах дословно, нямах търпение да дойде късната вечеря в скромен ресторант на обточена с дървета уличка между бучащия автомобилен поток по булевардите, настроението ни под приятното въздействие на инфраструктурата на водата.

След като се върнахме от Конвергенцията, заявих на Рос, че вече сме обратно в историята. Дните си имат име и число, определена последователност, и има съвкупност от минали събития, скорошни и

отдавнашни, от които може да се опитваме да извлечем някакъв смисъл. Въпреки големия брой отклонения от обичайния ред някои неща все пак са предсказуеми. Асансьорите се движат нагоре и надолу, не настрани. Виждаме хората, които поднасят храната ни в обществените заведения. Вървим по тротоари и заставаме на ъгъла, за да хванем такси. Такситата са жълти, пожарните са червени, повечето велосипеди са сини. Аз мога да се върна към моите устройства, към преноса на данни, миг след миг, във вцепения унес на интернет.

Оказа се, че баща ми не се интересува нито от историята, нито от технологията, нито от хващането на таксита. Той остави косата си да расте на воля и ходеше пеша почти навсякъде, където искаше да отиде, което беше в общи линии никъде. Движеше се бавно и леко приведен и когато заговорех за упражнения, диета и отговорност към самия себе си, и двамата си давахме сметка, че това е само поменик от кухи фрази.

Понякога ръцете му се разтреперваха. Баща ми ги поглеждаше, а аз се вирах в лицето му и виждах единствено сухо безразличие. Веднъж хванах дланите му, за да спра треперенето им, и той само затвори очи.

Щях да получа предложение за работа. И щях да откажа.

В къщата си в града Рос слиза по стълбите и сяда в стаята с монохромните картини. Това означава, че е дошъл краят на гостуването ми, но понякога аз тръгвам след него и се спирам за малко на прага, гледам го как се вира в нещо, което не е в стаята. Спомня си или пък си представя, не съм сигурен, че усеща присъствието ми, но знам, че умът му се отправя обратно към мъртвите земи, където телата са складирани и чакат.

Седях в такси с Ема и сина ѝ Стах, и трите тела натъпкани на задната седалка. В един момент момчето погледна табелката на шофьора на таблото и го заговори на някакъв непознат език.

Размених тихо няколко думи с Ема и тя обясни, че Стах учел пуцу самостоятелно в свободното си време. Афганистански, добави тя, за да ме просвети.

Аз измърморих нещо за урду, автоматично, в самозащита, това беше единственото, което ми дойде на ума.

Бяхме притиснати един в друг и тя преиграваше с шушукането, нарочно говореше, без да мърда устни, за да произведе комичен ефект; каза, че Стах обикалял в кръг из стаята си, повтаряйки изрази на пуцу, изговаряни от закаченото на колана му устройство.

Той седеше точно зад шофьора и говореше на плексигласовата преграда, без да обръща внимание на шума от движението и уличния ремонт. Стах беше на четиринайсет, роден в чужбина, наклонена кула, един и деветдесет и продължаваше да расте. Гласът му беше настойчив и напрегнат. Шофьорът като че ли изобщо не беше изненадан от факта, че приказва на родния си език с бяло момче. Това беше Ню Йорк. Всеки жив генотип влизаше в колата му в някакъв момент на деня или нощта. И ако това беше преувеличение, то също беше характерно за Ню Йорк.

На малкото екранче пред нас двама души сковано обсъждаха движението по мостовете и през тунелите.

Ема попита кога започвам новата работа. След две седмици. Коя компания, кой отдел, в коя част на града? Повторих няколкото неща, които преди това бях казал на себе си.

- Костюм и вратовръзка.
- Да.
- Обръснат, лъснати обувки.
- Да.
- Очакваш го с нетърпение.
- Да.

- И това ще те преобрази ли?
- Ще ми напомни що за човек съм.
- Дълбоко в себе си — рече тя.
- Доколкото там има някаква дълбочина.

Шофьорът се престрои в автобусната лента, временно спечели по-предна позиция, преимущество, надмощие, говореше и ръкомахаше назад към момчето, три светофара пред нас светеха зелено — пуцу, урду, афганистански — и аз подхвърлих на Ема, че се возим в такси, чийто шофьор нарушава правилника и навлиза в автобусната лента, и кара като луд с една ръка на волана, като в същото време хвърля погледи назад през рамо и разговаря с пътника си на някакъв странен език. Какво означава това?

— Какво искаш да кажеш — че той кара по този начин само когато говори на този език ли?

— Означава, че това е един обикновен ден.

Тя огледа знаците под екрана и опря пръст в квадратчето за изключване. Телевизорчето продължи да работи. Бяхме се върнали в основната колона, пълзахме бавно по „Бродуей“ и аз най-неочаквано заявих на Ема, че искам да престана да използвам кредитната си карта. Искам да плащам в брой, да водя живот, в който е възможно да плащаш в брой при всякакви обстоятелства. Да водя живот, повторих, разучавайки израза. След това се приведох към телевизорчето и натиснах квадратчето за изключване. То продължи да работи. Слушахме как Стах разпалено обяснява нещо на шофьора, доколкото му позволяваха познанията по пуцу. Ема се взираше напрегнато в образа на екрана. Очаквах, че ще натисне квадратчето за изключване.

Тя и бившият ѝ съпруг, чието име никога не изговаряше, бяха намерили момчето в дом за изоставени деца в Украйна. Било на пет-шест години и те решили да рискуват, уредили нещата и се върнали с него в Денвър, който Стах впоследствие редуваше с Ню Йорк след развода на родителите си и преместването на Ема на изток.

Това бяха само най-едрите щрихи, разбира се, и Ема постепенно запълваше картината пред мен в продължение на седмици и дори когато гласът ѝ натекеше от тъга, аз потъвах в друг тип усещане — че съм си у дома, в най-непосредственото, докосването, откъслечните думи, сините чаршафи, името на Ема като детинско бърборене в два през нощта.

Тук-там се обаждаха клаксони, Стах продължаваше да си приказва с шофьора през затворената преграда. Говореше, провикваше се, слушаше, замисляше се за правилната дума или израз. Аз говорех на Ема за пари, моите пари. За смаляващите се числа, дребните несъответствия, които изскачат на изплютите от банкомата разписки. Прибирам се вкъщи, поглеждам извлечението, правя простите сметки и излиза разлика от един долар и двайсет цента.

— Банкова грешка, не твоя.

— Може би дори не е банкова грешка, а нещо в самата структура. Отвъд компютрите, мрежите, цифровите алгоритми и службите за сигурност. Коренът, първоизточникът, където всичко се напасва или разпада, не се шегувам. Три долара и шейсет и седем цента.

Движението беше спряло напълно, натиснах копчето за отваряне на прозореца и се вслушах в пронизителния рев на клаксоните. Бяхме приклучени насред собствената си обесивна врява.

— Имам предвид дребните неща, които ни определят.

Затворих прозореца и се замислих какво още мога да кажа. От екранчето до коленете на Ема продължаваха да долитат тихи звуци от новините и прогнозата за времето.

— Забравените часове, прекарани на летищата. Да стигнеш до там, да чакаш, да стоиш бос на опашката. Помисли си. Събуваме обувките и сваляме всичко метално, после влизаме в кабинката и вдигаме ръце да ни сканират, облъчват ни с радиация и ни свеждат до едно голо тяло на някакъв екран някъде и колко абсолютно безпомощни сме след това, докато чакаме на пистата, препасани с колан, нашият самолет е осемнайсети поред, и всичко е съвсем нормално, обичайно, забравяме го веднага. Ето това е.

— Кое? — попита тя.

— Кое. Всичко. Това, което забравяме и което ни казва кои сме.

— Това философска позиция ли е?

— Задръстванията са философска позиция. Искам да взема ръката ти и да я пъхна между краката си. Ето това е философска позиция.

Стах се дръпна от преградата. Седеше с изправен гръб, не мърдаше, вираше се в неясното пространство.

Чакахме.

— Той. Шофьорът. Бил е талибан.

Изрече го спокойно, зяпайки все така разсеяно напред. Замислихме се над думите му, аз и Ема, и накрая тя се обади:

— Вярно ли е?

— Така каза, чух го. Талибан. Участвал е в престрелки, сблъсъци, всякакви операции.

— За какво друго говорихте?

— За семейството му, за моето семейство.

Това не й хареса. Безгрижният тон, който бяхме възприели, отстъпи място на мълчание. Мислех си в кое заведение може да отидем, след като оставим момчето, притиснати тела край бара, двойки на три-четири маси, разгорещени разговори, смеещи се жени. Талибан. Как става така, че накрая толкова много от тях се озовават тук, бягащите от терора и причиняващите го, и всички карат таксита.

Бяхме взели такси, тъй като Стах не понасяше метрото. Убийствения задух и вонята на перона. Стоенето и чакането. Претъпканите вагони, записаните гласове, обявяващи спирките, докосващите се тела. Дали той беше от новия човешки вид, отхвърлящ всичко онова, което трябва да приемаме в името на поразклатения обичаен ред?

Помълчахме известно време и аз натиснах квадратчето за изключване на телевизорчето, след това Ема го натисна, после пак аз. Врявата на клаксоните отслабна, но колоните не помръдваха и не след дълго шумотевницата се надигна отново, няколко превъртели шофьори подсецат останалите, след тях се включват и други и оглушителният звук се превръща в нещо самостоятелно, шум заради самия шум.

Задръстване, центърът, неделя, вцепенение.

Стах се обади:

— Ако затвориш очи, шумът става почти нормален звук. Не изчезва, но се превръща в нещо, което чуваш, защото си затворил очи. Превръща се в твоя звук.

— А като отвориш очи, какво? — попита майка му.

— Отново се превръща в шум.

Защо да осиновиш момче на тази възраст, пет-шестгодишно дете, което виждаш за пръв път в град, за който не си и чувал, на километри от столицата, в страна, която също е била осиновявана, прехвърляна от господар на господар през вековете? Ема беше споменала, че съпругът

й има украински корени, но аз бях сигурен, че тя го е решила заради нещо в лицето на момчето, в очите му, потребност, молба. Врълхлетяло я е състрадание и я е сломило. Видяла е лишен от надежда живот и просто е трябвало да го спаси, да му придаде смисъл. Ала също така е имало, няма как да е нямало, някаква импулсивност, приемане на залог от плът и кръв, хайде да го направим, и категорично отхвърляне на всички възможни лоши последици. А и въпросът дали това непознато човече може да донесе със себе си в дома им трайния късмет, който да спаси брака им.

Ема каза, че Стах броял гълъбите на отсрещния покрив и винаги съобщавал броя им. Седемнайсет, дващсет и три... ех, сега са само дванащсет.

И тогава я забелязах на тротоара, не просеща бездомница с подпухнало лице и табелка, а жена в поза за медитация, изпънато тяло, дълга пола и широка блуза, ръцете извити над главата, пръстите почти се докосват. Очите й бяха затворени и тя стоеше застинала, някак си естествено, а до нея беше застанало момченце. Бях я виждал тук-там из града и преди, освен ако не са били други жени, ръцете отпуснати или кръстосани на гърдите, очите винаги затворени, а сега и момченце, за пръв път, с изгладен панталон, бяла риза, синя вратовръзка, стои малко притеснено, досега не се бях питал каква е каузата и защо няма табелка, брошури и листовки, само жената, застиналостта, неподвижна точка в тълпата. Наблюдавах я и знаех, че не бих могъл да си измисля и едничък детайл от живота, трептящ зад тези очи.

Потокът от коли запълзя, Стах отново говореше с шофьора, залепил лице за плексигласа.

— Понякога му казвам да млъкне и да си яде спанака — каза тя. — Трябваше му доста време, за да схване, че се шегувам.

Той идваше от време на време за почивните дни и за две седмици през ваканцията. Това беше всичко. Ема не ми беше казала защо са се разделили със съпруга си и по някаква причина аз не задавах този въпрос. За да проявя уважение към нейната съдържаност навярно, а може би защото бяхме две сходни личности, решени да не припарват до миналото, да се противопоставят на подтика да си избълват историите. Не бяхме женени, не живеехме заедно, но бяхме здраво преплетени, част един от друг. Така поне си го представях. Интуитивна връзка, реципрочна дроб, число, съотнасящо се с друго така, че при

умножаването им, било то през деня или през нощта, резултатът винаги е едно.

— Той няма чувство за хумор и това е интересно, тъй като баща му твърдеше същото за мен.

Ема беше възпитателка в училище за деца с проблеми в ученето и развитието. Ема Бреслоу. Обичах да изговарям името ѝ. Обичах да си мисля, че щях да се досетя за него или да си го измисля, ако тя не ми го беше казала на сватбата на общи приятели в конферма в Кънектикът, където се запознахме. Дали това щеше да се превърне в носталгична тема, към която да се връщаме в бъдеще? Междуселски пътища, ливади, младоженецът и младоженката с ботуши за езда. Идеята за бъдещето беше твърде необятна и неопределена, за да я изследваме.

Небостъргачите се бяха извисили край нас и шофьорът насочи вниманието си към шофирането, като остави Стах да упражнява познанията си по пуцу. Две млади жени пресякоха на светофара, главите им бяха обръснати, мъжът и жената на екрана говореха унесено за нови рекордни стойности при топенето на ледената шапка в Арктика и ние зачакахме някакъв репортаж, аматорски снимки или от телевизионен хеликоптер, но те смениха темата и аз натиснах квадратчето за изключване, но говорителите не изчезнаха, Ема също го натисна, после пак аз, спокойно, и накрая се примирихме с убийствено унасящата картина и звук.

Ема се обади:

— Постоянно говори за времето. Не само какво е било времето днес, а за общото явление, сведено до някои места. Защо във Финикс винаги е по-топло от Тусон, след като Тусон е по на юг? И не ми дава отговора. Аз няма откъде да го знам, той го знае, но няма никакво намерение да го сподели. Обича да посочва температурата. Числата му говорят нещо. В Тусон сто и три градуса по Фаренхайт. Винаги уточнява дали градусите са по Фаренхайт или по Целзий. Изговаря с наслада и двете имена. Във Финикс е сто и седем градуса по Фаренхайт. Багдад. Как е днес в Багдад?

— Интересува се от климата.

— Интересува се от числата. Високи, средни, ниски стойности. Имена и числа. Шанхай, ще каже например. Нула цяло нула един инч валеж. Мумбай. Харесва му да изговаря името Мумбай. Мумбай.

Деветдесет и два градуса по Фаренхайт вчера. След това ги обръща в градуси по Целзий. После проверява в телефона си. Дава днешната температура. След това дава утрешната. Риад. Ужасно е разочарован, ако Риад изгуби от някой друг град. Чувства се излъган.

— Преувеличаваш.

— Багдад, казва той. Сто и тринайсет градуса по Фаренхайт. Риад. Сто и девет градуса по Фаренхайт. Кара ме да се чувствам, все едно ме няма. Ръстът му, самото му присъствие смаляват апартамента, той не се свърта на едно място, обикаля и не млъква, рецитира по памет, а и настояванията му, ултиматумите, кънтящият глас, с който ги поставя. Съвсем малко преувеличавам.

Таксито си проправяше път през задръстените улици в центъра, а Стах с нищо не показваше, че е чул думите на майка си. Сега той говореше на английски, опитваше се да насочва шофьора в лабиринта от еднопосочни и задънени улици.

— Не го познавам, не познавам приятелите му, дори родителите му не познавам.

— Той няма родители. Имал е биологична майка и биологичен баща — казвам аз.

— Мразя израза „биологична майка“. Звучи ми като от научнофантастичен роман. Той чете научна фантастика в убийствени количества. Ето това поне го знам.

— Кога заминава?

— Утре.

— И ти как ще се чувстваш, когато го няма?

— Ще ми е мъчно за него. От мига, в който излезе от апартамента.

Оставих думите ѝ да увиснат във въздуха.

— В такъв случай защо не настояваш да прекарвате повече време заедно?

— Няма да го понеса — отвърна тя. — А и той също.

Таксито спря на една почти празна улица, близо до фондовата борса, Стах провря тялото си през вратата и размърда пръсти в шеговито сбогуване. Гледахме го как влиза в голяма сграда, където в някоя прашна, вмирисана зала през следващите два часа щеше да усвоява принципите на жиу-жицу, метод на изкусна самоотбрана, предшестваш сегашното джудо.

Шофьорът плъзна прозорчето в средата на преградата и Ема му плати. Повървахме малко, просто обикаляхме, по улиците нямаше жива душа, от отворен противопожарен кран се стичаше струя ръждива вода.

— Той си измисли историята за талибаните — каза по едно време Ема.

За мен това беше нова идея, която изискваше осмисляне.

— Откъде знаеш?

— От време на време си съчинява, преувеличава, раздува някоя история и я докарва до крайност, сякаш за да изпробва доверчивостта на човека отсреща. Това с талибаните определено беше измислица.

— Веднага си го усетила.

— Не просто го усетих. Сигурна бях — отвърна тя.

— Аз се хванах.

— Не знам защо го прави. Може би изобщо няма причина. По-скоро е като някакъв постоянно течащ експеримент. Изпробва себе си и мен, и теб, и всички останали. Или просто му идва отвътре. Хрумне му нещо и веднага го изрича. Въобразеното става действително. Всъщност не е чак толкова странно. Само че понякога ми идва да го фрасна с тигана.

— А жиу-жицето?

— То е действително, ходи сериозно. Веднъж ми позволи да гледам тренировката. Тялото му е склонно да следва строги правила, стига той да уважава традицията. Традицията е самурайският двубой. Феодални воители.

— На четиринайсет е, нали?

— На четиринайсет.

— На четиринайсет е последното изригване.

— И при теб ли е било така?

— Аз все още го чакам.

Потънахме в дълго мълчание, навлизахме навътре, стъпка по стъпка, заръмелият дъжд не изкопчи нито дума от нас, не ни пришпори да търсим укрытие. Стигнахме до антитерористичните прегради на Брод Стрийт, където екскурзовод обясняваше на група туристи с чадъри за белезите по стената от поставена от анархисти бомба преди сто години. Вървахме по празни улици, общата ни крачка напомняше на сърдечен ритъм и не след дълго това се превърна в игра, безмълвно

предизвикателство, ритъмът се учести. Слънцето се върна секунди преди дъждът да спре, минахме покрай изоставена количка за дюнери и видяхме скейтбордист да профучава на ъгъла, мярна се и изчезна, приближихме се към забулена с фередже жена, бяла жена, бяла блуза, изцапана синя пола, говореше си сама и пристъпваше напред-назад боса, пет стъпки на изток, пет стъпки на запад, покрай препречения от скеле тротоар. След това Музеят на парите, Музеят на полицията, старите каменни сгради на Пайн Стрийт и отново ускорихме крачка, тук нямаше коли, нито хора, само железни колчета, разкривени ограждения, поставени край уличното платно. Знаех, че Ема ще ме бие, ще запази равномерното темпо, тя беше целеустремена дори когато излизаше да пусне картичка в пощенската кутия на ъгъла. Някакъв необичаен звук ни накара да спрем и да се заслушаме, тонът, височината, неспирно, ниско, глухо бучене, недоловимо, докато не го чуеш, а след това е навсякъде, при всяка крачка, идва от празните сгради от двете страни на улицата. Стояхме пред заключените врати на Дойче Банк и се вслушвахме в системите вътре, мрежите от взаимодействащи си елементи. Хванах я за ръката и я дръпнах към входа на някакъв магазин, чиято витрина беше скрита под спуснатата щора, и там се вкопчихме един в друг, натискахме се и за малко да се изчукаме.

След това се спогледахме, все така безмълвно, един от онези погледи, които казват: „Ти пък кой си, по дяволите?“. Това беше нейният поглед. Женски поглед. Какво правя тук и с кого, откъде се взе тоя глупак? Все още бяхме в началото и дори и връзката ни да издържеше, пак щеше да прилича на началото. Не ни трябваше да разкриваме нищо повече един за друг и това не бе хладна пресметливост, както сигурно изглежда. Просто бяхме такива, така говорехме, така чувствахме нещата. Продължихме разходката си, вече по-спокойно, видяхме гол до кръста старец по долнище на пижама с навити крачоли, който се припичаше на влажен шезлонг, изнесен върху противопожарното стълбище. Това беше всичко. Разбирахме, че чертите на споделеното чувство, неговите шарки, щампата, ще останат отпечатани както в първите дни и нощи.

Върнахме се бавно на улицата, от която бяхме тръгнали, и аз си дадох сметка, че крачим в едно особено настроение, настроението на Ема, притихналост, повлияна от предстоящата поява на сина й.

Стигнахме до сградата и когато той излезе от нея, носеше екипа си, пристегнат на вързоп, който щеше да отнесе със себе си в Денвър. Поехме на север и на запад и аз си представих, че мъжът зад волана на таксито, което ще хванем, ще е с украинско име и акцент и с радост ще поговори на украински със Стах, ще му даде още една възможност да превърне оскъдния живот на един непознат в разточителна измислица.

Постоянно проверявам печката, след като изключа котлоните. Вечер проверявам дали съм заключил вратата и се връщам към предишното си занимание, но после пак се промъквам в коридора, оглеждам ключалката, натискам дръжката да се уверя, че е заключено, да потвърдя истинността, преди да си легна. Кога започна това? На улицата проверявам портфейла, след това ключовете. Портфейлът в задния ляв джоб, ключовете в предния десен. Опипвам и потупвам от външната страна, понякога пъхвам палец в джоба да докосна портфейла. За ключовете не го правя. Достатъчно е да ги напипам отвън, да стисна връзката през плата на панталона, подплатата на джоба и носната кърпа. Не виждам смисъл да увивам ключовете в кърпата. Те са под нея. Казвам си, че тази подредба не е толкова нехигиенична, колкото ако ключовете са увити в нея, в случай че реша да си издухам носа.

Посетих Рос в стаята му с монохромните картини, където той седеше и размишляваше, а аз седях и чаках. Беше ме помолил да се отбия, искал да ми предложи нещо. Хрумна ми, че това е неговият карцер, официалната галерия на всичките му свято пазени спомени. Той затвори очи, отпусна глава и след това, сякаш в предварително зададена последователност, загледа как ръката му започна да трепери.

След като треперенето престана, Рос се обърна към мен.

— Вчера, след като си измих очите, се погледнах в огледалото и се разглеждах дълго и внимателно. И се обърках, защото в огледалото лявото е дясно, а дясното е ляво. Този път обаче не беше така. Това, което трябваше да е неистинското ми дясно ухо, беше истинското дясно ухо.

— Така ни изглежда.

— И така беше.

— Сигурно има някаква такава дисциплина, физика на илюзиите, да речем.

— Има, но се нарича по друг начин.

— Това е било вчера. А днес? — попитах аз.

Той нямаше отговор. После каза:

— По едно време имахме котка. Май не знаеш за нея. Тя идваше тук и се свиваше на килима, Артис казваше, че котката внася в стаята покой и изящество. Котката стана неделима от картините, част от изкуството. Когато тя беше тук, говорехме по-тихо и се стараехме да не правим резки и ненужни движения. Това би било предателство спрямо котката. Съвсем сериозно го вярвахме, струва ми се. Ще е предателство спрямо котката, каза Артис с онази своя усмивка на героиня от стар английски филм. Ще е предателство спрямо котката.

Брадата се изливаше от лицето му, по-волна и по-бяла от архитектурните макети на античността. Той прекарваше голяма част от времето си в тази стая, остарявайки. Мисля, че идваше тук да остарее. Каза ми, че е решил да дари част от колекцията си на музеи и да раздаде на приятели няколко по-малки картини. Затова ме беше помолил да дойда. Знаеше, че харесвам картините тук, картини в различни убити цветове, и петте масло върху платно. А самата оскъдно обзаведена стая внушаваше усещане за устрем и цел и човек можеше да се притесни, че ще я оскверни с присъствието си. Аз обаче не бях толкова чувствителен.

Заговорихме за картините. Рос беше усвоил терминологията за разлика от мен, но се оказа, че възприятието ни не е толкова различно. Светлина, хармоничност, цвят, точност на рисунъка. Искаше да ми подари една картина. Която си избереш, може и повече от една, каза той, и трябва да обсъдим въпроса къде искаш да живееш после.

Оставих последните му думи да отлежат. Предположението му, че може да пожелае да живее тук в някакъв неясен момент в бъдещето, ме изненада. Рос обсъждаше тази възможност чисто практично, като семеен въпрос, но не заради паричната стойност на къщата. В гласа му долових колеблива нотка, намек за невинно любопитство. Сякаш ме питаше кой съм.

Той се беше привел към мен, аз седях облегат назад.

Отговорих, че не знам как да живее тук. Къщата беше красива, с каменни зидове и резбована дъбова предна врата, облицованите с ламперия стаи бяха обзаведени с тежки мебели. Думите ми не бяха продиктувани единствено от търсене на ефект. Тук щях да бъда турист,

обвързан с временен договор. Артис го беше довела в тази къща от луксозния му мезонет със слънчеви зимни градини и спираци дъха гледки към ядрени залежи. Това бяха нещата, които отговаряха на огромното му его в онези ранни години. Имаш две величествени тераси, беше му казала тя, с една повече от папата. Тук бяха някои картини от колекцията му, всичките му книги, всичко, което беше успял да научи, да заобича и да придобие.

Знаех как да живея там, където живеех, в стара сграда в Горен Манхатън с малък потискащ вътрешен двор, винаги в сянка, с позападнало фойе, перално помещение, нуждаещо се от застраховка срещу наводнения, в апартамент с обикновено обзавеждане, високи тавани, тихи съседи, поздравяваш позната физиономия в асансьора, стоиш с Ема на нагрятия насмолен покрив и гледаш как над реката се задава буря.

Ето това му казах. Само че не беше ли малко по-сложно? В думите ми се спотайваше и жегваща обида, изровено от миналото грубо отхвърляне. Толкова много пластове, толкова много преплетени, виещи се нишки, неделими от обстоятелствата, които споделяхме.

Казах му, че съм трогнат, и предложих и двамата да си помислим още малко. Само че не бях трогнат и не очаквах да размисля. Казах му, че стаята е невероятна и без котката. Но не му казах, че в апартамента ми има няколко снимки на Маделин. Като ученичка, млада жена, майка с поотраснал син. Как бих могъл да ги окача във враждебната обстановка на бащината ми къща?

Ема беше посещавала школа за танци преди години и в нея имаше нещо обтекаемо, в лицето и тялото, в походката, в крачката, дори в стегнатите ѝ изречения. Понякога си представях, че тя подлага и най-обикновените моменти на подробно планиране. Това бяха празните размисли на човек, чиито безсюжетни дни и нощи са довели до там, че светът е започнал да се свива около него.

Тя обаче ме предпазваше от пълното отчуждение. Ема беше моята любовница. Дори мисълта за това ми носеше утеха, самата дума *любовница*, красивото мелодично звучене, трептящото „ю“. Повтарях си я наум в захлас, представях си я някак женствена, чувствах се като

тийнейджър в очакване на деня, в който ще може да си каже, че има любовница.

Отидохме у тях, малък апартамент в сграда от началото на миналия век, намираща се в Ист Сайд, и Ема ми показа стаята на Стах, която само бях зървал мимоходом при предишните си идвания. Две скиорски щеки, изправени в ъгъла, походно легло с войнишко одеяло, на стената огромна карта на Съветския съюз. Картата привлече вниманието ми, търсех в необятната шир познати имена и другите, много повече, които не бях чувал. Това била неговата стена на паметта, каза Ема, величествена дъга на исторически сблъсък, простираща се от Румъния до Аляска. При всяко негово гостуване идвал момент, в който той просто стоял и гледал, сравнявал своя ярък спомен от изоставянето си с колективната памет за престъпленията на Сталин, за масовия глад, причинил смъртта на милиони украинци.

Обсъжда с баща си сегашните събития, каза тя. С мен не говори за тях. Путин, Путин, Путин, само това повтаря.

Заставах пред картата и започнах да изговарям на глас имената. Не знаех защо го правя. Архангелск и Семипалатинск, Свердловск.

Поезия ли беше това или история, или детинско криволичене в непознат терен? Представях си как Ема се присъединява към моя рецитал, облегната на мен, наблюдава на всяка сричка, Киренск и Свободни, след това си ни представих в стаята ѝ, събуваме се и се изтягаме в леглото, повтаряме имената лице в лице, градове, реки, републики, и при всяко име сваляме някоя дреха, самото ми за Горки, джинсите ѝ за Камчатка, бавно се спускаме към Харков, Саратов, Омск, Томск, и в този момент се почувствах глупаво, но продължих още малко, изговарях ги наум в поток от безсмислени звуци, имена като стенания, и огромната земна площ изтъкаваше загадка, в която да загърна нашата любовна нощ.

Само че ние бяхме в стаята на Стах, не в спалнята, бях спрял да изговарям имената и да си представям, но не бях готов да оставя картата. Толкова много неща за гледане, докосване, съвсем непознати, толкова много неща, за които си в неведение, там беше и Челябинск, където беше паднал метеорът, и Конвергенцията беше скрита някъде на картата на бившия СССР, притиснат между Китай, Иран, Афганистан и тъй нататък. Възможно ли беше наистина да съм бил

там, сред оставили дълбок отпечатък истории, а сега всичко това, десетилетията катаклизми, да е сведено до имена върху гладка карта.

Картата беше на Стах, не моя, и аз осъзнах, че майка му не стои до мен, а е излязла от стаята и се е върнала в тукашното време и пространство.

Градът изглежда сплескан, всичко е на нивото на улиците, строителните скелета, ремонтите, сирените. Взирам се в лицата на хората, надниквам мигновено, безмълвно в личността зад лицето, след това си напомням да вдигна поглед към солидната геометрия на високите сгради, линиите, ъглите, повърхностите. Превърнал съм се в изследовател на светофарите на пешеходните пътеки. Обичам да изскачам на платното, когато са останали три-четири червени секунди. Между мига, в който светва червено за пешеходците, и мига, в който светва зелено за колите, винаги има една допълнителна секунда, частичка от секунда. Това е моята граница на безопасност и аз се възползвам с радост от възможността, пресичам широкия булевард с решителна крачка или, понякога, с цивилизовано подтичване. Така се чувствам верен на системата, знам, че излишният риск е неизменна част от кода на градската патология.

Днес беше ден на отворените врати в училището на Ема и тя ме беше поканила да отида. Децата бяха с увреждания, простиращи се от говорни затруднения до сериозни емоционални проблеми. Срещах трудности при ученето, развитието на елементарно съзнание, разбирането, подреждането на думите в нормално изречение, трупането на опит, съсредоточаването, проявата на предпазливост, откриването на нови неща.

Стоях до стената в стая, пълна с момчета и момичета, седнали на дълга маса с книжки за оцветяване, игри и играчки. Родителите обикаляха наоколо, усмихваха се и разговаряха и имаше защо да се усмихват. Децата бяха бодри и оживени, пишеха приказки и рисуваха животни, поне тези, които можеха да го правят, и аз гледах и слушах, мъчех се да доловя живота, който течеше пред очите ми в тази

приповдигната суматоха от надвикващи се гласчета и извисяващи се над децата големи тела.

Дойде Ема, застана до мен и посочи едно момиченце, надвесено над пъзел. То не можело да събере смелост да направи и една крачка само, да прекоси от тук до там, нуждаело се от всяка окуражителна дума, която околните можели да предложат, и нерядко от окуражително побутване.

Има и добри дни, каза Ема и това беше изречението, което остана в мен. Всички тези заболявания си имали акроними, но тя не ги използвала. Онова момче в края на масата не можело да произведе нужните двигателни действия, за да изговори разбираеми за околните думи. Нищо не било наред. Фонемни, срички, мускулен тонус, дейността на езика, устните, челюстта, небцето. Акронимът на заболяването е ДГА, каза Ема, без да го поясни. На нея той ѝ звучал като симптом на самото заболяване.

След малко тя се върна при децата. Ясно си личеше авторитетът ѝ, самоувереността, личеше си дори и в ласките ѝ. Тя разговаряше, шепнеше, преместваше някоя пионка на дъска за игра или просто наблюдаваше някое дете, приказвайки си с родителите. Стаята беше изпълнена с радост и оживление, но аз имах чувството, че съм прикован на стената.

Опитвах се да си представя живота на детето, това или другото до него, което не разпознаваше формите и шарките или което не можеше да задържи вниманието си или да изпълни най-прости указания. Например момчето с картинния буквар, помъчих се да си го представя в края на деня, в училищния автобус, говори си с другите деца или зяпа през прозореца, какво вижда и как то се различава от онова, което виждат шофьорът и другите деца, на ъгъла на еди-коя си улица и еди-кой си булевард го чака майка му или баща му, или по-голям брат, сестра, детегледачка или икономка. Нищо от това не ме отведе до този живот.

И как да ме отведе? Нима би могло?

Имаше и други деца, в други стаи, и още няколко, които бях видял преди това да обикалят из коридорите, а някой родител или учител ги насочваше обратно към една или друга врата.

Възрастните. Дали някои от тези деца щяха да пристъпят в зрелостта, да станат възрастни на външен вид и по поведение, да могат

да си купят шапка, да пресекат улицата.

Погледнах момиченцето, което не можеше да направи и крачка, без да усети някаква огромна заплаха. Това момиченце не беше метафора. Светлокестенява коса, сега огряна от слънцето, естествено зачервени бузки, напрегнат поглед, малки ръчички, дете на шест години, помислих си, Ани, навярно, или може би Кейти, и реших да си тръгна, преди тя да е довършила играта на дъската пред себе си. Денят на родителите беше към края си, децата можеха да се прехвърлят към следващото си занимание.

Да поиграят, да изброят фигурките на картинките, да нарисуват куче, да разкажат приказка, да направят една крачка напред сами.

Има и добри дни.

Беше крайно време да се обадя на Силвърстоун и да откажа предложението за работа. Той заяви, че ме разбира. Щеше ми се да отговоря: „Не, не ме разбирате, не разбирате всичко, не разбирате онова, което ме прави толкова интересен“.

От самото начало вървах по обещаващи следи и няхах друг избор, освен да продължа по същия начин, макар че от време на време се чудех дали не съм се превърнал в отживелица. По улиците, в автобуса, във вихъра от сензорни екрани виждах как безусловно напредвам към средната възраст, вегетативен човек, направляван от дейността на своята нервна система.

Споменах на Ема, че съм отхвърлил предложението за работа. Не е каквото искам, не отговаря на нуждите ми. Отговорът ѝ беше още по-лаконичен. И в това нямаше изненада. Тя приемаше нещата такива, каквито са, не безучастно или незаинтересовано, а в духа на уважение към личното пространство. Той и тя, от тук до там. Към Стах се отнасяше по друг начин. Стана дума за него веднъж, когато пак се бяхме качили на покрива, облачен ден, обичайното място в западния край, откъдето наблюдавахме един шлеп, теглен надолу по реката, сантиметър по сантиметър, следяхме го с прекъсвания, тъй като няколко небостъргача се връзваха в гледката.

— Ето с това се занимава сега. Сайтове за залагане в интернет. Залага на самолетни катастрофи, истински, с различни коефициенти в зависимост от авиокомпанията, държавата, интервала от време и други фактори. Залага на въздушни удари, нанесени от дронове. Къде, кога, колко жертви.

— Той ли ти каза?

— И на терористични нападения. Влизаш в сайта, преглеждаш условията, залагаш. Коя държава, коя група, броят на загиналите. И винаги има фиксиран интервал от време. Трябва да стане в рамките на определен брой дни, седмици, месеци и прочие.

— Той ли ти каза?

— Баща му ми каза. Заповядал му е да престане. Убийства на публични личности, от държавни глави до водачи на бунтовнически групировки и тем подобни. Залозите зависели от заеманата длъжност и страната, а също и от броя на залагащите. А те не били малко. Доколкото схванах, сайтът процъфтява.

— Колко да процъфтява? Такива неща не се случват често.

— Случват се. Хората, които залагат, предполагат, че ще се случат, очакват ги.

— Залогът прави събитието по-вероятно. Разбирам. Обикновени хора, които си седят у дома.

— Сила, променяща историята — рече тя.

— Това е моя реплика.

Дали не започвахме да се наслаждаваме на този разговор? Завъртях глава към другия край на покрива и видях една жена по сандали, къси панталони и потник, влачеше одеяло нанякъде, където явно очакваше скоро да има слънце. Вдигнах очи към плътната облачна пелена, след това отново погледнах жената.

— Често ли говориш с баща му?

— Когато се налага. Понякога се налага заради Стах. Има и други такива прояви, други номера.

— Говори с шофьори на таксита.

— Това не си струва обаждане до Денвър.

— Какво друго?

— Преправя си гласа, дни наред. Започва да говори с един глух глас. Не мога да го имитирам. Подводен глас, дигитален звук, поредица от накъсани звуци. А и това пуцу. На улицата се обръща на пуцу към всеки, за който мисли, че това е родният му език. Почти никога не познава. Продавач в близката бакалия, стюардеса в самолета. И стюардесата решава, че това е опит за отвличане. Била съм свидетел на това веднъж, баща му — два пъти.

Фактът, че си говорят с баща му, ме смути. Но разбира се, че си говореха, имаше предостатъчно причини да го правят. Представих си здравеняк с леко мургава кожа, стои в стая със снимки на стената, баща и син в ловни дрехи. Двамата с момчето гледат новини по неизвестен кабелен канал, предаване от Източна Европа. Трябваше ми име за бащата на Стах, бившия съпруг на Ема, в Денвър, високо в някой небостъргач.

— И той престанал ли е да залага на атентати с взривяващи се коли?

— Баща му не е напълно убеден. Тайно преглежда всичките му устройства.

Жената на одеялото не помръдваше, лежеше абсолютно отпусната, с разтворени крака, разперени ръце, дланите обърнати нагоре, лицето обърнато нагоре, очите затворени. Вероятно знаеше отнякъде, че слънцето ще се появи, а може би то изобщо не ѝ трябваше, може би го правеше всеки ден по едно и също време, следвайки някаква мода, учение, религия.

— Ще си дойде след две седмици. Трябва да се яви в школата по жиу-жицу. В неговото доджо — рече Ема. — Имат някаква проява.

Или пък жената на одеялото просто искаше да се махне от апартамента си, живееше в сградата, но не я познавах, на средна възраст, бягаше от затворения живот за няколко часа, също като нас, като стотиците, които виждахме, докато се разхождаме в парка до дома на Ема, тичащи, обикалящи, играещи софтбоул, родители с детски колички, доловимото облекчение да си в обширно пространство, сред разпръснатото множество, където си в безопасност именно заради разпръснатостта му и можеш да разглеждаш хората, да забелязваш, да се възхищаваш, да завиждаш, да се озадачаваш.

Помисли си само, щеше ми се да кажа. На толкова много места другаде, по целия свят, тълпи от хора, хиляди, крещят, скандират, отстъпват под напора на полицаи с палки и щитове. Умът ми вцепенено рисува подробностите, мъртви и умиращи, с вързани на гърба ръце, с разбити глави.

Ускорихме крачка, тъй като тя не искаше да изпусне някакъв тенис мач от Уимбълдън, любимата ѝ тенисистка, една латвийка, която издаваше еротичен стон при всеки свиреп удар.

Ако не познавах Ема, какво щях да видя, докато се шляя по улиците или отивам до пощата, до банката? Щях да видя каквото е там, нали така, или по-скоро това, което успея да сглобя от него. Но сега е друго. Виждам улиците и хората, и Ема на улиците и сред хората. Тя не е привидение, а някакво усещане, чувство. Не виждам това, което си мисля, че тя би видяла. Възприятието си е мое, само че Ема присъства

в него, то е изпъстрено с нея. Долавям я, усещам я и знам, че тя обитава нещо в мен, което позволява на тези моменти да се случват от време на време, да забелязвам улиците и хората.

Банкнотите от по двайсет долара изскочиха от процепа на банкомата и аз се заех да ги броя, като обръцах някои наопаки, а други завъртах, за да са подредени както трябва. Имах пълното право да твърдя наум, че това е работа на самата банка. Тя трябваше да ми предостави парите, моите пари, в подреден вид, в купюри от десет или двайсет долара, всички банкноти обърнати с лицевата страна нагоре, незацапани, хигиенични. След това ги преброих отново, с наведена глава и прибрани до гърдите ръце, отделен с прегради от хората в съседство, уединен, но долавящ присъствието им отляво и отдясно. Като че ли не бях аз. Все едно беше някой друг, отшелник, попаднал отчасти в публичното полезрение, стоящ там и броящ.

Докоснах екрана за разписка за тегленето, след това за движенията по сметката и за салдото, увих банкнотите в лъскавите листчета токсична хартия и отстъпих от ограденото пространство, стиснал в ръка разписките и парите. Не погледнах към хората на опашката. Пред банкоматите никой не поглежда никого. Опитвах се да не мисля за охранителните камери, но и без тях бях във фокуса на устройството за самонаблюдение в съзнанието ми, целият на тръни, докато прибирах парите от процепа, броях, подреждах и отново броях.

Това наистина ли беше проява на прекалена интроспекция, на ненормална предпазливост? Подреждането на банкнотите, изостреното внимание, не го ли правят всички хора, проверяват си портфейла, проверяват ключовете, просто друго ниво на общоприетото.

У дома сядам с извлеченията, разписките за тегления и за движението по сметката, с остарелия си смартфон, извлеченията от кредитната карта, крайното салдо, просрочените плащания, допълнителните такси, всичко това разпростряно върху старото орехово бюро на Маделин, и се опитвам да открия първопричината за няколко малки, повтарящи се грешки, отклонения от логиката на идеята за числата, на чистия устрем на достоверните числа, които определят стойността ти, дори сборът под чертата да намалява седмица след седмица.

Описах малко по-подробно на Ема няколко интервюта за работа и тя се забавляваше на разказа ми, особено когато си преправях гласа и цитирах, понякога буквално, думите на интервюиращите. Тя разбираше, че не се подигравам на тези мъже и жени. Това беше документален подход към един определен тип диалог и двамата знаехме, че на прицела е не друг, а изпълнителят на сценките, все така безработен.

Слънцето се беше показало и аз се сетих за изтегнатата на моя покрив жена. Навсякъде наоколо жени, Ема в сгъваем платнен шезлонг на едно ръкостискане разстояние, латвийката и нейната съперничка на телевизора, потят се, пъшкат, стенат и размятат ракети по начин, заслужаващ отделен анализ от специалисти по поведенческа психология.

Не бяхме говорили сериозно от около час. В такива моменти се водех по Ема. Тя имаше осиновен син, разпаднал се брак, работата си с увредени деца, а аз какво имах? Достъп до ветровит покрив с накъсан изглед към реката.

Тя каза:

— Според мен ти е приятно да ходиш по интервюта. Да се обръснеш, да си лъснеш обувките.

— Останал ми е само един чифт хубави обувки. Но това не означава, че съм се занемарил, по-скоро обикновена небрежност.

— Чувстваш се привързан към тях, към тези хубави обувки, така ли?

— Обувките са като хората. Приспособяват се към ситуациите.

Гледахме тенис и пиехме бира във високи чаши, които Ема слагаше легнали в камерата на тумбестия си хладилник. Заскрежени чаши, тъмна бира, точка, гейм, мач, едната жена хвърля ракетата във въздуха, другата излиза от кадър, първата се просва по гръб на тревата в изблик на радост, ръцете широко разперени като на жената на моя покрив, която и да беше тя.

— Дай определение за *тенис ракета*. Това щях да си кажа, когато бях тринайсет-четиринайсетгодишен.

— И след това щеше да го измислиш — каза тя.

— Поне щях да се пробвам.

— Тенис ракета.

— Тринайсет-четиринайсетгодишен.

Казах й, че навремето стоях в тъмното със затворени очи, с потопено в обстановката съзнание. И че все още се случва, макар и рядко, и че никога не знам кога ще ми дойде отвътре да го направя. Просто застивам в тъмното. Лампата е на скрина до леглото. Стоя със затворени очи. Като Стах.

— Звучи ми като медитация — отбеляза тя.

— Не знам.

— Може би се опитваш да изпразниш съзнанието си.

— Ти не си ли го правила?

— Аз ли? Не.

— Затварям очи да прогоня тъмнината.

— И се питаш кой си.

— По безучастен начин, ако това изобщо е възможно.

— Каква е разликата между това да си със затворени очи в осветена стая и да си със затворени очи в тъмна стая?

— Огромна.

— Едва се сдържам да не изгърся нещо смешно.

Каза го с равен глас, със сериозно изражение.

Опознай мига, усети галещата ръка, събери всички убягващи на паметта дреболии, изпрани хавлии на рафта, хубав нов сапун, чисти чаршафи на леглото, нейното легло, нашите сини чаршафи. Това беше всичко, от което имах нужда, за да карам ден след ден, и аз се опитвах да си представя тези дни и нощи като безмълвно опровержение от наша страна на преобладаващото убеждение, че бъдещето, бъдещето на всички, ще е по-лошо от миналото.

Един от хората на баща ми се обади с подробностите. Времето, мястото, облеклото. Обяд, но защо? Нямах нужда от обяд в някой храм на кулинарното изкуство в центъра, където е задължително да си със сако, храната и подредбата на цветята са обявени за „изключителни“, а персоналът е по-стегнат и от гвардейците на погребение с държавни почести. Беше през уикенда и официалните ми ризи бяха на химическо чистене, за да са готови за следващата вълна от интервюта. Облякох

вчерашната си риза, като с наплюнчен пръст поизтърках мръсотията по яката.

Винаги съм първи, пристигам пръв на всяка среща. Реших да изчакам на масата и когато Рос се появи, видът му ме сепна. Сивият костюм с жилетка и ярка вратовръзка още повече подчертаваха отшелническата брада и нестабилната му походка. Не бях сигурен дали прилича на внушителна развалина или на прочут театрален актьор, вживяващ се в коронната роля на дългата си кариера.

Той се вмъкна бавно в кадифеното сепаре.

— Не си приел работата. Отказал си.

— Не беше за мен. Водя разговори с един шеф на дружество за инвестиционни стратегии. Чудесна възможност, определено.

— Хората стоят без работа. А ти получи предложение в сигурна компания.

— Конгломерат от компании. Не го отхвърлих с лека ръка. Обмислих го внимателно.

— Никой не се интересува, че си мой син. Навсякъде има синове и дъщери на отговорни позиции, които работят здраво.

— Аха.

— Прекалено задълбаваш. Баща и син. Само за няколко дни щеше да се докажеш.

— Аха.

— Хората стоят без работа — повтори Рос кротко.

Разговаряхме, дадохме си поръчката, а аз не спирах да се вглеждам в лицето му, мислейки за една определена дума. Често си мисля за думи, които ме отвеждат в нагнетени реалности, изясняват обстановката и обстоятелствата, поне на теория. Рос седеше срещу мен, уморени очи и провиснали рамене, дясната ръка потреперва... Думата беше *архаичен*. Тя притежаваше някакво изтънчено звучене, съответстващо на обстановката. Но какво означаваше? Овехтял и неизползван, мислех си, бездействащ, непотребен. Пред мен беше един издокаран и нагласен Рос Локхарт, но без непреклонността и замаха, които бяха определяли същността му.

— За последно съм сядал тук преди пет години с Артис, едва я убедих да дойдем. Състоянието ѝ още не се беше влошило рязко. Почти нищо не си спомням оттогава. Освен един момент, един миг. Съвсем ясен. Един определен момент. Тя се загледа в една жена, която

настаняваха на маса, недалече от нашата. Изчака я да седне и продължи да я оглежда. И след това каза: „Още малко грим и от нея ще заизскачат пламъци“.

Засмях се, личеше си, че споменът е оживял пред очите му. Той виждаше Артис от другата страна на масата, някакъв смътен силует на моето място. Донесоха ни виното и Рос успя да погледне етикета и след това да извърши церемониалното разклащане на чашата и отливането, но не подуши тапата и не даде знак, че го одобрява. Все още беше в спомена си. След кратко помайване сервитьорът все пак се осмели да налее. Аз наблюдавах отстрани невинно, като дете.

— Те са от „Селектид Асетс“ — обадих се аз.

— Кои?

— Хората, с които преговарям.

— Купи си нова риза. Това може и да им помогне да вземат решение — отвърна той.

Кога мъжът се превръща в баща си? Бях далече от този момент, но ми мина през ума, че някой ден може и да се случи, докато седя и се вирам в някоя стена със сломени защитни сили.

Храната пристигна и Рос веднага започна да се храни, а аз го гледах и размишлявах. След това му разказах нещо, което го накара да остави ножа и вилицата.

Описах му как е починала съпругата му, първата, майка ми, у дома, в леглото, без да може да говори, да чува, да ме види как стоя там. Не му бях споменава и дума за това и не знам защо му разказвах сега за часовете край леглото ѝ: Маделин, съседката на прага, облежната на проходилката. Ровех в паметта си за подробности, всичко, което успях да извадя, изреждах тихо, възстановявах сцената. Съседката, проходилката, леглото, завивките. Описах завивките. Споменах стария дъбов скрин с дръжки във формата на крила. Сигурно го помнеше. Навярно исках да го трогна. Да му покажа как бяха минали последните ѝ часове. Нямах никакъв подмолен мотив. Исках да го преживеем заедно. Странно беше, че говорех за това тук, сред обикалящите на пръсти сервитьори и стръкчетата бял амарилис, подредени край стената като на погребение, и самотната бяла орхидея в малка вазичка в средата на масата ни. В думите ми нямаше огорчение. Самата сцена в стаята на Маделин не би го допуснала.

Масата, лампата, леглото, жената в леглото, проходилката с разперени крачета.

Седяхме и размишлявахме, по някое време единият сложи залък в устата си и отпи от виното, след това другият го последва. Около нас, в целия салон, звънлив ромон на гласове, до този момент не го бях забелязал.

— А аз къде съм бил тогава?

— На корицата на „Нюзуик“.

Гледах го как се опитва да схване какво означават думите ми и след това му обясних, че съм видял списанието с него на корицата точно преди да науча, че майка ми е в критично състояние.

Рос се надвеси още по-ниско над масата.

— Знаеш ли защо сме тук?

— Каза, че за последно си бил тук с Артис.

— Тя винаги ще е част от нещата, които трябва да обсъдим.

— Толкова скоро?

— Само за това си мисля — каза той.

Само за това си мисли. Артис в камерата. И аз мисля за нея от време на време, обръсната и гола, стои и чака. Дали знае, че чака? Включена ли е изобщо в списъка на чакащите? Или просто е мъртва завинаги, без ни най-слаб проблясък на съзнание?

— Време е да се върна там — заяви Рос. — И искам да ме придружиш.

— Искаш свидетел.

— Искам спътник, нищо повече.

— Ясно.

— Само един човек. Никой друг — каза той. — В момента уреждам нещата.

По време на дългото пътуване със самолет ще се разтовари от годините. Представях си го как губи цялата си локхартова същност и се превръща в Никълъс Сатърсуейт. Един уморен живот се сгромолясва обратно към корените си. Хиляди въздушни мили, всичките тези аморфни часове на денонощна вцепененост. Аз и той Сатърсуейт ли сме? Архаичен: бездействащ и непотребен. Мина ми през ума, че първият синоним подхожда повече на сина, отколкото на бащата. Прахосаното време като цел на живота.

— Все още вярваш в идеята.

— От сърце и душа — отвърна той.

— Но тя не е ли изгубила предишната си убедителност?

— Продължава да укрепва в единственото място, което има значение.

— Обратно към номерираните нива — подхвърлих аз.

— Това вече го минахме.

— Преди доста време. Не ти ли се струва така? Две години. Които ми изглеждат като двайсет.

— Уреждам нещата.

— Каза го вече. На гъза на цивилизацията. Ще отидем, защо не. Уреди нещата.

Зачаках какво ще последва.

— Помисли си за другото.

— Не искам картина. Не искам това, което другите искат. Не, не съм се отрекъл от материалното. Не съм аскет. Живея достатъчно удобно. Но предпочитам да е скромно.

— Трябва да оставя ясни разпореждания — рече Рос.

— Не преследвам парите. За мен те са нещо за броене. Нещо, което пъхам в портфейла и вадя от портфейла. Парите са числа. Трябва да оставиш ясни разпореждания, разбирам. Но на мен „ясни разпореждания“ ми звучи заплашително. Аз обичам да се нося по течението.

Чиниите и приборите ги нямаше, пиехме отлежала мадейра. Дали изобщо има неотлежала мадейра? Ресторантът се опразваше и на мен ми беше приятно да гледам как всички тези хора стремително поемат обратно към своите обстоятелства, към своите начинания. Те трябваше да се връщат в кабинети и заседателни зали, а аз — не. Това ми даваше усещане за свобода, усещане, че съм човек, избягал от изпълнителската рутина, макар че всъщност бях просто човек без работа.

Не говорихме повече с Рос. Сервитьорът беше в другия край на салона, застинала фигура, рамкирана от цветя във висящи кошници. Чакаше да го повикаме за сметката. Искаше ми се да вярвам, че навън е заваляло и когато излезем, ще вървим под дъжда. А междуременно размишлявахме за предстоящото пътуване и отпивахме от ликьореното вино.

Наблюдавам как Ема застава пред голямото огледало. Проверява дали всичко е наред, преди да тръгне към училището, към превъзбудените или унилите, или невъзприемащи деца. Риза, жилетка, панталон, ежедневни обувки. Хрумва ми да вляза в кадъра и заставам до нея. Взираме се няколко секунди, безмълвно, без смущение или насмешка и аз си давам сметка, че това е миг на откровение.

Ето ни, жената умна, решителна, не толкова вгълбена, колкото претегляща всяко нещо, включително и случващото се в момента, кестенявата коса сресана назад, лице, което не държи да е красиво, и това ѝ придава едно качество, което не мога да определя точно, някаква цялост. За пръв път се виждаме такива, два чифта очи, блуждаещият мъж, по-висок, рошав, с тясно лице, леко отпусната брадичка, избелели джинси и така нататък.

Мъж, който стои на опашка за билети за балетна постановка, която жената иска да гледа, и той е готов да чака с часове, докато тя се занимава с децата в училище. Това е жената, която седи сковано в залата и гледа как една балерина трепти във въздуха от върха на пръстите на ръцете до тези на краката.

Ето ни, всичко това и още много неща, които обикновено се изплъзват от търсещото око, бърз проникателен поглед, толкова много за виждане, всеки от нас вижда двамата, а след това загърбваме този миг и слизаме два етажа надолу до извисилата се улична врява, която ни подсказва, че отново сме сред другите, в безпощадното пространство.

Мина почти цяла седмица, преди да поговорим отново, този път по телефона.

— Вдругиден.

— Да дойда, ако искаш?

— Ще му подхвърля, ще видим. Нещата не вървят на добре — каза тя.

— Какво е станало?

— Не иска да ходи на училище. Започват отново през август. Било загуба на време. Мъртво време. Не виждал никакъв смисъл в това, което учели там.

Стоях до прозореца с телефона и оглеждах обувките, които току-що бях лъснал.

— Има ли идея какво ще прави?

— На няколко пъти му зададох този въпрос. Мълчи. Баща му е безпомощен.

Нямах нищо против да чуя, че баща му е безпомощен. Но пък се чувствах ужасно, защото Ема беше в същото състояние.

— Нямам представа как бих могъл да помогна. Но ще помисля. Ще помисля какъв съм бил на неговите години. И ако той е навит, можем да повторим ходенето с такси до неговото доджо.

— Не иска да тренира. Приключил с жиу-жицето. Съгласи се да дойде само защото аз настоях.

Представих си я как настоява строго, стои права, говори забързано, стиска здраво телефона. Каза, че ще говори с него и ще ми се обади.

Думите ѝ, че ще ми се обади, ме напрегнаха леко. Това чувах в края на всяко интервю за работа. Поредното щеше да е след по-малко от час и тъкмо бях лъснал обувките си с обикновена вакса, четка от конски косъм и памучен парцал. Бях се отказал от универсалната гъбичка.

Застанах пред огледалото в банята и дълго се вирах в лицето си да преценя резултата от контраата, която си бях ударил преди двайсет минути. Спомних си думите на Рос за дясното ухо в огледалото, което било истинското му дясно ухо, а не огледално отражение на лявото. Трябваше да се концентрирам, за да се убедя, че не е така.

Обичайните неща, които вършим несъзнателно, нещата, които дишат под повърхността на това, което приемаме за общовалидно. Искам тези жестове, тези мигове да имат смисъл, проверяваш портфейла, после ключовете, нещо невидимо, което ни сближава, за втори път отиваш да заключиш входната врата, пак оглеждаш

котлоните на печката да няма трепкащо синьо пламъче или изтичаща газ.

Това са приспивателните на нормалността, ежедневието, в което се нося по течението.

Една сутрин я видях отново, застиналата в същата стилизирана поза жена, само че сама, без момченце до себе си. Стоеше на един ъгъл близо до Линкълн Сентър, бях сигурен, че е тя, очите отново затворени, ръцете този път отпуснати, но леко разперени встрани от тялото, сякаш нещо изведнъж я е сепнало. Неподвижна като статуя. А може би грешах. Жената просто се бе вгълбила в себе си, с лице към тротоара и забързаните хора. Едно момиче спря, колкото да извади телефона си и да я снима. Хората наоколо се разбързаха, въздухът миришеше на дъжд, небето всеки миг щеше да се пропука. Зачудих се дали жената ще остане там и когато завали.

Отново ми направи впечатление, че няма никакъв знак за каузата ѝ, за мисията ѝ. Стоеше на открито, необяснено присъствие. Искях да видя масичка с брошури или плакат на чужд език. Искях език, но не на латиница. Трябваше ми нещо, за което да се хвана. Някакъв признак, някакъв нюанс на цвета на кожата, нещо в чертите ѝ подсказваше, че тя е от друга култура. Искях надпис на мандарин, гръцки, арабски, на кирилица, петиция на жена, принадлежаща към група или фракция, преследвана от някакви врагове тук или в чужбина.

Да, беше чужденка, но сигурно говореше английски. Казах си, че виждам в лицето ѝ някакво транснационално излъчване, адаптивност.

Ако беше мъж, помислих си, дали щях да се спра и да зяпам така?

Трябваше да продължа да я наблюдавам. Други хвърляха по някой поглед, двама младежи снимаха, мъж с престилка мина забързано, уличен ритъм, ускорен от заплахата за дъжд.

Пристъпих към нея, като внимавах да не застана твърде близо.

— Ще позволите ли да ви задам един въпрос?

Някакъв отговор, лицето същото, ръцете непомердващи, войник в строя.

— До този момент не съм се опитвал да отгатна каква е целта ви, каузата ви — продължих аз. — Сигурен съм, че ако имаше плакат,

щеше да изразява някакъв протест.

Отстъпих, по-скоро за ефект, макар тя да не можеше да ме види. Като че ли не очаквах отговор. Мисълта, че може да отвори очи и да ме погледне. Възможността за няколко думи. След това си дадох сметка, че в началото бях попитал дали мога да задам един въпрос и не го бях направил.

— Момчето с бялата риза и синята вратовръзка. Предишния път, някъде в центъра, с вас имаше едно момче. Къде е то?

И двамата не помръдвахме. Хората наоколо се суетяха в търсене на по-благоприятна позиция, обичайната паническа надпревара за таксите, а още дори не валеше. Надпис на мандарин, кантонски, няколко думи на хинди. Нуждаех се от конкретно предизвикателство, което да ми помогне да превъзможна случайното естество на срещата ни. Жена. Задължително ли трябваше да е жена? Дали някой би се спрял да погледне, ако тук стоеше мъж в същата поза? Опитах се да си представя мъж с надпис на финикийски, хиляда години преди Христа. Защо си го причинявах? Защото умът не спира, умът е неподвластен. Отново се приближих и застанах точно пред нея, най-вече за да попреча на онези, които искаха да я снимат. Мъжът с престилката се появи отново, бутайки четири празни колички за пазаруване, напъхани една в друга. Жената продължаваше да стои със затворени очи, застопоряваше нещата по местата им, спря движението по улицата за мен, позволи ми да видя ясно какво има наоколо.

Сгреших ли, че я заговорих? Беше нахално и глупаво. Бях изменил на нещо в моя регистър на предпазливо поведение и едновременно с това бях осквернил желанието на жената да запази категорично мълчание.

Останах там двацет минути, чаках да видя как ще реагира тя на дъжда. Искях да остана по-дълго, чувствах се виновен, че тръгвам, но така и не заваля, а трябваше да бързам за поредното интервю.

Артис не беше ли споменала веднъж, че говори мандарин?

Намерихме един почти празен ресторант близо до галерията. Стах си поръча броколи, само броколи. Полезни са за костите, каза той. Лицето му беше начумерено, косата му стърчеше, беше облечен в спортен екип, който се закопчаваше с цип на гърба.

Ема го подкани да ни доразкаже историята, която беше започнал в таксито.

— И тогава взех да се чудя къде се намира Оахака. Колебаех се между Уругвай и Парагвай, по-скоро Парагвай, макар да бях деветдесет процента сигурен, че е в Мексико заради толтеките и ацтеките.

— С две думи, какъв е смисълът?

— Преди веднага проверявах всяко нещо, което ме интересува, исках да го знам със сигурност. А сега си мисля за него. Оахака. Какво имаме тук? Имам „оа“, след това „ха“, накрая „ка“. Оа-ха-ка. Нарочно не проверих какво е населението на Оахака, какъв е етническият състав, нито дори какъв език говорят хората там, можеше да е испански или някакъв индиански език, примесен с испански. И преместих града другаде, не там, където му е мястото.

Бях разказал на Ема за художествената галерия и единствения изложен в нея експонат, тя беше споменала за него на Стах и той се беше съгласил да му хвърли едно око. Само по себе си това беше постижение.

Ясно беше, че аз съм буферът, чиято задача е да обира напрежението между тях, затова пристъпих направо към чувствителната тема.

— Приключил си с училището, разбрах.

— И то приключи с мен. Нямаме нужда един от друг. Губене на време е.

— Това чувство май ми е познато, помня го. Учители, предмети, съученици.

— Безсмислие.

— Безсмислие — повторих аз. — Но има и друг тип училища, по-свободни, за самостоятелна подготовка и достатъчно време да проучиш темата изцяло. Знаем, че си минал през всичко това.

— Минал съм. Само поредица от лица. А аз не обръщам внимание на лицата.

— Как го правиш?

— Човек се научава да долавя разликите между десетките милиони лица, които минават през зрителното му поле всяка година. Нали така? Аз се отучих отдавна, още като малък, в сиропиталището, в самозащита. Оставяш лицата да минат през зрителния апарат и да

излязат от другата страна на главата. Всички ти се виждат като едно голямо мътно петно.

— С няколко малки изключения.

— Много малко — каза той. Не си направи труда да добави нещо друго.

Взрях се в него съсредоточено и с най-премерения тон, на който бях способен, казах:

— Скалите са тук, но нямат съществуване. Единствено човекът съществува. — Замълчах за миг и после добавих: — Попаднах на това твърдение в колежа, но съвсем го бях забравил. Скалите *са*, но не съществуват. Дърветата *са*, но не съществуват. Конете *са*, но не съществуват.

Той ме слушаше с наведена глава. Очите му бяха присвити, а раменете му потръпнаха леко, нагаждаха се към идеята. Скалите *са*. Бяхме дошли тук да разгледаме една скала. Тя беше единственият експонат, официално определен като интериорна каменна скулптура. Голям камък, един камък. Казах на Стах, че именно парчето скала от изложбата е извадило тези думи от прашасалите кътчета на студентския ми мозък.

— Бог *е*, но не съществува.

Не обясних, че това са идеи на Мартин Хайдегер. До неотдавна не знаех, че този философ е поддържал близко приятелство с нацистки водачи и идеолози. Навсякъде история, история в черни тетрадки, хвърлили сянка дори и върху най-невинните думи като *дърво*, *кон*, *скала*. Стах си имаше своя заплетена история, над която да си блъска главата, масовия глад на предците му. Нека си представя един непоклатим камък.

Изложбата беше открита преди няколко десетилетия, все още приемаше посетители и завинаги щеше да приема посетители. Един и същ скален къс. През последните години бях идвал три пъти и винаги бях сам, като се изключеше разпоредителката, жена в края на средната възраст, седнала в дъното на галерията с черна филцова шапка с перо.

Стах се обади:

— Като малък хвърлях камъни по оградата на сиропиталището. Нямах какво друго да целя, а трябваше да престана да замерям хората, защото ме затваряха в изолатора и ме хранеха с помия два пъти на ден.

Бодростта в гласа му, самодоволството на четиринайсетгодишен хлапак, кой би могъл да го вини? Добре се спогаждахме с него. Може би заради броколите. Майка му седеше от другата му страна, не казваше нищо, не гледаше нищо, само слушаше, застанала нащрек, не знаеше какво ще изтърси синът ѝ в следващия момент.

Настоях аз да платя обяда и Ема отстъпи, прие ролята ми на водач на стадото. Галерията заемаше целия трети етаж на една стара сграда. Заизкачвахме се по стълбите един след друг и нещо в тесния проход, в мъждивото осветление, в самите стълби и в стените предизвика у мен усещането, че сме станали черно-бели. Пигментът на кожата ни и цветовете на дрехите ни сякаш бяха изсмукани.

Помещението беше обширно, с дюшеме и груба, надупчена мазилка. Старият велосипед на разпоредителката беше подпрян на стената в дъното, близо до сгъваемия ѝ стол, но нея я нямаше. Камъкът обаче беше тук, закрепен върху здрав метален постамент, висок десетина сантиметра. Бели ивици тиксо по пода бележеха ограниченията за посетителите. Приблужи се, но не пипай. Аз и Ема се спряхме в средата на помещението, поставихме камъка във внушителна перспектива. Без да се помайва, Стах се отправи към експоната, който беше по-висок от него, и откри всичко, което искаше да види, неравностите по повърхността, издутините и вдлъбнатините, които бяха част от камъка, в случая от скалния блок с леко заоблена форма, около метър и осемдесет в най-широката си част.

С Ема го последвахме бавно и безшумно, може би в знак на благоговение пред каменната скулптура, изваяна от природата, чувство, което човек изпитва в църква, или просто гледахме как експонат и наблюдател стават едно, скалата и вечно изплъзващото се момче, което рядко се прикрепяше към нещо солидно. Разбира се, Стах прекрачи границата от тиксо и успя да докосне камъка. Усетих как майка му се вслушва в отекнала вътре в нея цезура, предупреждение, сякаш очакваше всеки миг да завие сирена. Само че камъкът просто си стоеше там.

Застанахме от двете страни на момчето и аз си позволих минута-две с камъка.

След това се обадох:

— Хайде, опитай.

— Какво?

— Дай определение на *камък*.

Замислих се за себе си на неговата възраст, когато бях твърдо решен да намеря точното значение на дадена дума, да извлека други думи от нея и да достигна до същината. Това винаги ме беше затруднявало и сега също беше така, къс материя, принадлежащ на природата, оформен от различни сили, ерозия, течаща вода, разнасяни от вятъра песъчинки, дъжд.

Определението трябваше да е стегнато, нормативно.

Стах разчекна уста в дълга прозявка и се отдръпна от скалата, за да я разгледа от разстояние. Претегляше я, преценяваше физическите ѝ параметри, солидна повърхност, утаечни и пясъчни пластове, издатини и пукнатини, обиколи я, възприемаше я в целия ѝ груб обем.

— Нещо здраво, здраво като камък, вкаменено, с високо съдържание на минерали или изцяло от минерали, с останки от отдавна умрели растения и животни, фосилизирани вътре.

Той продължи да си мърмори така още малко, ръцете вдигнати към гърдите, пръстите разбъркват късчетата на изреченията, премятат израз след израз. Беше сам с камъка, неодушевен предмет, нуждаещ се от две срички, за да се сдобие с очертание и форма.

— Така, да кажем, че камъкът е твърда маса от минерално вещество, лежаща на повърхността или потънала в земята.

Бях приятно изненадан. Продължихме да оглеждаме експоната под съпровода на бучащия трафик.

Стах заговори на камъка. Обясни му, че го гледаме. Нарече ни трима представители на вида *Homo sapiens*. Каза му, че ще ни надживее и тримата, а навярно и целия вид. Продължи в този дух още малко, а после, без да се обръща към никого, изтъкна, че има три основни вида скали. Изброи ги още преди да съм се опитал да си спомня имената им, заобяснява за петрология и геология, мрамор и калцит, а майка му и аз слушахме и момчето се извисяваше пред нас с всяка своя дума.

В този момент се появи разпоредителката. Аз я наричах в себе си „кураторката“, но тя си беше същата жена, със същата шапка с перо, тениска и сандали, широки джинси и прихванати с щипки крачоли, за да върти по-лесно педалите. Носеше хартиен плик. Не каза нищо, седна си на мястото и извади от плика сандвич.

Наблюдавахме я мълчаливо. Огромното голо пространство на галерията и внушителният единствен експонат придаваха значимост и на най-дребното движение, било то на мъж или жена, куче или котка. След малко попитах Стах за друг дял на природата, климата, и той отговори, че вече не се занимавал с климата. Климатът отдавна бил мъртъв. Някои неща от незаобиколими ставали заобиколими.

Майка му се обади с напрегнат шепот:

— Как да не се занимаваш?! Температурата, Целзий и Фаренхайт, градусите, сто и четири градуса, сто и осем градуса. Индия, Китай, Саудитска Арабия. Защо твърдиш, че не се занимаваш с климата? Разбира се, че се занимаваш. Къде отиде всичко?

Звучеше объркана, сякаш се беше изгубила и през целия ден всичко в нея говореше за изгубено време. Синът ѝ ще се върне при баща си и какво ще стане тогава, къде е бъдещето, ако той не ходи на училище, какво го чака? Ако синът или дъщерята се отклони по нежелан път, това сигурно изглежда като наказание за родителя, но за какво престъпление?

Напомних си, че ми трябва име за бащата на Стах.

Преди да си тръгнем, момчето се обърна към кураторката в дъното и я попита как са вкарали камъка в сградата. Тя тъкмо повдигаше горния край на питката, за да погледне какво има в сандвича. Отговори, че са направили дупка в стената и са го вдигнали с кран. Бях си мислел да задам същия въпрос при първото си идване, но тогава реших, че е по-интересно да си представям как скалата винаги е била тук, макар и недокументирана.

„Скалите са, но нямат съществуване.“

На слизане по сумрачното стълбище отново цитирах тези думи и със Стах се помъчихме да разгадаем смисъла им. Темата удачно се вписваше в нашето черно-бяло спускане.

Слушам класическа музика по радиото. Чета от онези тежки романи, често европейски, в превод, понякога с безименен разказвач, с които се мъчех като юноша. Музика и книги, на ръка разстояние, стените, подът, мебелите, леко килнатите две картини, окачени във всекидневната. Оставям предметите както са си. Гледам ги и не ги пипам. Разучавам всяка въплътена в тях минута.

След два дни тя се появи неочаквано у дома, което се случваше за пръв път. Никога досега не я бях виждал толкова несръчна и припряна, не просто сваляше джинсите си, а се бореше с тях, имаше нужда да се освободи от напрежението, придружаващо всичко, свързано със сина ѝ.

— Прегърна ме и замина. Не знам кое ме изплаши повече, заминаването или прегръдката. За пръв път, абсолютно за пръв, сам пожела да ме прегърне.

Като че ли се събличаше просто за да се съблича. Аз стоях до леглото облечен, стоях с риза, панталон, обувки и чорапи, а тя продължаваше да се съблича и да говори.

— Кое е това дете? Виждала ли съм го преди? Появява се, изчезва. Прегърна ме и тръгна. Къде отива? Той не е мой син и никога не е бил.

— Бил е и продължава да бъде. Съвсем същото момче си е, онова, което си взела от сиропиталището. Липсващите години. Неговите години. Още в мига, в който си го видяла, си знаела, че в него има нещо, към което никога не би могла да предявиш претенции за собственост, освен чисто юридически.

— Сиропиталище. Звучи като дума от шестнайсети век. Сирачето става принц.

Засмях се, тя — не. Самоувереността, която си беше проличала в общуването ѝ с децата в училището, жената в огледалото, която знаеше коя е и какво иска, всичко това беше заличено от краткото посещение на момчето и сега на преден план беше нуждата ѝ, желанието да захвърли задръжките си в неоправеното ми легло.

След това я виждах по-рядко, обаждах ѝ се, оставях съобщение и чаках да ме потърси, но тя работеше до късно, беше станала помълчалива, ранна вечеря и после у дома, сама, рядко споменаваше сина си, каза само, че е зарязал пуцу, престанал е да учи, престанал е да говори, освен когато трябвало да се реши някой въпрос от практическо естество. Думите, изричани с възможно най-равен тон, от безопасно разстояние.

Реших да започна да тичам. Обличах тениска, джинси и кецове и отивах в парка, обикалях езерото и в слънчево, и в дъждовно време.

Има едно приложение за телефон, което отброява крачките. Аз си ги броях сам, ден след ден, крачка след крачка, до десетки хиляди.

Жената се извъртя от настолния компютър и най-накрая ме погледна. Тя отговаряше за подбора на кадрите, а работата, за която кандидатствах, беше обявена като „Експерт етични принципи и нормативно съответствие“ в колеж в Западен Кънектикът.

Докато разговаряхме, от време на време си повтарях израза наум, като изпусках „Западен Кънектикът“, което беше точка в три измерения. Хълмове, дървета, езера, хора.

Жената каза, че задачата ми ще е да прилагам правилника на колежа с оглед на нормативните изисквания на щатското и федералното законодателство. Добре, отговорих. Тя добави нещо за надзор, координиране и контрол. Хубаво, отговорих. Жената чакаше въпроси, но аз нямах никакви. Тя подхвърли израза „съвместяване на функции“, а аз ѝ казах, че ми прилича на една актриса, чието име не знам, но която наскоро се беше появила в нова постановка на класическа пиеса, която не съм гледал. Но четох за нея, казах, и видях снимката ѝ. Тя се усмихна леко, лицето ѝ стана истинско в добавената компания на актрисата. Съзнаваше, че забележката ми не е опит за ласкателство. Просто се бях унесъл в мислите си.

Заговорихме приятелски за театър и от този момент нататък си пролича, че се опитва да ме откаже от работата, но не защото не притежавам нужните умения или съм прекалено ентузиазизиран, а защото мястото ми не е там, в онази среда. Експерт етични принципи и нормативно съответствие. Жената не си даваше сметка, че всичко, което беше изрекла за длъжността с наложилата се терминология за описание на дадена работа, отговаряше на предпочитанията ми и напълно се вписваше в досегашния ми опит.

Хора тук и там, протегнати ръце, мъж, подаващ чаша, жена, наведена над локвичка повърнато в жълто-зеленикав цвят, друга, седнала на одеяло, клатушка се с цяло тяло, нарежда на глас, виждам го постоянно и винаги се спирам да им дам по нещо и това, което

изпитвам, е, че не знам как да си представя техния живот отвъд това моментно, доларово съприкосновение, и си казвам, че не бива да си затварям очите за тях.

Такситата, камиони, автобуси. Дори когато движението замира, шумът остава. Чувам го от покрива, докато жегата ме удря в главата. Шумът отеква във въздуха постоянно, по всяко време на денонощието, стига да умееш да слушаш.

Не използвах кредитната си карта осем дни поред. Какъв е смисълът, какво искам да покажа? Плащането в брой не оставя следи, каквото и да означава това.

Звъни телефонът, записано съобщение от общината за повсеместни проблеми в предоставянето на някои услуги. Гласът не казва „повсеместни“, но аз така възприемам съобщението.

След като изключва котлоните, няколко пъти проверявам печката, а после, за да съм сигурен, че съм заключил, отключвам вратата и заключвам отново.

Гледам през прозореца уличните лампи и чакам някой да мине и да хвърли дълга сянка като в стар филм.

Усещам предизвикателство да съм на висотата на това, което ще дойде. Рос и неговата потребност да се изправи пред бъдещето. Ема и недоловимото пренастройване на нашата любов.

Телефонът звъни отново, същото записано съобщение. Отделям две секунди за чудене кои услуги ще бъдат прекъснати. След това се опитвам да си представя всички телефони, независимо от вида им, на които се получава това съобщение, милиони хора, само че никой няма да се сети да го спомене пред някой друг, защото това, което знаем всички, не си струва да бъде споделяно.

Бреслоу е фамилията на Ема, не на съпруга ѝ. Нищо повече не знаех, но в общи линии вече се бях спрял на име за него. Володимир. Той беше роден тук, в тази страна, но въпреки това реших, че няма смисъл да му давам име, ако не е украинско. След това ми хрумна колко глупаво е да мисля по този начин в този момент, глупаво, повърхностно, безсърдечно, недостойно.

Измислените имена принадлежат на опустошения пейзаж на пустинята, с изключение на моето и на баща ми.

Обиколих цялата къща и накрая го открих в кухнята, седеше на масата и ядеше сандвич със сирене. Някъде наблизо се чуваше вой на прахосмукачка. Рос вдигна ръка за поздрав и аз го попитах как е.

— Сега всичко е по-бавно, по-притъпено.

— Да си стягам ли багажа?

— Не се престаравай. Аз тръгвам без багаж.

Не беше опит за шега.

— Датата определена ли е? Питам, защото имам предложение за работа.

— Гладен ли си? Каква работа?

— Експерт етични принципи и нормативно съответствие. Четири дни в седмицата.

— Я повтори.

— Ще разполагам с повече почивни дни — казах аз.

Рос вече не признаваше друго освен джинсите. Носеше джинси всеки ден, едни и същи, ежедневна синя риза, сиви кецове на бос крак. Взех си сандвич и бира и докато воят на прахосмукачката заглъхваше постепенно, се опитвах да си представя дните и нощите на мъжа без жената. Сега всичките му привилегии и удобства нямаха никакъв смисъл. Парите. Дали парите, парите на баща ми, определят мисленето и живота ми? Ще приема ли предложението му, или ще откажа категорично, това ли надделява над всичко друго?

— Кога ще знам?

— До няколко дни. Ще се свържат с теб — отвърна той.

— Как ще обясниш на другите?

— Както се правят тези неща. Просто заминавам. От доста време не работя активно и сега просто заминавам.

— Но трябва да има хора, които да знаят каква е целта на пътуването ти. Доверени лица.

— Те знаят някои неща. Знаят, че имам син — каза Рос. — Знаят, че заминавам.

Помълчахме и аз зачаках ръцете му да започнат да треперят, но вместо това, скрит зад брадата си, той се впусна в дълъг разказ как е изучавал най-горните рафтове в Източната зала на библиотеката „Морган“ след работно време, наизустявайки заглавията по гръбчетата на безценните томове, опиращи в богато изрисувания таван, и аз реших да не му напомням, че тогава бях с него.

Забелязах жената на отсрещния перон на метростанцията. Стоеше до стената, облечена с широк панталон и лек пуловер, със затворени очи. Кой стои така в метрото, докато наоколо се суетят хора, пристигат и заминават влакове? Наблюдавах я, докато моят влак не дойде и не я закри, но аз не се качих в него и след като релсите се опразниха, продължих да я наблюдавам — жена, която като че ли се беше прибрала навътре в себе си, така реших да я определя. Исках тя да е жената, която бях видял два пъти досега, застанала неподвижно на тротоара, със затворени очи. Перонът се изпълни с хора и трябваше да се преместя по-напред, за да я виждам. Може би беше въввлечена в някаква кланова война между две култури, може би принадлежеше към прокудена в изгнание фракция, която се опитва да намери своята роля, своята мисия. Ето това щеше да пише на табелата, ако я имаше, послание към другите фракции, към привържениците на друга теория, на друго убеждение.

Идеята ми хареса, струваше ми се напълно логична и аз си представих как изкачвам забързано стълбите, пресичам улицата, слизам по другите стълби и минавам през въртящата се бариера на входа на другия перон, за да я разпитам за нейната група, за нейната секта.

Само че жената не беше същата и нямаше табела. Естествено, знаех го от самото начало. Не ми оставаше нищо друго, освен да чакам да дойде нейният влак. Исках да се убедя, че тя няма да стои вечно там, няма да остане на празния перон със скръстени в скута ръце и затворени очи.

Обаждах се, оставях съобщения, а един ден се озовах на улицата срещу нейния апартамент, апартамента на Ема. Някакъв мъж мина покрай мен, прашни обувки, подрънкване на връзка ключове, закачени на халка на колана. Посегнах да проверя моите в джоба. Прекосих улицата, влязох във входа и натиснах звънеца на домофона. Вратата към стълбището беше заключена, разбира се. Почаках, после звъннах отново. Чудех се дали да не мина през училището и да помоля да ме пуснат да поговоря с Ема Бреслоу. Изрекох цялото й име наум.

Мобилният ѝ телефон беше изключен. Скок в древността. Кой щяха да са първите ми думи, когато най-после се чуем?

Експерт етични принципи и нормативно съответствие.

И после какво?

Колеж в Западен Кънектикът. Недалече от конефермата, в която се запознахме. Ще ми идваш на гости. Ще яздим коне.

Не отидох в училището. Обикалях дълго по оживените улици и видях няколко млади жени с обръснати глави. Туристски, помислих си, от Северна Европа, и направих вял опит да разчета посланието на външния им вид. Но понякога улицата ме залива, прекалено много са нещата за възприемане, принуждавам се да престана да разсъждавам и продължавам нататък.

Обадих се в училището и ми казаха, че тя е в отпуск.

Бях назначен и започвах работа след две седмици, още преди началото на учебната година, но имах достатъчно време да придружа Рос и да се прибера. Не знаех какво да мисля за връщането си там, в Конвергенцията, онази пукнатина в земята. Тук, в установения ритъм на дните и седмиците, не можех да извадя никакви аргументи, не можех да предложа никакви алтернативи. Бях приел това положение, положението, в което се намираше баща ми. Но преди да замина, трябваше да поговоря с Ема, да ѝ разкажа най-после всичко: за баща ми, майка ми, Артис, за смененото му име, номерираните нива и всичките истини за моята кръв, които ме преследваха в леглото вечер.

Тя се обади вечерта. Стах изчезнал преди пет дни. Сега била в Денвър при баща му. От втория ден била там. Полицията го обявила за издирване. Случаят бил поет от специален екип. Прибрали компютъра му и другите устройства. С бившия ѝ съпруг наели и частен детектив.

Двамата родители, споделената тревога, загадката с изчезналия син. Баща му бил сигурен, че не е отвлечен и държан насила някъде. Имало признаци за нещо друго, отвъд обичайното странно поведение на Стах.

Това беше всичко, което каза. Какво друго можеше да има? Тя беше уморена. Аз бях кратък, казах, каквото трябваше, и я попитах как мога да се свържа с нея. Отговори ми, че ще се обади отново, и затвори.

Стоях в спалнята, чувствах се победен. Долно, егоистично чувство, духовно безсърдечие. По стъклата плющеше дъжд. Отворих

прозореца да влезе хладен въздух. След това се взрях в огледалото над скрина и разиграх самоубийство с изстрел в слепоочието. Направих го три пъти, изпробвах различни изражения.

Над земята трептеше пясъчна буря и за известно време пистата беше недостъпна. Малкият ни самолет кръжеше над комплекса и дебнеше възможност да се приземи. От тази височина сградата изглеждаше като макет, пустинно видение, само линии, ъгли и стърчащи крила, разположени безопасно в нищото.

Рос седеше на мястото пред мен и разговаряше на френски с някаква жена от другата страна на пътеката. Самолетът беше петместен и ние тримата бяхме единствените пътници. С Рос пътувахме вече няколко дни, нощувахме в някое посолство или консулство и продължавахме. Струваше ми се, че той нарочно протака, но не за да забави пристигането си и да живее още един ден, а просто за да постави нещата в перспектива.

Кои неща?

Съзнанието и спомените си, предполагам. Решението си. Нашето бащинско-синовно противостояние, повече от три десетилетия криволици и лъкатушения.

Това е смисълът на дългите пътувания. Да видиш какво е останало зад теб, да разшириш полезрението си, да откриеш закономерностите, да опознаеш хората, да обмислиш значимостта на едно или друго събитие и след това да се проклинаш или възхваляваш, или, както беше при баща ми, да си кажеш, че ще имаш възможност да повториш всичко и да го промениш.

Той беше облечен с памучно яке и джинси.

Когато се качихме в този самолет, жената вече седеше на мястото си. Тя щеше да е неговият гид, който да го преведе през последните му часове. От време на време надавах ухо, тук-там хващах по някоя дума: процедури, график, детайли от обикновен работен ден. Жената беше в средата на трийсетте и беше облечена в зелени дрехи, подобни на медицински екип. Казваше се Далия.

Самолетът закръжи по-ниско и комплексът сякаш изплува от земята. Около него — безкрайният вихър от пепел и камънак. Пясъчната буря беше точно под нас, сега се виждаше по-ясно как

прахолякът се издига на огромни мътни вълни, които за миг застиваха във връхната си точка, преди да се разбият на миля височина или на две мили, нямах представа, мъчех се да обърна милите в километри, след това се опитах да си спомня думата, арабската дума, назоваваща това явление. Ето така търся убежище от природните зрелища. Мисля си за някоя дума.

Хабуб, мина ми през ума.

Свистенето на бурята достигна до ушите ни, вятърът заподмята самолета и опасността стана осезаема. Жената каза нещо и аз помолих Рос да ми преведе думите ѝ.

— Усложненията на страхопочитанието — каза той.

Изразът звучеше странно и аз го повторих, той също, самолетът зави встрани от приближаващия се комплекс и аз се зачудих дали тази буря не е предварителна прожекция на един от разтърсващите филми, с които щях да се сблъскам в някой от празните коридори, по които не след дълго щях да обикалям.

Не бях сигурен дали това е същата стая, в която ме настаниха предишния път. Може би просто изглеждаше същата. Аз обаче се чувствах различен. Сега тя беше просто стая. Не изпитвах необходимост да я разглеждам и да анализирам простия факт на моето присъствие в нея. Оставих сака на леглото и направих няколко упражнения и подскоци от клек, за да изхвърля дългото пътуване от телесната си памет. Стаята не беше повод да се отдам на моите теории и абстракции. Не се отъждествявах с нея.

Далия може и да беше от този край, но аз си давах сметка, че тук произходът няма значение, че като цяло категориите не бива да бъдат стеснявани, дори не бива да бъдат назовавани.

Тя ни заведе в широк коридор, където имаше нещо, закрепено върху гранитен постамент. Човешка фигура, мъж, гол, не в капсула, нито пък от бронз, мрамор или глина. Опитах се да определя материала, тяло в естествена поза, нито древногръцки речен бог, нито римски воин. Мъж без глава, нямаше глава.

Далия се завъртя с лице към нас и, вървейки заднешком, заговори на френски. Прекъсваше от време на време и Рос ми превеждаше с отегчен глас.

— Това не е статуя от силикон и фибростъкло. Истинска плът е, човешка тъкан, човешко същество. Тяло, запазено за определено време чрез нанесени върху кожата криопротектори.

— Няма глава — обадох се аз.

— Какво? — попита тя.

Баща ми не каза нищо.

Имаше още няколко фигури, някои от тях женски, очевидно изложени тук като експонати в музей, всичките без глави. Предположих, че мозъците се съхраняват в охладено помещение, а телата без глави са някаква препратка към предантичните статуетки, изскачащи при разкопките.

Сетих се за близнаците Стенмарк. Не ги бях забравил. Бяха създатели на нов стил в изящните изкуства, който би могъл да се нарече „*Postmortem*“. Хрумна ми, че тази изложба има пророческо послание. Човешките тела, напоени с високотехнологични консерванти, ще са най-търсената стока на пазара на изкуството в бъдеще. Окастриени монолити от някогашна жива плът, поставени в изложбените зали на аукционни къщи или на витрината на реномиран антикварен магазин в най-стилната част на Медисън Авеню. Или пък безглави мъж и жена в хола на огромен лондонски апартамент, собственост на руски олигарх.

Капсулата на баща ми беше до тази на Артис, вече подготвена за него. Мъчех се да не мисля за манекените, които бях видял при предишното си посещение. Искях да освободя съзнанието си от всякакви препратки и сравнения. Гледката пред очите ми потвърждаваше, че аз и Рос сме се върнали, това беше достатъчно.

Далия ни поведе по празен коридор с врати и стени в една и съща гама. Завихме на ъгъла и там ни очакваше изненада, стая с отворена врата. Приблжих се и надникнах вътре: обикновен стол и маса с няколко инструмента. На една пейка отсреща седеше дребен мъж с бяла престилка.

Стаята ми се видя зловеща — кутийка с голи стени, нисък таван, маса, пейка и стол, но друго не трябваше, беше предназначена за подстригване и бръснене. Бръснарят сложи Рос да седне и заработи

усърдно с ножици и безшумна машинка. Той и нашият гид размениха няколко думи на непознат за мен език. Ето го, лицето на баща ми изпълзява изпод гъстата брада. Космите бяха неговото гнездо. Обръснатото му лице представляваше жалка гледка. Празни очи, изхвъркнали скули и хлътнали бузи, увиснала челюст. Дали не прекалявах с взирането? Тясното пространство подтиква към преувеличения. Подът се покри с валма, по темето му лъснаха бразди и струпеи. След това веждите, изчезнаха толкова бързо, че пропуснах този момент.

Наложи се да спрем, тъй като ръката на баща ми затрепери силно. Стояхме и гледахме. Не помръдвахме. Пазехме почтително мълчание.

След като треперенето престана, нашият гид и бръснарят отново заговориха все така неразбираемо и аз си помислих, че това е езикът, за който ми бе споменал първо Рос, а после и онзи мъж в изкуствената градина, Бен-Езра. Той беше казал, че се разработва езикова система, която ще е много по-изразителна и поточна от съществуващите досега.

Бръснарят мина трапчинките над устата и челюстта с обикновен бръснач и пяна, докато слушах как Далия говори с накъсани, едносрични думи, редуващи се с провлачен монотонен напев, през който не си поемаше дъх. Горната част на тялото ѝ беше наклонена на една страна. Правеше някакви странни жестове с лявата си ръка.

Бръснарят каза на развален английски, че космите по тялото ще бъдат премахнати непосредствено преди процедурата. Помогнаха на Рос да стане от стола. Изглеждаше готов. Ужасна мисъл, но точно това видях, човек, на когото не му е останало нищо освен дрехите на гърба му.

Обикалях по коридорите, вървах по собствените си стъпки и зад всеки ъгъл изскачаше смътен спомен. Врати и стени. Дълъг коридор в небесносиньо с бледосиви ивици като следи от самолет в горния край на стените и по ръба на тавана. Спрях се да помисля за нещо. Кога изобщо съм се спирал, за да мисля? Времето беше застинало и щеше да е такова, докато не мине някой. Какъв щеше да е този някой? Мислех си за онова, което беше казал баща ми за продължителността на човешкия живот, за времето, в което сме живи, миг след миг, от

раждането до смъртта. Толкова кратък период е, беше казал той, че можем да го измерваме в секунди. И точно това исках да направя, да изчисля живота му чрез единицата за време, наречена секунда, една шейсета от минутата. Какво щеше да ми донесе това? Щеше да е просто последното число в дълга редица от числа, бележещи потока от дните и нощите му, това, което беше Рос, и всичко, което беше изрекъл, направил и ненаправил. Нещо като паметен знак може би, нещо, което да прошепна в последния му съзнателен миг. Само че аз не знаех на колко години е баща ми, колко години, месеци и дни трябва да превърна в секунди, за да се получи внушителното число.

Реших да не се притеснявам от това. Той си беше тръгнал, беше зарязал съпругата и сина си, докато синът му си пишеше домашните. Синус, косинус, тангенс. Това бяха загадъчните думи, с които винаги щях да свързвам онзи епизод. Той ме освобождаваше от всякаква отговорност за неговите лични числа, включително датата на раждане.

Продължих да обикалям по коридорите. Бях тук само условно, поемайки задълженията на мъжа на моята възраст и с моята външност, който преди е бил тук. След това видях долния край на екрана, широка ивица от едната стена до другата, подаваща се от нишата в тавана. Зарадвах му се. Серийната сила на образите щеше да надделее над усещането ми за блуждаене във времето. Имах нужда от външния свят, каквото и да е въздействието му.

Приблжих се на около пет метра от мястото, където екранът щеше да опре в пода. Стоях и чаках, чудех се какво ли събитие ще изскочи от там. Събитие, явление, откровение. Нищо не се случи. Преброих наум до сто, но екранът не помръдваше. Започнах отначало, шепнех числата, спирах след всяка десетица, екранът обаче така и не се спусна. Затворих очи и почаках още малко.

Хора, стоящи със затворени очи. Дали нямаше някаква епидемия на затворените очи?

Празнотата, притихналостта на дългия коридор, боядисаните врати и стени, мисълта, че съм самотна неподвижна фигура сред призрачен декор, всичко това започваше да ми прилича на детска приказка.

Отварям очи. Нищо не се случва. Момчешки приключения в пустошта.

Ясно си спомнях каменната зала и огромния череп, инкрустиран със скъпоценни камъни, мегачерепа, украсяващ едната стена. Този път декорът беше друг. Мъж с маска на устата ни въведе в установката, или по-скоро в специфичната обстановка на спускача. Един от многото, предположих, и за един миг, измамен миг, времето спря, докато се плъзгахме надолу към номерираните нива. Двамата с Рос последвахме мъжа в заседателна зала, в която седяха четирима души, по двама от двете страни на дълга маса, мъже и жени, облечени с широки дрехи и с бръснати глави и лица.

Така беше облечен и Рос. Той беше живнал малко, ободрен от лек стимулант. Мъжът с маската ни отведе до поставени един срещу друг столове и излезе. Стараехме се да не се оглеждаме и никой от шестимата в стая нямаше какво да каже.

Това бяха самоизбраните, все още потопени в последните часове на единствения живот, който познавах. Искаше ми се да чуя какво би казала Артис в този момент. Някакви непознати, баща ми, унесено мълчание, което бе добре дошло. Всички влудяващи мисли се разсеяха за кратко.

Не чакахме дълго. Влязоха трима мъже и две жени на средна възраст, официално облечени, очевидно посетители. Настаниха се в другия край на масата. Реших, че са спонсори, дошли в лично качество, или може би представители на някоя агенция, институт или тайна организация, както ми беше обяснил веднъж Рос. Ето го и него, и той спонсор, а сега една безпомощна, остригана фигура без костюм, вратовръзка и лични данни.

Още един кратък миг, още едно мълчание, после следваща поява. Висока мрачна жена с поло и тесен панталон, косата сплетена на плитчици.

Оглеждах тези хора, изричах думите наум, определях типа лице, тяло, външен вид. Ако не успееш, дали човекът щеше да изчезне?

Тя застана в края на масата, ръцете на кръста, лактите разперени, говореше като че ли на самата маса.

— Понякога историята се свежда до мимолетното съприкосновение на отделни животи.

Остави ни да помислим над думите ѝ. Почти бях склонен да повярвам, че трябва да вдигна ръка и да дам пример.

— Не са ни нужни примери — продължи тя, — но все пак ето един. Съвсем елементарен. Учен, занимаващ се с непонятно изследване в затънтена лаборатория някъде си. Живее на боб и ориз. Не може да довърши теорията си, формулата, синтеза. На ръба на умопомрачението е. И тогава отива на конференция в другия край на света и по време на обяда разменя няколко думи и идеи с друг учен, дошъл от другаде.

Чакахме.

— Какъв е резултатът? Резултатът е нов начин за разбиране на нашето място в галактиката.

Продължавахме да чакаме.

— Или друг пример. Въоръжен мъж изскача от тълпата, прицелва се в държавния глава на някоя от великите сили и вече нищо не е същото.

Жената се взираше в масата, размишляваше.

— А каква е вашата ситуация, на малцината, които се каните да поемете по пътя към прераждането? Вие сте извън наратива, който наричаме история. Тук няма хоризонти. Посветили сме се на вгълбяване и съсредоточаване над въпроса кои сме и къде се намираме.

Тя ги огледа един по един, баща ми и останалите четирима.

— Всеки един от вас ще се превърне в отделен живот, който е в съприкосновение единствено със себе си.

Дали нарочно го изричаше така, че да звучи зловещо?

— Други, много повече на брой, идват тук в разклатено здраве, за да умрат и да бъдат подготвени за камерата. Вашето местоназначение е Нула К. Вие сте предвестниците, избрали да преминат преждевременно през портала. Портала. Не параден вход или уебсайт за забавление, а комплекс от идеи, стремежи и постигнати с много труд реалности.

Трябваше да ѝ измисля име. При това си идване не бях измислил име на никого. То щеше да придаде плътност на слабото тяло, да подсказва произхода ѝ, да ми помогне да определя обстоятелствата, които са я довели тук.

— Няма да е непрогледен мрак и гробна тишина. Знаете го, обяснили са ви. Първо ще бъдете подложени на биомедицинска обработка, само след няколко часа. Редактиране на мозъка. После отново ще се изправите срещу себе си. Памет, самоличност, всичко на

съвсем друго ниво. Това е основният тласък на нашата нанотехнология. Дали сте мъртви от гледна точка на закона, или сте незаконно мъртви, или нещо друго? Има ли значение за вас? Ще живеете фантомен живот в главата си. Рееща се мисъл. Своего рода пасивно мислене. Бийп-бийп-бийп. Като новородена машина.

Тя заобиколи масата и заговори от другия край. Няма да си правя труда да ѝ измислям име, помислих си. За последен път идвах тук. Нямах търпение да си тръгна. Решителният баща в своята фалопиева тръба. Остаряващият син, отдаден на обикновените си занимания. Връщането на Ема Бреслоу. Работата като експерт, отговарящ за спазването на етичните принципи и нормативното съответствие. Проверка на портфейла, проверка на ключовете. Стените, подът, мебелите.

— Ако нашата планета се съхрани като самодостатъчна среда за живот, ще е прекрасно, ала това е напълно невероятно — продължи жената. — И в двата случая мястото, където ще се появи новият, подобрен вид, е под повърхността. Това не означава, че сме склонили глава пред трудностите. Просто под повърхността човешкият стремеж е намерил онова, от което се нуждае. Ние живеем и дишаме в бъдещата околна среда, правим го тук и сега.

Хвърлих поглед към седящия срещу мен Рос. Той беше някъде другаде, но не в замечтан унес, а разсъждаваше усилено, връщаше се назад, мъчеше се да види, да разбере.

Навярно и двамата си спомняхме един и същ напрегнат момент, когато той се обърна към мен и каза: „Отивам с нея“.

Сега, две години по-късно, Рос щеше да осъществи тези думи.

— Този свят, светът горе, на повърхността — говореше жената, — изпада в плен на системите. На невидимите мрежи, които бавно затлачват потока на всички онези страни на природата и характера, отличаващи хората от копчето на асансьора, от звънеца на вратата.

Исках да поразмишлявам над това. „Които бавно затлачват потока.“ Само че тя не спираше и докато говореше, вдигна поглед от масата да ни разгледа като колективно цяло от земни обитатели и обръснати обитатели на друг свят.

— Тези, които ще се върнете на повърхността, не сте ли се сблъскали с това? Загубата на лична свобода. Усещането, че сте виртуализирани. Мобилните устройства, които носите навсякъде и не

може да избягате от тях нито за миг. На моменти не се ли чувствате обезпльтени? Кодираните импулси, на които разчитате да ви насочват. Сензорите в стаята, които ви наблюдават, подслушват, проследяват навиците ви, измерват способностите ви. Свързаните данни, предназначени да ви включат към мегаданните. Нещо в това не ви ли притеснява? Сигурно ви е минавала през ума мисълта за техновируси, блокаж на всички системи, глобален срив? Или е по-лично? Чувствате се потопени в някаква ужасна дигитална паника, която е навсякъде и никъде?

Името ѝ трябваше да започва със „З“.

— Разбира се, ние постоянно усъвършенстваме методите си. Впрягаме науката, за да сътвори чудеса в реанимацията. Без съпътстващи, разсейващи дреболии. Без потоп от приложения.

Сдържан, авторитетен глас с лек акцент, напрегнато тяло, нагнетена енергия. Бих могъл да я нарека Зина. Или Зара. Начинът, по който главното „З“ упражнява надмощие над думата или името.

Вратата се отвори и влезе един мъж. Протъркани джинси и суитшърт, размятаща се дълга плитка. Сплетената коса беше нещо ново, но веднага го познах, един от близнаците Стенмарк. Кой от двамата, ако това изобщо имаше някакво значение?

Жената остана в края на масата, а мъжът се настани срещу нея непринудено, без намек от предварителна хореография. Двамата все едно изобщо не се забелязваха.

Той направи някакъв сложен жест, в който участваха лицето и ръката, знак, че все отнякъде трябва да се започне, пък да видим какво ще стане.

— Свети Августин. Ще ви цитирам какво е казал той. Нещо от рода на... — Мъжът замълча и затвори очи, внушаваше, че думите принадлежат на мрака и идват при нас през вековете. — „А човек е най-гибелно вътре в смъртта, когато самата смърт е безсмъртна.“

Аха, казах си аз.

Той постоя още малко със затворени очи. След това ги отвори и се взря в стената над главата на Зара.

— Тази мисъл е вдъхновена от анализа му на латинската граматика, но аз ще я извадя от контекста ѝ. Просто я подхвърлям пред вас като предизвикателство. Нещо, над което да поразсъждавате. Да размишлявате над него в капсулата.

Същият безучастен Стенмарк. Личеше си обаче, че е остарял, лицето беше изпито, по ръцете му изпъкваха тъмносини вени. Бях дал на близнаците общо четири малки имена, но сега не можех да ги разпределя.

— Терорът и войната са повсеместни и помитат повърхността на Земята — продължи той. — И всичко това в името на какво? На една гротескна носталгия. Примитивни оръжия, мъж в рикша, препасал колан с експлозиви. Не е задължително да е мъж, може да е момче или момиче, или жена. Изречете думата. Рикша. Все още се тегли от хора в някои села и градове. Малка двуколка. Малки, домашно приготвени експлозиви. А по бойните полета едновременно оръжия, стари съветски автомати, ръждясали, очукани танкове. Всички тези нападения, битки и кръвопролития, запечатани в изопачен спомен. Боричкания в калта, свещени войни, бомбардирани сгради, цели градове, от които са останали само изровени улици. Ръкопашни схватки, връщаци ни векове назад. Без петрол, без храна и вода. Мъже на глутници. Избий младенците, изгори колибите и отрови кладенците. Преживей наново кървавата история на предците си.

Главата отпусната на една страна, ръцете в джобовете.

— А постурбанизираният терорист, изоставил приемния си град или страна, каква е неговата кауза? Страници в интернет, разпространяващи примитивни зверства. Обезглавявания, вдъхновени от ужасяващи древни предания. И свирепи отлъчвания, вековни доктринални спорове, избий всички от другия халифат. Навсякъде врагове с обща история и спомени. Разпокъсана, но всеобхватна нова световна война, само още не се нарича така. Или пък аз съм луд? Бръщолевещ идиот? Незнайни войни в далечни кътчета. Нападни селото, избий мъжете, изнасили жените, отвлечи децата. Стотици жертви, само че без снимки и записи, така че какъв е смисълът, къде е реакцията? Наред с това воюването в по-ярки цветове, огнени. Виждаме го постоянно. Образи на горящи танкове и камиони, войници или партизани с тъмни качулки стоят край повалени ограждения от бодлива тел, гледат огромна клада и удрят обгоряла вана с чукове, с прикладите на пушките, с крикове, огласят нощта с първобитни барабанни удари.

Той като че ли всеки миг щеше да получи инфаркт, тялото му се олюляваше, ръцете му се тресяха.

— Какво представлява войната? Защо да говорим за нея? Въпросите пред нас тук са по-широки и по-дълбоки. Във всяка една минута ние живеем в лоното на общата ни вяра, представата за неумиращото съзнание и тяло. Но от техните войни няма спасение. Не е ли войната единствената вълна по мътната повърхност на човешките дела? Или ще кажете, че съм превъртял? Не става ли дума за някаква липса там горе, за бездуховност, която направлява общата воля? Кои са те без техните войни? Тези събития се множат, превръщат се в несекващ обстрел, просвистяват, избухват и ни вкарват в един голям, всемирен моноспектакъл, много по-всеобхватен от всички, на които сме били свидетели досега.

Сега Зара го гледаше, а аз гледах нея. Не се ли бяха вкопчили в повърхността и двамата? Земята във всичките ѝ значения, третата планета от Слънчевата система, Царството на смъртните и така нататък. Не биваше да забравям, че тя се нуждае от име. Дължах ѝ го. Нали точно затова бях тук, да смущавам трансa на трансценденталността с моите номера и игрички?

— Хора на велосипеди, единственото средство за придвижване на мирното население в обхванатите от война райони, като се изключат вървенето, куцукането и пълзенето. Тичането е запазено за бойните отряди и за фотографите, които отразяват събитията както в предишната световна война. Не е ли това копнеж да се нахвърлиш на някого с голи ръце, да му строшиш черепа и да запалиш цигара? Коли бомби в свещени места. Стотици изстреляни ракети. Семейства, живеещи във вонящи мазета, без светлина, без отопление. Навън мъже събарят бронзова статуя на довчерашен национален герой. Свещенодействие, коренящо се във възпоменанието, във възкресяването. Мъже във войнишки униформи, изпръскани с кал. Мъже в надупчени от куршуми джипове. Бунтовници, доброволци, партизани, сепаратисти, активисти, бойни отряди, дисиденти. И тези, които се връщат у дома, където ги чакат само мрачни спомени и дълбока депресия. Човек в място, където смъртта е безсмъртна.

Той отново беше безучастен, безлик, поклащаше се едва-едва. Къде ли е брат му? И каква е връзката на този мъж със Зара, която може би е Надя. Той има жена у дома, това вече го бях установил, братята бяха женени за сестри. Искях да чуя приятния напев на преплетения им дует. Дали липсващият близък сега беше лъскаво

нанотяло, вледенено в самотна капсула? Дали всички капсули бяха еднакво високи? Ето я Надя, стои в другия край на масата. Дали са скарани любовници, или са напълно чужди един на друг?

Стенмарк продължи:

— Апокалипсисът е присъщ на структурата на времето и на случващите се веднъж на големи периоди климатични и космически сътресения. Но това, което виждаме, не са ли признаци на самопричинен ад? Не ни ли остават броени дни до мига, в който развитите и не толкова развитите държави ще прибегнат до употребата на най-кошмарните оръжия? Не е ли неизбежно с всички тези тайни бази в различни краища на света? Дали планираните нападения няма да бъдат разстроени от кибератака? Бомбите и ракетите ще улучат ли целите си? В безопасност ли сме тук, в нашето подземие? И какъвто и да е мегатонажът, как ще отекне взривът в световното съзнание? Няма ли Хиросима и Нагасаки да бледнеят пред задаващото се опустошение? Обратно към старите разрушени градове, към древните руини. Представям си мъртвите, полумъртвите и тежко ранените, носталгично разположени в рикши, теглени по разбитите улици. Или съм се унесъл в неясен спомен от някой стар филм?

Крадешком хвърлих поглед към жената с обръсната глава, която седеше отсреща до Рос. На лицето ѝ беше изписано очакване, едва ли не радост. Не искаше да слуша повече. Тя нямаше търпение избяга от този живот във вечния покой, да остави зад гърба си непредвидимите усложнения на тялото, ума и личното положение.

Стенмарк като че ли беше приключил. Ръцете скръстени на корема, главата наведена. В тази молитвена поза той подхвърли нещо на колегката си. Говореше на местния език, уникалната езикова система на Конвергенцията, поредица от жестове и звуци, които ми напомняха на общуващите наред океана делфини. Тя отговори с дълго изречение, при което на няколко пъти поклащаше глава насам-натам и при други обстоятелства това можеше и да изглежда смешно, само че тук, когато главата беше на Надя, не беше.

Акцентът ѝ се губеше в мъглявината на това, което искаше да каже. Тя напусна мястото си и тръгна покрай масата, като за миг полагаше ръка върху голото теме на всеки от предвестниците.

— Времето е множествено и едновременно. Този момент се случва, случил се е и ще се случи — рече тя. — Езикът, който сме

разработили тук, ще позволи на тези от вас, които ще влязат в капсулата, да разберат тези идеи. Вие ще сте новородените и постепенно езикът ще бъде усвоен.

Надя зави покрай масата и мина от другата страна.

— Знаци, символи, жестове и правила. Името на езика е достъпно само за тези, които го говорят.

Тя положи длан върху главата на баща ми — баща ми или неговия образ, голия знак, в който скоро щеше да се превърне, спящ в капсула, очакващ своето кибервъзкресение.

Сега акцентът ѝ се усили, може би защото на мен така ми се искаше.

— Технологията се е превърнала в стихия. Не можем да я овладеем. Тя помита планетата и няма къде да се скрием от нея. Освен тук, разбира се, в този развиващ се анклав, където въздухът е безопасен за дишане и живеем отвъд обхвата на войнствените инстинкти, отчаянието и безразсъдството, проявяващи се напоследък пред нас на толкова много нива.

Стенмарк се отправя към вратата.

— Запушете ушите си за зова на мъжествеността — рече той. — Той ще ви доведе единствено до смъртта.

След това излезе. Къде отиде, какво предстоеше сега? Надя отмести очи и се взря в ъгъла. Беше вдигнала ръце от двете страни на лицето си и заговори на езика на Конвергенцията. Изглеждаше внушително. Но какво казваше, на кого? Тя беше странна птица, затворена, с поло и тесен панталон. Представих си жени другаде, по улици и булеварди на големи градове, духа вятър, повдига полата, усуква я около краката, придава им форма, разкрива колене и бедра. Това мислите на баща ми ли бяха или мои? Плющяща по краката пола, режещ вятър, жената се извъръща настрани, скрива лице от силата му, полата се вдига нагоре, нагъва се между бедрата.

Надя Храбал. Ето това беше името.

Седях на стола в стаята си, чаках някой да дойде да ме вземе и да ме заведе на друго място.

Мислех си за гоненицата и игрите с отгатване на думи, които играем там горе, навън, разхождаме се и разговаряме под небето, мажем се със слънцезащитен крем, зачеваме деца и се гледаме как остаряваме в огледалото в банята, до тоалетната чиния, където се облекчаваме, и до душа, където се къпем.

А сега съм тук, в хабитат, контролирана среда, където дните и нощите са взаимозаменяеми, където обитателите говорят неразбираем език и ме карат да нося гривна с диск, докладващ местоположението ми на тези, които наблюдават и слушат.

Само че аз не носех гривна, нали? Това идване беше друго. Бдение. Синът, на когото е позволено да придружи бащата в дълбините, отвъд разрешените нива.

Поспах малко на стола и когато се събудих, майка ми беше в стаята. Маделин или нейната аура. Колко странно, помислих си, че тя може да ме намери тук, особено сега, след печалния избор на Рос, нейния съпруг за известно време. Исках да се потопя в мига. Майка ми. Как не подхождаха тези две думи на този огромен вдълбан лагер, в който хората проявяваха заучено равнодушие по отношение на своята националност, на миналото си, на близките си, на името си дори. Маделин в нашата всекидневна с нейния аватар на персоналните устройства, копчето за изключване на звука на дистанционното на телевизора. Ето я пред мен, полъх, дъх.

Обикалях след нея по безкрайните пътеки на огромната квартална аптека, момче на прага на съзряването, четях етикетите по шишенцата и тубичките с лекарства. Понякога крадешком отварях някоя кутийка и изваждах напечатаната листовка, нетърпелив да зърна натъпканите нагъсто неразбираеми предупреждения, предпазни мерки, странични реакции, противопоказания.

„Престани да ровиш навсякъде“, каза ми тя.

Най-истински съм се чувствал човек, когато майка ми умираше в своето легло. Не става дума за крехкостта на човека, който е „само човек“, уязвим и податлив на слабост. Врълетялата ме болка ме накара да осъзная, че съм човек, възвисен от скръбта. Заливаха ме спомени от всички страни. Образи, видения, гласове... Последният дъх на една жена извади на бял свят потискания човешки облик на сина. Ето я съседката с проходилката, неподвижна, винаги, на прага, ето я и майка ми, на ръка разстояние, на едно докосване разстояние, в покой.

С нокътя на палеца Маделин изчегъртва етикетчетата с цената от покупките, решителен акт на отмъщение срещу онази неизвестна сила, която ни причинява това извращение. Маделин стои неподвижно със затворени очи, разкършва рамене от време на време, упражнение за отпускане. Маделин гледа канала за пътната информация, гледа го безкрайно дълго, докато колите пресичат екрана безшумно, излизат от полезрението ѝ и се връщат в живота на шофьорите и пътниците.

Майка ми беше обикновена по свой си начин, волна душа, моят сигурен пристан.

Придружителят беше безличен мъж, който приличаше не на човек, а на организъм. Той ме преведе по коридорите, посочи ми вратата на отделението за хранене и изчезна.

Храната имаше вкус на някакво лекарство и докато се мъчех да я осмисля, да я покоря чрез разума, влезе Монаха. Не се бях сецал за него от известно време, но и не го бях забравил. Дали беше тук само когато и аз бях тук? Той беше облечен в обикновено кафяво расо, дълго до земята, и беше бос. Това ми се стори съвсем в реда на нещата, макар и да не можех да обясня защо. Монаха седна на отсрещната маса и заби поглед в чинията си.

— И преди сме се срещали тук с вас, и сега пак сме тук — обадих се аз.

Погледнах го открито. Споменах за разказа му за пътешествието до свещения връх в Тибет. След това го гледах как се храни, с почти наврян в чинията нос. Заговорих за посещението ни в хосписа, убежището. Изненадах се, че си спомних тази дума. Повторих я още веднъж. Той дъвчеше и аз също задъвках, но не спирах да го

наблюдавам, дълги ръце, напрегнат поглед. Върху расото имаше леке от предишно хранене. Дали е паднало от вилицата, или е повръщано?

— Надживях паметта си — рече Монаха.

Изглеждаше остарял и сега излъчваното от него усещане, че е в нищото, беше още по-силно и всъщност напълно отговаряше на мястото, в което се намирахме. В нищото. Гледах го как налапва вилицата заедно с храната на нея.

— Но все още посещавате тези, които чакат да умрат и да бъдат свалени долу. Техните емоционални и духовни потребности. Питам се, говорите ли езика? Говорите ли тукашния език?

— Цялото ми тяло го отхвърля.

Това ме окуражи.

— Сега говоря само на узбекски.

Не знаех какво да отвърна. Затова казах:

— Узбекистан.

Той беше приключил с храната, беше облизал чинията си, а на мен ми се искаше да му кажа още нещо, преди да си тръгне. Каквото и да е. Името си, да речем. Той беше Монаха, а аз кой бях? Само че нещо ме спря. В един дълъг, пуст миг не можах да си спомня името си. Монаха стана, блъсна стола назад и се отправи към вратата. Миг между това да си никой и някой.

И тогава се обадох:

— Името ми е Джефри Локхарт.

Той обаче не беше в състояние да възприеме тези думи.

Затова продължих:

— Какво правите, когато не се храните, не спите и не разговаряте с хората за тяхното духовно благополучие?

— Обикалям по коридорите — отвърна Монаха.

Обратно в стаята, в обръснатото пространство.

Мъчех се да си представя всички зони, сектори и отделения, които не бях видял. Компютърни центрове, артелната, укрытията в случай на нападение или природни бедствия, командната зала. Дали имаше места за отдых? Библиотеки, кинозалони, футболни игрища? До кой номер стигаха номерираните нива?

Той лежеше гол върху операционна маса, нито косъмче по тялото. Трудно ми беше да свържа живота и времето на баща ми с това негово бледо подобие. Замислял ли съм се изобщо някога над човешкото тяло и каква гледка е, първичната му сила, тялото на баща ми, лишено от всичко, което го бележи като отделен живот? Нещо, изпаднало в безименност, обичайните реакции притъпени. Не извърнах очи. Чувствах се длъжен да гледам. Искях да бъда съзерцателен. И в някое далечно кътче на превъзбудения ми мозък може и да съм изпитал слабо удовлетворение, задоволството на момче, към което са се отнесли несправедливо.

Той беше жив, но се рееше в донесения от упойката унес, прошепна нещо или пък неволно от него се изтръгна шепот, една-две думи, които сякаш сами изскочиха от тялото.

От другата страна на Рос стоеше жена с престилка и хирургическа маска. Погледнах я, сякаш очаквах позволение, след това се наведох над тялото.

„Гесо върху лен.“

Ето това чух, струва ми се, после още няколко неясни срички, които бяха неразбираеми. Изпито лице и тяло. Сбръчкан penis. Останалото просто крайници, стърчащи части.

Кимнах в отговор на думите и за миг улових погледа на жената, после кимнах отново. Знаех само, че „гесо“ е термин, използван в живописа, някакъв материал или пък вид повърхност. Гесо върху лен.

Оставиха ме сам за момент и аз го прекарах взрян в празното пространство, после се появиха други, за да приготвят Рос за неговата дълга, бавно точеща се почивка в капсулата.

Отведоха ме в стая, в която и четирите стени бяха покрити с преливащи се една в друга рисунки на самото помещение. Обзавеждането се изчерпваше с две кресла и ниска маса, и трите изобразени от различни ъгли. Останах прав, въртях глава, а после и цялото си тяло, за да огледам стенописите. Фактът, че четири равни повърхности са превърнати в подобие на самите себе си и едновременно с това служат за фон на три предмета с пространствено измерение, ми се стори достоен за някакъв задълбочен метод на

изследване, някаква феноменология може би, само че това предизвикателство не беше по силите ми.

След малко влезе една жена, дребничка, пъргава, с кадифено сако и панталон от трико. От очите ѝ като че ли струеше светлина и това ме накара да осъзная, че пред мен е жената с хирургическата маска, която стоеше от другата страна на операционната маса по време на безцеремонния оглед на тялото на баща ми.

— Предпочитате да сте прав — отбеляза тя.

— Да.

Жената помисли малко, после седна до масичката. Настъпи тишина. Никой не поднесе чай и бисквити.

Тя каза:

— Много сме го обсъждали с Рос и Артис. Не сме родени по свой избор. По същия начин ли трябва да умрем? Ресурсите, които той ни предостави, бяха от огромно значение.

Какво друго виждах? Тя носеше шал с впечатляваща шарка и аз реших, че е на петдесет и пет години, местна по произход, в общи линии фигура с някаква власт.

— След като Артис влезе в камерата, прекарах известно време с баща ви в Ню Йорк и в Мейн. Той беше станал още по-щедър. Но вече беше друг човек. Разбира се, вие го знаете. Раздялата с нея го сломи. Но човешкото величие се крие в отказа да приемеш отреденото от съдбата, не е ли така? Към какво се стремим иначе? Към живота. Нека да тече. Искаме да дишаме.

Стана ми ясно, че е дошла да разговаря с мен от уважение към баща ми. Той я беше помолил, тя изпълняваше желанието му.

— Разполагаме с език, който да ни изведе от мрака. Можем да разсъждаваме над това, което ще се случи в бъдеще, и да го изразяваме езиково. Защо да не вземем пример от езика и да не минем буквално в бъдеще предварително време? Допускането, че съзнанието ще се съхрани, че криопротекторите ще подхранват тялото, е първоначалното пробуждане по пътя към блаженството. Ние сме тук, за да го сбъднем, не просто да го желаем, да пълзим към него, а да разгърнем начинанието си в пълното му измерение.

Докато говореше, пръстите ѝ не спираха да мърдат. Бях леко нащрек. Пред мен стоеше жена, обсебена от идеите си, решена да ги сбъдне на всяка цена.

— Приключих с теориите и споровете — казах аз. — С Рос минахме всичко, от А до Я, достатъчно се карахме.

— Веднъж ми каза, че никога не сте го наричали „татко“.

— Колко неамериканско, отбелязах аз.

Тя се опита да се засмее, но не успя.

Можех да си представя как, в моята обикновена риза и панталон, се пренасям в рисунките по стените и ставам незабележим, тъмнееща фигура в ъгъла на стаята.

— Човешкият живот е резултат от случайно сливане на малки частици органична материя, носещи се сред космическия прах. Но удължаването на живота не е въпрос на случайност. То използва всичко, което сме научили през хилядолетното си съществуване. Не е толкова произволно, не е толкова хаотично, но не е неестествено.

— По-добре ми кажете за шала — обадох се аз.

— Кашмир от Вътрешна Монголия.

Все повече ставаше ясно, че тя е водеща личност в това предприятие. Ако близнаците Стенмарк бяха творческото ядро, шутовете визионери, дали тази жена не осигуряваше приходите, не задаваше посоката? Навярно беше от хората, които бяха дали идеята за Конвергенцията и я бяха разположили в тази сурова среда, отвъд границите на вероятното и на закона. Финансист, философ, учен, който тук е разширил ролята си. Какъв ли беше професионалният ѝ опит? Нямах да попитам. Нямах да попитам как се казва и нямах да ѝ измисля име. За мен това беше напредък. Време беше да се върна у дома.

Жената обаче заяви, че имало още едно, последно място, което Рос искал да види. Отведе ме до един спускач и аз, тя и двама придружители се спуснахме по-дълбоко в номерираните нива, отколкото бях стигал до този момент. Откъде го знаех? Усещах го, усещах го с мозъка на костите си, макар да нямаше никакви доказателства под формата на изтекло време или измерено разстояние.

Спряхме пред една ниша и ми сложиха апарат за дишане и предпазен костюм, подобен на скафандър. Не беше неудобен и ми позволи да се потопя в нереалността на случващото се.

Жената рече:

— Естествено, имаше спънки, провали, неудачи. Случаи на несбъднати надежди.

Тя гледаше към мен през скафандъра си.

— Направено е нужното, за да продължи подкрепата на баща ви, макар и не на предишното ниво. Фондация, управител, определени условия, предпазни клаузи и времеви фактори.

— Получавате подкрепа и от други.

— Разбира се, винаги. Но това, което Рос направи за нас, беше повратната точка. Неговата непоклатима вяра, глобалните му ресурси...

— Сигурно сте имали случай някой да се откаже.

— ... готовността му да участва по най-красноречивия начин.

Напредвахме бавно в тесен проход.

На едната стена беше закрепена напукана глинена плоча, поставена хоризонтално, със сбито изписан ред числа, букви, корен квадратен, кубичен корен, плюс и минус, скоби, знака за безкрайност и други символи, а по средата на всичко това имаше знак за равно, някакво логическо или математическо равенство.

Нямах представа какво трябва да означава това уравнение и нямах намерение да питам. След това се сетих за Конвергенцията, за самото име, за думата. Две сили, приближаващи точка на пресичане. Сливане, дъх с дъх, на края и началото. Възможно ли беше уравнението на плочата да е научен израз на това, което се случва с човешкото тяло при съприкосновението на силите на смъртта и живота?

— Къде е той сега?

— В процес на охлаждане е. По-точно, в подготовка за процеса, който ще започне след малко — отвърна тя. — Вие сте синът. Разбира се, той изтъкна, че имате резерви относно идеята, както и към мястото. В определени случаи скептицизмът е добродетел, макар и нерядко доста повърхностна. Рос обаче не ви смяташе за ограничен.

Бях не просто негов син, а синът, оцелелият, наследникът.

Подминавахме капаци на шахти и херметически затворени врати, влязохме в отделението за криосъхранение. Сега бяхме без придружители и вървахме по леко издигната над пода пътека. Отделението представляваше обширно отворено пространство и след секунда видях какво има в него.

Пред нас се простираха редици човешки тела в лъскави капсули; спрях се, за да осъзная какво виждат очите ми. Прави редове, дълги

колони от голи мъже и жени в замразено състояние. Жената ме изчака и бавно пристъпихме напред, вървахме на височина, от която помещението се виждаше като на длан.

Всички капсули гледаха в една посока, бяха десетки, стотици, пътеката ни изведе сред техните прави редове. Телата бяха наредени в огромна зала, хора с различен цвят на кожата, разположени по един и същ начин, със затворени очи, скръстени ръце, краката притиснати един в друг, нито следа от провиснала плът.

Спомних си трите капсули, които с Рос бяхме видели при предишното ми идване. Телата в тях бяха на затворени, изнемогващи хора, отделни животи, захвърлени в преддверието на едно измамно бъдеще.

Тук човек не можеше да си мисли за отделни животи, дори не можеше да си ги въобразява. Това беше чист спектакъл, единна цялост, царствени в своята крионична поза тела. Някакъв фантастичен реализъм, телесно изкуство с многопластови внушения.

Единственият отделен живот, за който се сецах, принадлежеше на Артис. Представих си Артис в работна среда, времето на калните изкопи и схлупените тунели, намерените предмети, покритите с пръст инструменти и оръжия, издълбаните с черти и резки парчета варовик. Нямаше ли нещо праисторическо и в артефактите, които сега се простираха пред мен? Археология за бъдещи времена.

Чаках жената с монголския шал да ми каже, че това е цивилизация, която някой ден, след катастрофичната гибел на всичко на повърхността, ще бъде възродена. Само че вървахме, спирахме, после отново тръгнахме, все така в мълчание.

Щом като баща ми е искал да го видя, то мой дълг беше да почувствам тръпка на благоговение и признателност. И аз наистина я почувствах. Тук науката беше пометена от неудържима фантазия. Не можех да заглуша възхищението си.

Сетих се за често повтарящите се танцови фигури в пицната хореография на холивудските мюзикъли отпреди много десетилетия, пристъпващите в такт като маршируващи войници танцьори. Тук нямаше монтаж, преливане на кадри и музика, нямаше никакво движение, но аз не можех да отместя поглед.

По някое време последвах жената по коридор със стенописи, тук-там, изобразяващи опустошени земи, навярно замислени като

пророчества сцени, огледални рисунки, всяка стена повтаряше отсрещната, обезобразени хълмове, долини и поля. Поглеждах вляво, после вдясно, после пак вляво, сверяхах едната стена с другата. Рисунъкът се отличаваше с изяществото на паяжина, филигранността подсилваше внушението за разруха.

Накрая стигнахме до увенчан с арка портал, който водеше към тясна, изсечена в скалата слабо осветена зала. Жената ми даде знак, пристъпих вътре, направих няколко крачки и се спрях.

В дъното имаше две капсули с аеродинамична форма, по-високи от другите. Едната беше празна, другата съдържаше женско тяло. В залата нямаше нищо друго. Не се приближих да погледна отблизо. Струваше ми се, че е редно да оставя междинно пространство.

Жената беше Артис. Коя друга би могла да бъде? Само че ми трябваше известно време, за да възприема образа, реалността, да свържа името ѝ с това, което виждам, да позволя на този миг да навлезе в мен. Накрая направих няколко крачки напред и забелязах, че позата ѝ не съответства на телата в другите капсули.

Тялото ѝ сякаш беше осветено отвътре. Тя стоеше изпъната, на пръсти, обръснатата глава вирната нагоре, очите затворени, гърдите стегнати. Идеализиран човек, затворен зад витрина, но също така и Артис. Ръцете ѝ бяха отпуснати, пръстите сочеха към бедрата, краката леко разтворени.

Красиво беше. Човешкото тяло като модел за сътворяване. Бях убеден в това. Тяло, съществуващо в този миг, което няма да остарее. И именно Артис, тук, сама, издигаше основните теми на целия комплекс до някакво ниво, бъдещо уважение.

Хрумна ми да споделя чувствата си, било то само с поглед или жест, най-обикновено кимване, но когато се обърнах да потърся жената, която ме беше довела, нея я нямаше.

Празната капсула беше за Рос, разбира се. Тялото му щеше да бъде върнато във форма, лицето тонизирано, мозъкът му, както се изразяваха тук, щеше да бъде превключен да функционира на някакво ниво на притъпено усещане за самоличност. Хрумвало ли им бе преди години, на този мъж и тази жена, че някой ден ще бъдат разположени в такава среда, в това субпланетарно измерение, в тази изолирана зала, голи и абсолютни, повече или по-малко безсмъртни.

Погледах известно време, после се обърнах и видях, че на прага ме чака придружител, млад човек, безполов.

Само че аз още не бях готов да тръгна. Стоях със затворени очи, мислех, припомнях си. Артис и разказът ѝ как е броила капчиците вода по завесата на душа. Тук нещата за броене, вътре в себе си, нямаше да имат край. Завинаги. Нейната дума. Насладата от тази дума. Отворих очи, погледах още малко, синът, завареният син, привилегираният свидетел.

Мястото на Артис беше тук, на Рос — не.

Последвах придружителя до спускана и след това по поредица от коридори с разположени през двайсетина метра затворени врати. Стигнахме до кръстовище и той посочи към един празен коридор. Прости изречения, подлог, казуемо, допълнение, стесняване на нещата, сега бях сам, тялото ми сякаш се беше свило в издълженото пространство.

След това бръчица, гънка в гладката повърхност и видях екрана в дъното на коридора точно когато започна да се спуска, ето ме, отново чакам нещо да се случи.

Първите фигури се появиха още преди екранът да се е разгънал напълно.

Войници в черно и бяло, прииждат от мъглата.

Зашеметяващ кадър, сменен почти мигновено от премазано тяло на мъж във войнишка униформа, отпуснат на предната седалка на повреден автомобил.

Скитащи кучета, обикалят по улиците на изоставен град. В дъното на екрана се мярва минаре.

Войници в сняг, сгушени един в друг, десет мъже загребват с лъжици рядка каша от дървени купи.

Кадър отвисоко, бели военни камиони, прекосяващи някакъв пущинак. Сигурно е снимано от дрон, помислих си. Правя се на всезнаещ, макар и само пред себе си.

Осъзнах, че този път има и озвучаване. Слаб шум, форсиране на двигател, далечна стрелба, едва чути гласове.

Двама въоръжени мъже, седнали в каросерията на камион, от устните им висят цигари.

Мъже с кафтани и чалми хвърлят камъни към мишена, която остава извън екрана.

Петима-шестима войници край полусъборена стена на крепостна кула, надзъртат над останките, от бойниците стърчат дула, единият войник носи карикатурна маска в ярки цветове, издължено розово лице със зелени вежди, начервени бузи и ухилена червена уста. Всичко останало е черно-бяло.

Нямаше нужда да се питам каква е целта, какъв е смисълът, замисълът. Това беше Стенмарк. Беше тук просто така. Визуален еквивалент на своето изказване в заседателната зала.

Заседателната зала. Кога беше това? Кой точно беше там? Световната война на Стенмарк. Разгорещен, треперещ.

Облечени в черни дрехи мъже вървят в колона по един, всеки с дълъг меч, призори, ритуално убийство, в черно от главата до петите, смразяваща дисциплина струи от крачките им.

Спящи в бункер войници, купчини чували с пясък.

Бягство: множество хора, натоварени с кой каквото е успял да грабне, дрехи, настолни лампи, килими, кучета. Зад тях се издигат пламъци.

В някакъв момент си давам сметка, че от озвучаването е останал само един чист звук. Проточено пиукане, което не допуска и помен от намерение да се изрази нещо с него.

Части за борба с безредиците хвърлят шокови гранати по хора, отстъпващи по широк булевард.

Двама възрастни на велосипеди в опустошен район. След малко те минават покрай колона от танкове в покрито със сняг поле, мярва се труп в канавката.

Тела: избити мъже в просека в джунглата, сред труповете се разхождат лешояди.

Беше ужасно, но го гледах. Представих си как го гледат и други хора, по други екрани, в други коридори, ниво след ниво из целия комплекс.

Деца пред микробус, чакат да влязат, издига се облак черен дим, все още в далечината, едното дете хвърля поглед през рамо към него, другите се обръщат към камерата, безизразни лица.

Ръкопашна схватка, шест-седем мъже с ножове и щикове, някои с войнишки униформи, съсредоточено кръвопускане, близък план, един

висок мъж се олюлява, всеки миг ще падне, останалите се нахвърлят върху него в мига, в който кадърът замръзва.

Отново снимано от дрон, разрушен, призрачен град, дребни фигурки ровят из руините.

Небръснато лице на войник, тип суров воин, черна плетена шапка, провиснала от устата цигара.

Крачещ устремено свещеник, православен свещеник в църковни одежди, расо, наметало, зад него вървят хора, други се присламчват, прислоняват, размахват юмруци.

Труп по очи наскред изровен път, наоколо разрушения от бомбардировка.

Коридорите са препълнени с хора, гледащи екраните. И всички те си мислят това, което си мисля и аз.

Отново карикатурна маска, маска от анимационен филм, войник сред други, в униформа, оръжието през гърдите, лицето бяло, носът лилав, червени устни, разтегнати в сардоничен смях.

Жена с бурка, снимана отзад, излиза от кола и с наведена глава пристъпва към оживен площад, неколцина я забелязват и започват да я оглеждат, хората се разпръсват, камерата се отдръпва, след това взривът, който едва ли не разкъсва екрана, разтърсва въздуха около нас. Около всички нас, които гледаме.

Опечалени край изкопан гроб, някои с автомати на рамо, същият черен пушек от преди, далече, не се издига, не се разпростира, напълно, злокобно застинал, прилича на нарисован фон.

Малко дете със смешна шапка, клекнало по голо дупе, ака в снега.

След това пауза, несекващото пронизително пиукане заглъхва. Екранът се изпълва с вкочанено сиво небе, камерата бавно се спуска надолу и първоначалният зашеметяващ кадър се повтаря.

Войници прииждат от мъглата.

Само че този път кадърът се удължава, мъжете продължават да прииждат, сред тях има и ранени, куцащи, с окървавени лица, някои с каски, но повечето с черни плетени шапки.

Звукът се връща, сега е реалистичен, експлозии, нисколетящ самолет, мъжете започват да се озъртат, притискат оръжията към гърдите си. Минават покрай купчина горящи гуми и навлизат по улиците на някакъв град, срутени сгради, навсякъде разрушения.

Гледам ги как вървят по отломки от каменни зидове, тук-там се чуват викове, след миг заглушени от учестена стрелба.

Изглежда и звучи като традиционна война, въоръжени мъже, припомням си извратената носталгия, за която беше говорил Стенмарк, всички световни войни, запечатани в тези образи, войник с цигара в устата, спящ войник в бункер, брадясал войник с превързана глава.

Пукот от огнестрелно оръжие някъде наблизо, мъжете се хвърлят на земята, търсят откъде идва, стрелят, озвучаването прелива в действието, силно, отблизо, крясъци, отстъпвам от екрана, камерата става по-интимна, пълзи по земята, кадри в близък план на мъжки лица, млади и не толкова млади, пръсти върху спусъците, телата облежани на стърчащите зидове на съборени сгради. Всичко е бързо, ясно и увеличено, усещане за нещо надвиснало, мога само да гледам и да слушам, внезапно накъсване в звука и образа, камерата потреперва и се люшва, и след това намира младеж, седнал в повредена кола, мята автомата насам-натам. Стреля няколко пъти, горната част на тялото потръпва в синхрон. Заляга и чака. Всички чакаме. Камерата обследва района, пусти руини и лек дъждец, след това отново се появява самотната фигура, коленичила е на шофьорската седалка, стреля веднъж през счупения страничен прозорец. Промеждутъци от почти пълна тишина, обективът е насочен към коленичилиия младеж, който е препасал някаква лента на челото си, не носи каска, след това стрелбата започва отново от различни места, картината подскача, младежът е улучен. Поне така ми се струва. Камерата го губи, виждат се единствено размазани късчета от задния план. Трещенето се усилва, автоматична стрелба, глас повтаря една и съща дума, след това отново младежът, върви на открито, без автомата, камерата се стабилизира, той отново е улучен и пада на колене. Гледайки, изговарям думите: *Отново е улучен и пада на колене.* Ясен негов образ, войнишко яке, джинси и ботуши, щръкнала коса, той е три пъти по-голям, отколкото на живо, тук, над мен, прострелян и кървящ, петното на гърдите му расте, младеж със затворени очи, съвсем истински. Синът на Ема. Стах.

Полита напред и камерата се завърта настрани, той беше, синът, момчето. Появяват се танкове, но макар да няма никакво съмнение, аз искам да го видя отново, всичко стана толкова бързо, не ми е достатъчно. Десетина танка в боен ред лениво прегазват преграда от

чували с пясък, стоя и чакам. Защо да го показват отново? Аз обаче продължавам да чакам, трябва да го видя. Танковете поемат по шосе, на което има табелка с надпис на кирилица и латиница. *Константиновка*. Над името е изрисуван череп.

Стах в Украйна, отряд за самоотбрана, доброволчески батальон. Какво друго би могло да бъде? Продължавам да гледам и да чакам. Дали тези, които са го взели, са знаели възрастта му, името му? Роден син, завърнал се у дома. Рождено име, придобито име, прякор. Аз знам само Стах и може би няма какво друго да се знае за момчето, станало народ от един човек.

Трябва да стоя, докато екранът угасне. Трябва да чакам и да видя. И ако изпратят придружител да ме отведе, той също ще трябва да чака. А ако Стах не се появи отново, то по-добре картината да изчезне, звукът да заглъхне, екранът да се прибере нагоре и целият коридор да потъне в мрак. Другите коридори се изпразват, подреден поток от хора, но този потъва в мрак и аз стоя там със затворени очи. Колко пъти съм го правил — стоя в тъмна стая, неподвижен, със затворени очи, като леко странно момче и като голям мъж. Може би съм си проправял път към някакво такова пространство, дълъг, студен, празен коридор, врати и стени в сходни цветове, гробна тишина, спускаща се над мен сянка.

Стане ли мракът непрогледен, аз просто ще стоя и ще чакам, мъчейки се да не мисля за нищо.

Виждам такси, спряло на около метър от тротоара, и след това коленичил на банкета мъж, обувките свалени и оставени зад него, той се кланя, главата докосва земята, трябва ми миг-два да осъзная, че това е шофьорът на таксито и посоката е Мека. Мъжът се кланя към Мека.

От време на време през почивните дни оставам да пренощувам в спалнята за гости в къщата на баща ми с позволение да използвам и кухнята. Младият мъж, който се занимава с тези въпроси, една от корпоративните кукли на конци, ми разяснява всичко подробно по наложилия се напоследък начин съобщителните изречения постепенно да се извисяват във въпросителни.

Понякога ми се струва, че обикалям по музеите само за да чуя различните езици, на които говорят посетителите в залите. Веднъж следвах мъж и жена от кипърските надгробни паметници от варовик от четвърти век пр.Хр. чак до залата „Оръжия и брони“, чаках да заговорят отново помежду си, за да разпозная езика или поне да се опитам, да погадая. Мисълта да отида при тях и любезно да ги попитам не ми беше по силите.

Седя пред екран в кабинка от мътен плексиглас с надпис „Експерт етични принципи и нормативно съответствие“. Адаптирах се добре тук, не само по отношение на ежедневието, а и по отношение на методите, които разработих, за да изпълнявам задълженията си и да се впиша в тукашния език.

Просяк в инвалидна количка, нормално облечен, обръснат, без мръсна чаша, ръка в ръкавица, протегната към забързаната тълпа.

Мисля си за всеобхватната динамична кариера на баща ми и за Конвергенцията на другия край на света. Избягах от всичко това, но си казвам, че не се крия в живот, който е реакция или отмъщение за случилото се. Само че завинаги ще съм в сянката на Рос и Артис и не техният ехтящ живот ме преследва, а начинът, по който си отидоха.

Когато си задам въпроса защо поисках от време на време да нощувам в къщата в града, веднага се сещам за апартамента на Ема, който е сравнително наблизо. Тя вече не живее в него и въпреки това често минавам по тази улица. Не очаквам да видя нищо, не очаквам да науча нищо, но някаква сила ме тегли натат. Всяка болезнена загуба поражда сенки и в този случай, на нейната улица, усещам невидимо присъствие, което дори не се опитвам да разбера.

В кварталния супер никога не пропускам да проверя срока на годност на бутилките и опаковките. Бъркам навътре между стоките на рафтовете и вземам това, което е най-отзад, тъй като там поставят най-пресния нарязан хляб, най-прясното мляко и овесени ядки.

Високи и още по-високи жени. Търся жената в скована поза, застанала на уличен ъгъл със или без табелка на непозната азбука. Какво има да се види, което още не съм видял, какъв смисъл може да се извлече от една застинала сред тълпата фигура? В този случай може би става дума за надвиснала заплаха. Не е ли било така винаги? Мисля си, че е нещо средновековно, някаква поличба. Приканва ни да се подготвим.

Понякога цяла сутрин не мога да се отърся от някой сън и става обед, докато го преборя. Но от завръщането си насам не мога да си спомня и един блед миг от сънуването. Стах е сънят наяве, момчето воин, извисяващо се на екрана, всеки момент ще се стовари отгоре ми.

Обикалям, гледам, пълен блокаж, пъшкащи коли по улицата, пари от чужбина извисяват небостъргачите, надхвърлящи разрешените им коти.

Идеята за работа в университетска среда ми харесва и знам, че в някакъв момент тя ще се разтвори в детайлите наоколо. Рано в понеделник пристига микробус, в него вече има двама служители, живеещи в Манхатън, и се отправяме към градчето в Кънектикът, където се намира колежът, скромен комплекс, студенти с посредствени възможности. Оставаме до четвъртък следобед, когато ни откарват в града. Интересно как и тримата постоянно намираме нови начини да не си казваме нищо.

Имам чувството, че се установявам в един дълъг и удобен живот и единственият въпрос е колко смъртоносен ще се окаже той.

Но дали наистина го вярвам, или го казвам ей така, за да уравновеса лекотата на ежедневието си?

Влизам в стаята с монохромните картини, спомням си последните думи, прошепнати от Рос. *Гесо върху лен*. Опитвам се да изтръскам смисъла им и да си представя термина като фрагмент от някакъв красив, изчезнал език, неговорен от хилядолетия. Картините по стената са с маслени бои върху платно, но аз си казвам, че ще обикалям по музеи и галерии и ще търся надпис „гесо върху лен“.

Обикалям с часове, тук-там прескачам кучешко лайно.

Ема и аз, бивши любовници. Телефонът ми винаги е закачен на колана ми, защото тя е някъде там, в дигиталния океан, и неговото звънене, което рядко се чува, загатва за гласа ѝ, на миг разстояние.

Купувам си нарязан хляб, защото изкарва дълго в хладилника, което няма как да стане с гръцки, италиански или френски хляб. В заведенията си поръчвам бухнал хляб с препечена коричка, храня се предимно сам, по свой избор.

Всичко това има значение, макар да не изглежда така. Хлябът, който ядем. Кара ме да се питам кои са били предците ми, но само за кратко.

Знам, че би било логично да пропуша отново. На теория всичко случило се би трябвало да ме тласне натат. Само че за разлика от преди сега не се чувствам потиснат от въздържанието. Копнежа го няма и може би точно това ме потиска.

В спалнята за гости в градската къща има елегантен полилей, светвам го, изгасвам го и всеки път, като го правя, в главата ми задължително изплува терминът „висящо осветително тяло“.

На улицата, както си обикалям, опипвам портфейла и ключовете, после ципа на панталона, от колана към чатала или обратно, за да се уверя, че е плътно затворен.

Облекчението не е пропорционално на страха. То трае ограничено време. Тревожиш се дни, месеци и накрая синът си идва, жив и здрав, и забравяш как не си можел да се съсредоточиш над друг въпрос, други обстоятелства или обстановка, сега той е тук, да слагаме масата за вечеря.

Само че него го няма, нали? Той е някъде край пътна табела в Украйна с надпис *Константиновка*, неговото родно и лобно място.

Езици, сирени през цялото време, просяк, приличащ на мърляв вързоп, мъж или жена, буден или заспал, жив или мъртъв, трудно е да се прецени, приближавам, пускам долар в спуканата пластмасова чаша.

Две пресечки по-нататък си казвам, че е трябвало да изрека нещо, да определя нещо, а после сменям темата, преди да е станало твърде сложно.

Седя в кабинката си в административната сграда в колежа и отмятам точки в списъци. Не ги изтривам, щраквам върху иконката за зачертаване и прокарвам черта върху всяко нещо на екрана, което трябва да бъде премахнато. Черти и неща. Постепенно чертите върху нещата отбелязват напредъка ми по видим начин. Мигът на зачертаването е най-хубавият момент, детинска радост.

Мисля си за няколко секунди, през които се оглеждахме в огледалото, аз и Ема, първо лице множествено число, припокриващи се образи. И след това тъжният, съкрушителен неуспех да ѝ разкрия кой съм, да разкажа историите на Маделин и Рос, на Рос и Артис, на консервираното бъдеще на бащата и мащехата в залата за криосъхранение.

Прекалено дълго отлагах.

Исках тя да ме види в изолирана среда, извън силите, които са ме създали.

След това си спомням шофьора на такси, коленичил в мръсотията на банкета с лице към Мека, и се опитвам да примиря неговия непоклатим свят с разпиляния живот в този.

Понякога си мисля за стаята, за нищожната ѝ стойност — стена, врата, легло, под, няколко думи от по една-две срички, почти абстрактен образ, и се опитвам да си се представя седнал на стола и това е всичко, представям си го в пълни подробности, този предмет,

онзи предмет и мъжа на стола, чака придружителят да почука на вратата.

Ремонтът, скелето, фасадата на сградата, скрити зад големи бели платна предпазна мрежа. Под скелето стои брадат мъж и креци на всеки минувач, но ние не чуваме отделни думи и изрази, а самия звук, част от шума на такситата, колите и автобусите, единствената разлика е, че го издава човек.

Мисля си за Артис в капсулата и напук на твърдото си убеждение се опитвам да си внуша, че тя е поне малко в съзнание. Представям си я в състояние на девствена самота. Никакви дразнения, никакви човешки действия, предизвикващи реакции, едва доловими следи от памет. След това се мъча да си представя вътрешен монолог, самопороден, навярно непрестанен, проза в по-откровеното трето лице, но едновременно и в първо, с нейния глас, протяжно песнопение в един-единствен нисък тон.

В асансьора насочвам невиждащ поглед право в нищото, знам, че съм затворен в този сандък заедно с други и никой от нас не е готов да открие лицето си за оглед.

Обаждането на Ема ме хваща на автобусната спирка. Тя ми разказва какво е станало със Стах само с няколко думи. Напуснала е работа, изнесла се е от апартамента и ще остане при бащата на момчето, не мога да си спомня дали са разведени или разделени, не че това има някакво значение. Автобусът идва и заминава, говорим си още малко, тихо, почти като непознати, накрая си обещаваме, че пак ще се чуем.

Не ѝ казвам, че го видях с очите си.

Автобусът пресичаше целия град от запад на изток, зад шофьора седяха мъж и жена, а в дъното жена и момченце. Намерих си място някъде по средата, зяпах разсеяно насам-натам, без да мисля за нищо, и в един момент забелязах сияние, прилив на светлина.

След няколко секунди улиците заискряха от гаснещото зарево на деня и автобусът сякаш беше носителят на този блясък. Взрях се в трепкащата светлина върху дланта си. И както се вирах, наострих уши, сепнат от човешки писък, завъртях се на седалката и видях, че момченцето се е изправило и гледа през задното стъкло. Бяхме излезли от центъра и се беше открила гледка на запад, и то пискаше и сочеше пламтящото слънце, закрепено със свръхестествена точност между две редици небостъргачи. Беше смайващо да зърнеш насред градската суматоха толкова въздействаща гледка, огромната рубинена кръгла маса, макар да знаех, че има такова природно явление, тук, в Манхатън, при което веднъж-два пъти в годината слънчевите лъчи се подравняват с уличната мрежа.

Не знаех как се нарича това явление, но в момента го виждах, виждаше го и момченцето, чиито удивени писъци напълно подхождаха на случая, самото то пълно, с твърде голяма глава, заплнено от гледката.

И отново Рос, в кабинета си, постоянно прокрадващият се образ на баща ми, който ми казва, че всеки иска да притежава края на света.

Това ли виждаше момченцето? Станах и се приближих към него. Ръцете му бяха свити на гърдите в полуотворени юмручета, меки и трепереци. Майка му седеше спокойно и гледаше заедно с него. Детето подскачаше леко в синхрон с писъците си, непрестанни и оживени, презезиково грухтене. Не ми се искаше да повярвам, че страда от някакъв недъг, макроцефалия, умствена изостаналост. Неговият вопъл на страхопочитание беше по-подходящ от думите.

Пълният слънчев диск подпалваше улиците и небостъргачите от двете ни страни, казах си, че момчето не вижда небето да се срутва

върху нас, а открива най-чисто удивление в съкровеното съприкосновение на земята и слънцето.

Върнах се на мястото си и седнах с лице напред. Не ми трябваше небесно озарение. Имах си възторжените писъци на момченцето.

Издание:

Автор: Дон ДеЛило

Заглавие: Нула К

Преводач: Владимир Молев

Година на превод: 2016

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Обсидиан

Град на издателя: София

Година на издаване: 2016

Тип: роман

Националност: американска

Печатница: „Абагар“ АД — Велико Търново

Излязла от печат: 29.09.2016

Редактор: Димитрина Кондева

Технически редактор: Вяра Николчева

Художник: Shutterstock

Коректор: Симона Христова

ISBN: 978-954-769-413-2

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/4368>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.